

דרישה וחקירה

להערות והצטרפות לרשימת התפוצה, יש לפנות לעורך: יהושע לינטופ בכתובת: lintop200@gmail.com

תוכן הענינים

'תשובות מרן שר התורה' (עמ' 2): עניני מים אחרונים.
'מתיקות התורה' (עמ' 3): חשב לחלל שבת כדי להציל את שלו,
וטעה והציל של חבירו.

'מתיקות שבת הארץ' (עמ' 5): על כל הסידורים הללו, גדולים
קטנים, חשובים כפעוטים, ניצח מרן בעצמו באופן אישי. הוא לא
חס על זמנו היקר, לא שם לב לכוחות הגוף הנגזלים מאתו בשל
כך, לא חסך שום מאמץ - ובלבד שלא תשתכח תורת השמיטה,
עליה מסר כל כך את נפשו.

'כבוד שמים' (עמ' 6): מה אמר אליהו הנביא לרבי יוסי?

'פניני פרשת השבוע' (עמ' 7): באיזו שניה ניתן ליצור נס רפואי?
■ נס בהחלטה של רגע! ■ הגליון שהוביל למהפך קיצוני! ■
סגולה לבריאות העיניים.

'שתולים בבית ה' (עמ' 9): הגאון הביקורתי שהגיה ספרים ■ מנין
נובע הרצון לראות מלחמות מתאגרפים וכדורגל? ■ כיצד
משתמשים במידת המחלוקת באופן נכון? ■ את היצר הרע של
חמימות יכולים להכניס לקדושה.

'ליקוטים וסיפורים נפלאים' (עמ' 10): שאל הרב את הגביר:
באיזה אופן הוציאוך לחופשי? השיב הגביר, ששילם קנס
שלושים אלף זהובים. תמה הרב: הייתכן שסכום רב כזה ייקחו
מאתך? לא! גם את הכסף לא תפסיד ותקבלו בחזרה. האנשים
ששמעו את דברי הרב התפלאו מאוד...

'נפלאים מעשיך' (עמ' 12): אחד מעוזריו ניגש לשולחן כשכוס
קפה גדושה בידו, והנה הוא נתקע ברגל השולחן, והקפה נשפך על
כל הכתב העתיק היקר והנדיר. העוזר החוויר כולו, הוא עמד
להתעלף. והנה לפתע הוא רואה את רבי שבתאי על ידו, כשכוס קפה
מוגשת לו...

'סיפור ושאלה בצידו' (עמ' 15): באותו הערב שינה רבי יוסלמן
את חזונו החיצוני, ממלבוש יהודי מסורתי ללבוש הדר, ופנה אל
המלון המפואר "שיח הערבה" שבפרנקפורט, בו ישבו באותה שעה
בני הזוג פפרקורן, והיטיבו את ליבם במיני מאכלות אסורות ויין
נסך...

'הארט הבטחון' (עמ' 23): החדרת הבטחון למעמקי ההכרה ■ כח
השינון וכח הציור ■ שינון פסוקי בטחון.

'אוצר היסודות והחקירות' (עמ' 4): עניני טומאה וטהרה.

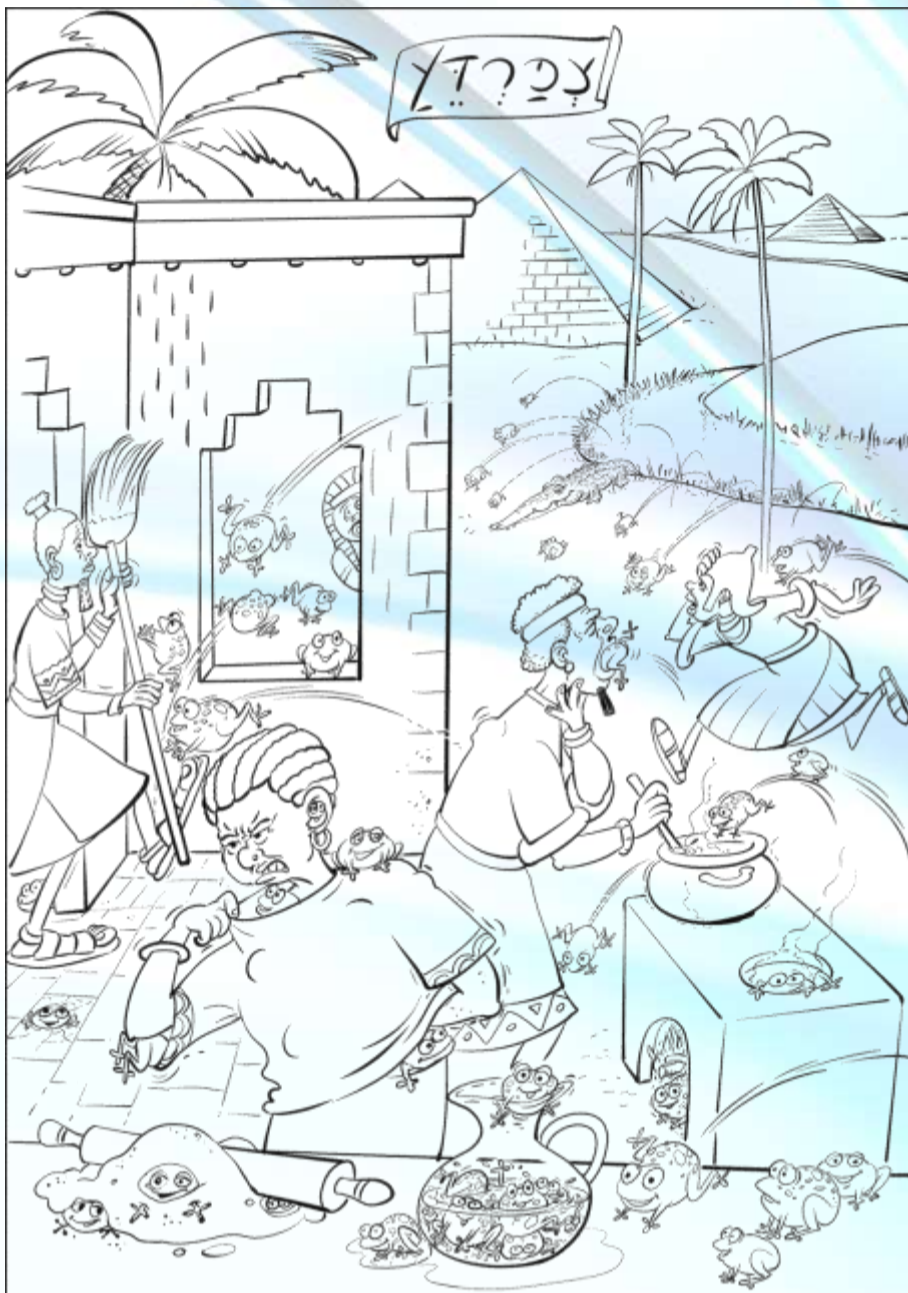
'אורות אילת השחר' (עמ' 14): הלכות נפילת אפיים וסוף התפילה.

'שמחת התורה' (עמ' 20): כיצד אמר משה למכשפי מצרים שהוא עושה
כשפים?

'שלום לאוהבי תורתך' (עמ' 21): מסירות נפש שלא לעבור על מצוות
התורה ■ תפילת משה להסרת המכות.

המדורים: 'שביבי חיים' (עמ' 18): ■ 'המעיר לארץ' (עמ' 18) ■ 'מרגליות

שאול' (עמ' 22) ■ 'מחודדים בפיר' (עמ' 24)



תשובות מרו שר התורה



נערך עם מראי מקומות והוספות ע"י הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א, מח"ס בית מתתיהו ומועדי הגר"ח באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

עניני מים אחרונים

כתב השולחן ערוך (או"ח סי' קפ"א): א. מים אחרונים, חובה. ב. מים אחרונים אין נוטלים על גבי קרקע אלא בכלי, מפני רוח רעה ששורה עליהם; ואם אין לו כלי, נוטל ע"ג עצים דקים וכיוצא בהן. ג. אין נוטלין בחמין שהיד נכוית בהם, מפני שמפעפעין (פי' מבעבעין מלשון שחין אבעבועות) את הידים, ואין מעבירין את הזוהמא. ד. א"צ ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות. ה. צריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה, כדי שתרד הזוהמא. ו. אם המסובין רבים, עד חמשה מתחילין מן המברך; ואם הם יותר, מתחילין מן הקטן ונוטלין דרך ישיבתו, ואין מכבדין זה את זה ליטול עד שמגיעין לחמשה האחרונים, וכיון שלא נשארו אלא חמשה שלא נטלו, מתחילין מן המברך. ז. אין מברכין שום ברכה על מים האחרונים. ח. י"א שמים אחרונים אינם צריכים נגוב; ולהרמב"ם מנגב ואח"כ מברך. ט. מים אחרונים נוטלים בכל מיני משקים. י. יש שאין נוהגים ליטול מים אחרונים; ואפי' לנוהגים כן, אדם שהוא אסטניס ורגיל ליטול ידיו אחר הסעודה לדידיה הוו ידים מזוהמות וצריך ליטול ידיו קודם ברכת המזון.

מי אחרונים בסודה

שאלה: אם יכול ליטול מים אחרונים במי סודה כשאין לו מים.

תשובה: אין ראוי.

וכן השיב מרן בס' עלי שיח עמ' ק"ט ע"ש, ובספר גם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה, חלק י"ג סימן ט' הביא ממרן שאין ליטול מים אחרונים בסודה משום בל תשחית, עיין שם, ומש"כ בזה בשו"ת באר שרים ח"ו סי' ל"ה אות י"ד בתשובה למח"ס גם אני אודך, וכן בס' מאיר עוז ח"ח סי' קפ"א ס"ג ובס' דברי שלום עפ"י ח"ג סי' קפ"א עמ' רכ"ה, ובספר גם אני אודך תשובות בעל אבני ישפה זצ"ל, סימן נ"ב, ומה שהארנו בזה בספר גם אני אודך מתשובתי, חלק ה' סימן ב' עיין שם. ובשו"ת ישא יוסף ח"ו סי' ל"ח, דשרי ליטול נטילת ידים בסודה, ובבית מתתיהו ח"ד סימן מ' עיין שם.

מי אחרונים

שאלה: מי שגזל מים ונטל מים אחרונים אם יצא המצוה אי הוי מצוה הבאה בעבירה.

תשובה: לא יצא.

ועיין מה שכתבו בזה הרבה תשובות לידידי הגאון בעל מח"ס גם אני אודך שליט"א: בשו"ת שערי חיים ח"ב סוף סימן ל"א ובשו"ת דברי בניהו ח"ט סי' י"ד סוף אות י', ובספר ברכת שמואל סו"ס קפ"א ובקובץ בית הלל גליון מ"ו עמוד קט"ז, ומה שכתבתי בבית מתתיהו ח"ב סי' ל"ח, ובספר גם אני אודך, חלק א' סימן ד' ע"ש.

ניחא ליה לאיניש ליקח מי אחרונים

שאלה: אם אמרינן ניחא ליה לאיניש ליקח טיפת מים שלא ברשות, למצות מים אחרונים.

תשובה: כן.

ועיין מה שכתב בזה בספר גם אני אודך מתשובתי, חלק ב' סימן ט' עמוד קט"ו ע"ש. ובבית מתתיהו ח"ג ס"א אות י' ע"ש.

אונן במים אחרונים

שאלה: אונן אם חייב ליטול מים אחרונים דאונן פטור מהמצוות.

תשובה: סכנה.

והסתפק בזה בשו"ת מכתם לדוד סי' נ"ג, אולם בספר "ליקוטי משנת יוסף", על הלכות שמחות, תשובות מהגר"י ליברמן שליט"א [שיצא לאור על ידי ידידי הגאון בעל מח"ס גם אני אודך שליט"א] סימן כ"ב שאונן חייב משום סכנת מלח סדומית, ועיין מה שכתב בזה בספר שלמי ציבור דיני אונן ס"ד, ובספר מאיר עוז ח"ח סימן קפ"א ובספר מנחת גדעון ח"ג פי"ד ס"ה, ובספר חיים וחסד פ"ג ס"ח ובשו"ת יעלת

חן סי' מ"ט, ומה שכתבתי בספר גם אני אודך מתשובתי, חלק ב' סימן י"א אות ז', עיין שם, ובספר אוצר המים פ"ד ס"ז. ובספר מי פינחס פ"ב ס"ג, ובספר שערי האמונה פ"ד סימן ל"ז, ומה שכתבתי בבית מתתיהו חלק ג' סימן י' אות ז'.

מי אחרונים על יד קבר

שאלה: אם מותר ליטול מים אחרונים על יד קבר כיון שהוי מצות עשה הוי לועג לרש.

תשובה: מותר.

ולכאורה הרי זה תליא בטעם מים אחרונים, להמבואר בברכות נ"ג ע"א דיליף לה מוהתקדשתם, אם כן הוי בגדר מצות עשה והוי לועג לרש אולם להמבואר בחולין ק"ה שהוי משום מלח סדומית, לא שייך לועג לרש.

מי אחרונים במקום מטונף

שאלה: אם מותר ליטול מים אחרונים במקום מטונף דאין לקיים מצות עשה במקום מטונף.

תשובה: כן.

ולכאורה גם זה תליא בהנ"ל אם מים אחרונים הוי משום סכנה שפיר יכול לקיים במקום מטונף. ואם הוי מצות עשה ממש, אין לקיים במקום מטונף. ועמש"כ בזה בבית מתתיהו ח"ב ס"ג אות י'.

עוסק במים אחרונים

פטור ממצות עשה

שאלה: העוסק במים אחרונים אם פטור ממצות עשה, דעוסק במצוה פטור מהמצוה.

תשובה: לא.

ולכאורה כיון שמים אחרונים חובה, שפיר הוי עוסק במצוה, אל"ה דנימא דלא חשיב עוסק במצוה שעיקרה מניעה מסכנה, ומה"ט ס"ל למרן שאונן חייב במים אחרונים. ועיין בספר תל תלפיות ליד"נ הג"ר חיים משה דרורי שליט"א בעוסק במצוה אם פטור ממים אחרונים. עיין שם.

מיץ ענבים במים אחרונים

שאלה: הא דאין נוטלין מים אחרונים בין מפני חשיבותו, אם גם כן מיץ ענבים אין ליטול.

תשובה: כן.

ועיין מה שכתב בזה בשו"ת דברי בניהו חלק ט"ז סי' י"ד, ובחלק כ"ו סי' ב' בתשובה לבעל "גם אני אודך", ובספר גם אני אודך תשובות הגר"מ חליוה, חלק ה' סימן ט', ומה שכתבתי בספרי גם אני אודך מתשובתי, חלק א' סימן ג' עיין שם. ומה שהארנו בזה בבית מתתיהו ח"ג סימן כ"א, בתשובה לידידי מח"ס "גם אני אודך". עיין שם.

מי אחרונים ברוק

שאלה: כשנמצא בבין הזמנים בטיול כשאין לו מים אחרונים, אם יכול ליטול ברוק בשעה"ד.

תשובה: לא.

וכ"כ בשו"ת פני מבין או"ח סי' ל"ח ובשו"ת מנחת אלעזר ח"ג סי' נ"ד, ובשו"ת שארית יהודה (בלום) או"ח סי' י"ז, ואולם בשו"ת תורת יקותיאל מה"ק סי"ו, כתב להקל בשעה"ד, וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר ח"ח סי' פ"ה ועמש"כ בזה בשו"ת מרפא לנפש ס"ג ובשו"ת שבט הקהתי ח"ג סי' פ"א ובשו"ת עולת יצחק ח"א סי' מ"ד אות ה' ובשו"ת באר שרים ח"ג סי' ל"ב ובשו"ת יורו משפטיך ח"א סי' ב' או"ב, ובשו"ת דברי בניהו ח"י סי' י"ג ובשו"ת מרכבות ארגמן ח"א סי' ו' אות י"ב ובס' שאו ידיכם קודש עמ' שצ"ב ובס' מראות יחזקאל עמ' נ"ט ובס' מי פנחס פ"ג ס"ה ובס' מנחת גדעון ח"ג פי"ד ס"ז ובקונטרס מים חיים להגאון רבי יצחק אוהב ציון שליט"א, פ"א סי' ל"ג ובס' מאיר עוז ח"ח סי' קפ"א ס"ט ובשו"ת עולת יצחק ח"א סי' מ"ד אות ה'.

מתיקות התורה



מאוצרותיו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

שביעית בחרישה ובזיבול וכשירנה לזריעה, והקדים האריס ועשה עבודות אלו בסוף השביעית עצמה, האם חייב בעל השדה לשלם לאריס שעבר על דבריו ועל דברי התורה? והשבנו דיש לדון לפטרו מתשלום על סמך הנאמר במו"ק (דף יב ע"ב) ובמשנ"ב (סימן תקלח ס"ק יח) שהעושה מלאכת אחרים וכיון אותה לחול המועד מאבדים ממנו כל השכירות. וא"כ ה"ה בשבת שאין בעל המלט צריך לשלם שכרו.

ומעתה נבא לשאלה ב' האם זכה הקבלן שאינו שומר שבת במלט מאחר ובעליו התיאש בראותו גשם זלעפות, ונכרי לא היה לפניו כדי שיוכל לבקשו להכניס את המלט תחת מחסה, ואם כן לכאורה הוי כזוטו של ים דמתייאש ממנו. וכל הקודם זכה בו. והנה שנינו בירושלמי (כתובות פ"ט ה"ג) על המשנה שם בעני שמת והניח אחריו פירות תלושין, ויש כמה תובעים לפירות אלו, יורשיו, האלמנה לכתובתה, ובעלי חובות, כל הקודם לזכות בפירות זכה. וקאמרי רב ורבי שמעון בן לקיש דהני מילי כאשר הפירות צבורין בסורקי [רה"ר, קרבן העדה], אבל אם הפירות צבורין בביתו של הנפטר, זכה לו ביתו ליורשין [דהן כמוחזקין בבית ובכל מה שבתוכו (קה"ע)]. ר' יוחנן אמר, ואפילו צבורין בתוך ביתו לא זכה לו ביתו, דהוי סבר דאינון דידיה, ולית אינהו דידיה.

[כלומר זה היורש, לא כיון להחזיק שהיה סובר שהן שלו, ואין צריך לחזקה, ולא קנה אותן. דבאמת לא היו שלו, וא"כ החזיק בהן (קה"ע)]. ואימתי בעל הבית זכה בפירותיו, בשביעית. ר' ירמיהו סבר מימר משיתנם לתוך כליו, אמר ר' יוסי אפילו נתנן לתוך כליו לא זכה בהן, דהוה סבר מימר דאינון דידיה, ולית אינון דידיה.

לאור דברי הירושלמי לא זכה הקבלן במלט של חברו, אף על פי שהכניס את המלט לחצירו, מאחר וחשב שהמלט שלו ואין לו צורך לקנותו בכה"ג לא קנה. [אולם יעוין בכתובות פ"ד בבבלי דהמאירי שם פירש דלכן לא זכה מאחר וסמטא לא קנה ולא פירש כהירושלמי יעו"ש, וצ"ע].

והנה המחנה אפרים (הלכות קנין משיכה סימן ד) דן בדברי רבותינו, יש אומרים דזכה בהם ויש אומרים דלא זכה, ולבסוף הביא המחנה אפרים את דברי הירושלמי הנ"ל ומסיק דר' ירמיה סבר שהלוקט פירות שביעית, דאין ידו זוכה לו משום דאינו מכוין לזכות. שסבור שהם שלו, מ"מ כל שנתנם לתוך כליו זכה דכליו של אדם זוכה לו שלא מדעתו מדין חצר דהוא מדין שליחות. ור' יוסי סבר דחצר מטעם יד קאתי, וכשם שאם אחזם בידו וסבור שהוא שלו לא קנה, כך חצרו יעו"ש במחנ"א. לפי זה יוצא דאם חצרו מטעם ידו לא קנה.

אך יעוין בנתיבות המשפט (סימן ר ס"ק טו) דהביא מהמהרי"ט דחצרו של אדם קונה לו גם כאשר חושב שהוא שלו ולא זקוק לקנין, וכך גם הביאו הקצוה"ח (סימן רסח), יעו"ש.

בנוגע לשאלה ג' - מותר לשומר השבת להנות מן המלט כי אין כאן קנס מצד מעשה שבת מאחר ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואין יכולים לקנוס את זה על עוולה של זה. ועוד דהרי לא נעשה במלט שום עבירה כי אם הוצאה מרשות לרשות וטלטול מוקצה. וגם המחלל שבת ועשה מלאכה במזיד מותר למוצאי שבת לאחרים כמבואר בשו"ע (סימן שיח ס"א).

לסיכום: א. אין בזה משום שכר שבת, אולם מאחר והקבלן התנגד שיעבירו את המלט שלו בשבת לכן לא מגיע לבן שום תשלום. ב. אם הקבלן שומר השבת התייאש מהמלט שלו, נחלקו הפוסקים אם הקבלן מחלל השבת זכה במלט בקנין חצר. ג. מותר לשומר שבת להנות מן המלט (שבת קכ, א).

חשב לחלל שבת כדי להציל את שלו, וטעה

והציל של חברו

שאלה. מעשה שאירע בתחלת חורף תשמ"ח בשני קבלנים שבנו בתים זה סמוך לזה. בערב שבת ככלות עבודתם, השאירו שקי מלט בשדה הפתוח, מאחר וסברו ששרב כבד ישרור בשבת, להפתעת הכל התחיל בשבת לרדת גשם זלעפות. הקבלנים שאחד מהם שומר שבת והשני עדיין לא שמר עליה נפגשו זה עם זה, ואותו שאינו שומר שבת אמר לחברו, הבה ונכניס את שקי המלט תחת מחסה כדי להצילם מכליון הגשם! שומר השבת הכריז: אינני עושה כלום, אינני חושש מהפסד, אני שם מבטחי בהשי"ת ואם המלט יפסד, מקבל אני עלי דין שמים באהבה. זה שאינו שומר שבת צוה על בנו שיעמיס את שקי המלט על גבו ויכניסם מתחת לגג שלו. והנה למחרת ביום ראשון נתברר שהבן טעה, ובמקום להכניס את המלט של אביו מתחת מחסה, הכניס את שקי המלט של שומר השבת... הבן עצמו ראה בזה אצבע אלוקים, ונוכח לראות שיש "מוסך השבת" [ובזה יובן למה המלך "אחז" נתצו, כמבואר במלכים (ב, טז - יח) שהשבת מסככת] וחזר בתשובה שלימה.

מעשה יש לדון: א. האם רשאי הבן לדרוש מבעל המלט שומר השבת שכר טרחתו, או שחשיב כשכר שבת שאסור ליטלו כמבואר בשו"ע (סימן שו ס"ד)? ב. האם הקבלן שלא שומר שבת זכה במלט של חברו, מאחר ושומר השבת מן הסתם התייאש ממנו, והלה זכה בו מדין "חצר"? ג. האם מותר לשומר תורה להנות מהמלט שנעשתה בו עבירה?

תשובה. בנוגע לשאלה א' - שנינו במסכת שבת דף קכ ע"א... ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. ואם היו פקחין עושין עמו חשבון אחר השבת. ומקשה הגמרא 'חשבון מאי עבידתיה, מהפקירא קזכו'. [ופירש רש"י - דהא הצילו לכם קאמר להו לצרכיכם, ואם פקחים הם ועכבו הכל הוה ליה למתני. והר"ן כתב - ואין צריך לכך, דאפילו לא אמר להו הכי, כיון שהוא אינו רשאי להציל, הרי הוא מופקר לכל. מידי דהוה אמציל מזוטו של ים, ומשוליתו של נהר]? אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן, [שמחזירן לו, (רש"י)], אמר רבא, חסידי אגרא דשבתא שקלי?! ופרש"י בתמיה, אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם, בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה, ואף על גב דלאו שכר שבת גמור הוא, שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו, מיהו חסיד לא מיקרי אא"כ מוותר משלו.

מדברי רש"י אלו למדנו דיסוד איסור שכר שבת אינו בעצם נטילת הרווח אלא בעצם "העבודה" למען השכר, ולכן המציל שלא עבד למען השכר שהרי היה הפקר אין בזה איסור גמור של שכר שבת. לכן נראה שגם בענינו מכיון שהבן לא עבד למען שכר שהרי חשב שהמלט של אביו, יש מקום לומר שמעיקר הדין אין בו איסור של שכר שבת. ומעשה באשה יראת שמים שמתוך התנדבות הרצתה לפני נשים ביום השבת ולבסוף קבלה מתנה. ושאלה האם יש בזה משום שכר שבת? והתשובה היא שאין בזה משום שכר שבת מאחר ולא התנתה שמרצה תמורת שכר וכדברי רש"י הנ"ל, וכך פסק המשנ"ב (סימן שלד ס"ק כד על פי דברי רש"י).

עד כה ביארנו שאין כאן משום שכר שבת. אבל אם יבקש הבן שכר, נלענ"ד דלא מגיע לו. מאחר ובעל המלט הכריז אינני עושה כלום ואיננו חושש להפסיד אני שם מבטחי בהשי"ת, אחרי הכרזה כזו לא מגיע לבן תשלום מאחר וטרחתו לא היתה רצויה לשומר השבת, ואדרבה בתורה נאמר כל מלאכה לא יעשה לכם, אפילו על ידי חברו, כלומר הבן הזה הכשיל את בעל המלט במעשה שבת. וכעין זה כתבנו (בקונטרס 'בית דוד' שביעית סימן כה) שאדם שמסר את שדותיו לאריס בסוף השביעית על מנת שיעבדנה במוצאי



אוצר היסודות והחקירות



מרבתינו מעתיקי השמועה בכל חלקי התורה | מהספר 'דרישה וחקירה' בעריכת יהושע לינטופ

ניתן להשיג ברשת 'יפה נוף' במחיר השווה לכל נפש [נותרה כמות מצומצמת]. להזמנות: 1599-581-581

עניי טומאה וטהרה

ידיים

בעי אילפא: ידיים, טהורות לחצאין או אין טהורות לחצאין. היכי דמי, אילימא דקא משו בי תרי מרביעית, והא תנן: מרביעית נוטלין לידיים לאחד ואפ' לשנים. ואלא דקא משי חדא חדא ידיה, והתנן: הנוטל ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה - ידיו טהורות. ואלא דקא משי פלגא פלגא דידיה, והאמרי דבי ר' ינאי: ידיים אין טהורות לחצאין וכו' (גיטין טו, ב).

יש לבאר דין זה בשני אופנים:

א. בחצי יד אין שם 'נטילה', והרי זו כרחיצה בעלמא.

ב. בחצי יד יש שם 'נטילה', אך כיון שהחצי השני יש בו גם כן חיוב נטילה, הוא חוזר ומטמא החצי הראשון.

אהל ילחק (גיטין פ"ג ד"ה והאמרי, עמ' קל"א) זקם הגר"ח.

תנן התם (עדויות פ"ב מ"ג): על מחט שנמצאת בבשר - שהסכין והידיים טהורות והבשר טמא. נמצאת בפרש - הכל טהור. אמר רבי עקיבא: זכינו שאין טומאת ידיים במקדש (פסחים יט, א).

אין טומאת ידיים במקדש, שבשעה שגזרו טומאה על הידיים, לא גזרו במקדש; אלא הנוגע באוכלין טמאים וכיוצא בהן, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש לא טמא; ואם נגע חוץ למקדש ה"ז מטמא את הקדש, ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר (רמב"ם פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ו).

י"א שזוהי הלכה בחלות קבלת הטומאה, שאין ידיים מקבלים טומאה במקדש, והוא כדי שלא יהיו הקדשים מקבלים טומאה מן הידיים. וי"א שזוהי הלכה בניהוג דיני הטומאה, שאף מי שכבר נטמא בחוץ, עם כל זה במקדש אין דין טומאה זו נוהגת בו. אמנם לכשיצא שוב מחוץ למקדש, שוב ינהגו בו דיני טומאת ידיים כבתחילה.

חזללת השרון (שמות עמ' תשלה) על פי רש"י (חגיגה יח, ב ד"ה ולקודש), רמז"ס (פס) ומנחת חינוך (מנחה קו סק"ד).

טיפת מים שנפלה למי פירות

תניא בתוספתא (פ"א): מי פירות שנפל לתוכן טיפת מים כל שהן - טמאין, דברי ר"מ. וחכ"א הולכין אחר הרוב. ר"א בן יעקב אומר, אפ' בור ציר שנפל לתוכו טיפת מים כל שהוא טמא, נפל לתוכו יין דבש וחלב, הולכין אחר הרוב. פירוש טמאין - מכשירין, דאע"ג דמי פירות אין מכשירין, כיון דנפל לתוכן מים כל שהוא, כמים דמו ומכשירין. א"נ טמאין ממש, אם נגעו בטומאה, דכיון שנפלו לתוכן טיפת מים הוכשרו (ר"ש מכשירין פ"ב מ"ג).

מבואר שלדעת רבי מאיר, מי פירות שנפלו לתוכם מים, הרי הם כמים. ויש לבאר דין זה בשני אופנים:

א. דין מי הפירות עצמם משתנה, מחמת המים שנתערבו בהם, ואף אם יצוייר שיוציא מהם את המים, ישאר להם דין משקה.

ב. כל מה שנחשבים משקה להכשיר, הוא רק משום המים המעורבים בהם עתה, ואם יוציא מהם את המים יחזרו לדין מי פירות, שאינם נחשבים משקה.

מים חיים (לגר"ח שמואלצ'ק, מכשירין פ"ג).

ידות

כל שהוא יד ולא שומר, מיטמא ומטמא ולא מצטרף (עוקצין פ"א מ"א). כל שהוא יד - העץ המחובר אל הפרי ואדם או חיה בו בשעה שאוכל הפרי, כגון עוקצי תפוחים ענבים ואגסים, קרויין 'ידות'. וכן עצם שיש בראשו בשר, ואדם או חיה בעצם כדי לאכול הבשר שבראשו, הוי העצם יד לבשר. מיטמא - היד, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, אם נגעה טומאה באוכל,

דחשיב היד חיבור לאוכל וכאילו הוא גוף אחד. ומטמא - אם נגעה טומאה ביד נטמא האוכל, אף על פי שלא נגעה הטומאה באוכל. ולא מצטרף - אם היה האוכל פחות מבביצה, שאין טומאת אוכלין בפחות מבביצה, אין יד האוכל מצטרפת עמו להשלימו לכשיעור (רע"ב שם, בקצרה).

האם החידוש בידות הוא, שאף שאינם אוכל, יש עליהם דין חלות טומאה כאוכל עצמו; או שהחידוש הוא, שאם היד נוגעת הרי זה כנגיעת האוכל עצמו, אבל היד עצמה אין בה דין קבלת טומאה [כלומר, האם הנוגע בהם נחשב כנוגע בטומאה עצמה, או שהטומאה עוברת דרך היד].

מנחת יהודה (ענינים שונים סי' נו ד"ה והנה). [זכרת ליון (נוזר סי' לה) זקם אחרונים].

כלי חרס

כבר ביארנו בכמה מקומות, שאין כלי חרס מתטמא אלא מאוירו, או בהיסט הזב; ושאר כל הכלים שנגעה בהן הטומאה - נטמאו, ואם נכנסה טומאה לאוירו ולא נגעה בהן - הרי הם טהורין. נמצא

הטמא בכלי חרס טהור בכלים, והטמא בכל הכלים טהור בכלי חרס.

ומניין שאין כלי חרס מתטמא אלא מאוירו, שנאמר (ראה ויקרא יא, לג) 'ובלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו' וגו', מתוכו הוא מתטמא לא מאחוריו (רמב"ם פי"ג מהל' כלים ה"א).

אם נגעה טומאה בתוך כלי חרס, האם טמא מדין אויר, ואין לו טומאת מגע כלל; או שבאופן זה הוא טמא מדין נגיעה.

חידושי הגר"ח (זכורות לה, א' זתוס' ד"ה הרי), חידושי הגר"ש היימן (ח"ב סי' יד), זכרת אברהם (חולין כד, ב' אות א).

מה שכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו,

האם החסרון הוא בכח המטמא, שאין לו כח לטמא את הכלי חרס מגבו; או שהוא חסרון במקבל טומאה, שכלי

חרס אינו יכול לקבל טומאה אלא מתוכו, ולא מגבו.

שיעורי הגר"ד פוזנרסקי (פסחים יד, א' אות כב).

לטמא אחרים

הראשון שבחולין טמא ומטמא, השני פוסל ולא מטמא, והשלישי נאכל בבזיד הדמע (טהרות פ"ב מ"ג).

מה שדבר טמא מטמא אחרים, האם הוא דין מיוחד שמטמא אחרים, או שממילא כל שטמא מטמא.

משאלת משה (פסחים סי' כ ד"ה אמנס).

מחובר לקרקע

הבא להמשיך מים למקוה, צריך שלא יהא בדבר המקבל טומאה, כגון מי גשמים שרוצה להמשיכם למקום אחר לעשות מקוה, לא יאחז בידו דף ויעבירם עליו, אלא יניח הדף בקרקע ויסיר ידו משם בטרם יעברו המים עליו. וכן סילון של מתכת, אסור להמשיך בו מים למקוה, שמקבל טומאה וכו'. ואם הסלון של מתכות מחובר לקרקע, אפילו מקלח להדיא לתוך המקוה - כשר, שהרי אינו מקבל טומאה, לפי שהוא בטל אגב קרקע (שו"ע יו"ד רא, מח).

נאמרו בענין זה שני דינים:

א. לענין קבלת טומאה צריך שיהיה הדבר 'כלי תשמיש', וכל דבר המחובר לקרקע אינו נחשב 'כלי תשמיש'.

ב. גזירת הכתוב היא, שכל דבר המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואפילו אם היה נחשב כלי.

שיעורי הגר"א וסרמון (חולין סי' ג' אות ב), וראה עוד בחידושי הגר"ח (פריה פ"ה מ"ז).



מתיקות שבת הארץ



פנינים וסיפורים בעניני השמיטה, מתוך הספר 'ומתוך האור' - שמיטה

מאוצרותיו של הרה"ג רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

על כל הסידורים הללו, גדולים כקטנים, חשובים כפשוטים, ניצח מרן בעצמו

באופן אישי. הוא לא חס על זמנו היקר, לא שם לב לכוחות הגוף הנגזלים מאתו בשל כך, לא חסר שום מאמץ - ובלבד שלא תשתכח תורת השמיטה, עליה מסר כל כך את נפשו

על פי זה הסתפק רבי יצחק זילברשטיין (חשוקי חמד כלאים פ"ד) אם אדם שנדר נדר בלשון "לא אהנה משערותי", ולאחר מכן הסביר שפונתו היתה לעץ הגפן, האם נאסר בגפן או בשערות גופו?
ופסק למעשה שאין שומעים לו, משום שבגדרים הולכים אחר לשון בני אדם כמבאר בשו"ע (יו"ד סי' ר"ז), וכיון שבלשון בני אדם לא רגילים לקרוא לגפן שערות, אינו יכול לטען שלזה התפנו.

"תהיה כל תבואתה לאכל... והיתה שבת הארץ לכם לאכלה"

מקחן השתפי

בספר "שער בת רבים" מבאר באופן נפלא על ידי משל:

משל לשני אנשים שהיו שתפים במסחרם. יום אחד החלו השנים להתנכח ביניהם. טען האחד שרק בזכותו מצליח מסחרם: "אני הוא זה שמתאמץ במסחר לצאת ולבוא, עקר המסחר מתנהל בזכות יגיע כפי וזעת אפי" - אמר בלהט.

השיב לו שותפו: "אמת הדבר שהנך מתאמץ ויגיע להצלחת מסחרנו, אך מבלעדי לא היה המסחר מצליח כלל וכלל. נכון אמנם שכל מלאכתי היא רק באמרי פי שאני משוחח עם הקונים והמוכרים ואין בכך עמל ויגיעה, אך בכל זאת בזכותי עקר המסחר".
"אם ברצונך לבדוק את הדבר" - המשיך הלה בדבריו, "תנסה בעצמך לשחור מבלעדי הקונים והמוכרים שאני מביא לעסק..."

כך אמר הקב"ה לבני ישראל: אני נתתי לכם את ארץ ישראל ובזכותי אתם יושבים בה, ומכחי היא נותנת לכם את פרותיה. ובכדי להוכיח את אמתות טענותי, נעשה נסיון שיברר את הדבר.

נקבע זמן שבו אתם תשבתו ולא תעשו מצדכם שום עבודה באדמה, ואז תראו את ההבדל שביני וביניכם.

במשך שש השנים שאתם התאמצתם ויגעתם, זרעיתם וחרשתם, הצלחתם להעלות בידכם רק כמות קצובה של פרות.

ואלו בשנה השביעית בה תשבתו ולא תעשו כלום, תגלו ש"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה..." פתאום תספיק התבואה לכולם, לבני האדם לבהמות ולחיות, משום שאני הוא זה שמצמיח את הפרות, ובשנה זו אתן באדמה ברכה גדולה יותר מכל השנים. בכל שנה הבהמות אוכלות את הפסלת של האדם - המוע, ובשנה השביעית "תהיה כל תבואתה לאכל" - התבואה תספיק גם למאכל בעלי החיים.

"והיתה שבת הארץ"

שתי בחינות פלאות ארצי

מדוע כפלה התורה ואמרה "ושבתה הארץ שבת לה", ולאחר מכן שוב חזרה "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה"?

בספר "רביד הזהב" (עמ' 95) אומר רבי ישראל דב בער גלרנטר שישנם שתי בחינות בשומרי שבת: ישנם בני אדם שבכל ימות השבוע נשכחה מלבם ראות ה'. עסוקים הם בדיפתם אחרי ההבל והריק, ובהגיע יום השבת הם מנצלים אותה להתענג בתענוגים ברבורים ושלי ודגים.

מבחינתם אם אפשר לנוח ביום זה ולשמח בתענוג אכול ושתה, כל עדת ישראל יעשו אותו - כולם יכולים לענג את השבת באכילה ושתיה.

קובץ דרישה וחקירה (גליון קלז) וארא תשפ"ב | 5

"את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר"

הקצף בין השמטה ליוסף

מדוע כאן לגבי השמטה נאמר "ספיח קצירך, ענבי נזירך", ואלו להלן בפסוק "א לגבי היובל נאמר "ספיחיה, נזיריה"?

אומר הרב ברוך אפשטיין בעל ה"תורה תמימה" בספרו "תוספת ברכה":

בשמטה האסור הוא על עבודת הקרקע, אולם הקרקע עצמה ממשיכה להיות שיכת לבעליה, לפיכך נאמר "קצירך, נזירך".

אולם בשנת היובל גם הקרקעות יוצאות מרשות בעליהם שנאמר "תשובו איש אל אחוזתו", ואם כן הקרקע כבר לא שיכת למחזיק בה, כי הכל חוזר לבעלים הראשונים. לפיכך נאמר בה "ספיחיה, נזיריה" - משום שגדולי השדה אינם שיכים לבעל השדה אלא הם של האדמה שהיא כבר לא שיכת לו.



"ואת ענבי נזירך לא תבצר"

מה הקשר בין אנשים לנזיר

אנו יודעים שבן אדם יכול להיות נזיר, אבל כיצד שיך "ענבים נזירים"?

רש"י שהרגיש בכך מבאר: "נזירך - שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם". דהינו כשם שהנזיר מכנה כן על שם שהוא מפריש את עצמו מן היין כמבאר בפרשת נזיר (רש"י במדבר ו, ב) "אין נזירה בכל מקום אלא פרישה", כך גם את הענבים הללו שגדלו בשמטה והפרשת את בני האדם מהם ולא הפקרתם כדון, אסור לה לבצר.

אך עדין לא מובן מדוע התורה הדגישה זאת דוקא בענבים, הרי בכל הפרות חל חיוב להפקירם, והנה צריך לומר "את פרות נזירך"?

הרמב"ן מבאר בשונה מבאורו של רש"י, שהפונה היא לפרם שלא עבדת אותו, לא עדרת ולא זמרת בו, ולכן הוא מכנה נזיר, שהאדם הפריש את עצמו ממנו כאלו הוא אינו שלו.

מוסיף הרמב"ן: "ויתכן כי המנהג בישראל שהפרם אשר הוא בתה [משבת] לא יזמר ולא יעבד ועולה שמיר ושית יקראו לו "נזיר", כלומר שהוא פרם הנזיר, מפני שהנזיר אסור ביין ובענבים לחים ויבשים ואינו עובד פרמו, כי כן יקראו השער הארץ על שם הנזיר, "גזי נזרך והשליכי" (ירמיה ז, כט), וזה טעם ענבי נזירך. והכלל שהם הצומחים מבלי עבודת הפרם".

בספר "אמת ליעקב" (פרשת בהר) הוכיח כדברי הרמב"ן מהמשנה במסכת כלאים (פ"ד מ"ט) המכנה את ענפי הפרם בלשון "שער", וזה לשון המשנה שם:

"אמר ר' יהודה מעשה בצלמון באחד שנטע את פרמו על שש עשרה שש עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות לצד אחת וזורע את הנזיר, ובשנה אחרת היה הופך את השער למקום אחר וזורע את הבזיר, ובא מעשה לפני חכמים והתירו".

הרי שענפי הפרם נקראים "שער", ולכן פרם שהוא חרב באמצעיתו נקרא שם (משנה א') "קרחת הפרם".

אָמנם יש בני אדם נעלים העובדים בששת ימי המעשה את בוראם ומכניעים את יצורם בכל ימות השבוע, וכאשר מגיעה שבת קדש הם זוכים להגיע להארה גדולה ביותר שאת.

על כן אומרת התורה: "ושבתה הארץ" - אלה שכל השבוע משפיתים את הארציות שלהם, כשמגיע שבת היא בגדר "שבת לה" - כל פונתם באכילה ושתיה היא רק לשם ה'.

אולם יש כאלו "והיתה שבת הארץ" - השבת שלהם היא "שבת הארץ" כל פלה ארציות וגשמיות, "לכם לאכלה" - והיא מיעדת עבורם רק להתענג באכילה ושתיה...

פאפא ופא סחורה

דרשו חז"ל (ע"ז סב, א; בכורות יב, ב) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - לאכלה ולא לסחורה, מכאן למדו שאסור לסחר בפרות שביעית.

וכן פסק הרמב"ם (שמטה ויובל פ"ו) "אין עושין סחורה בפרות שביעית... כשמוכרין פרות שביעית אין מוכרין אותן לא במדה ולא במשקל ולא במנין. כדי שלא יהיה פסוחר פרות בשביעית. אלא מוכר המעט שמוכר - אכסרה - אמדן, להודיע שהוא הפקר ולוקח הדמים לקנות בהן אכל אחר".

מספר בספר "פאר הדור":

אחרי שעלה בידו של מרן ה"חזון איש" לשתל ולהשריש את מצות השביעית בין החקלאים עובדי האדמה בפפרים ובמושבים, שקבלו עליהם להוביר שדותיהם בשמטה באהבה וברצון, פנה החזון איש אל העיר. המשימה שעמדה בפניו היתה לחנך את הצבור הרחב בהמוניו בדיני השמטה ושמירתה.

לא קלה היתה המשימה. הצבור שרובו בא מארצות הנכר, לא הכיר את המצוות התלויות בארץ. למרות זאת, לא נרתע החזון איש מכבד המשימה כל עקר. לאט לאט, בדברי נעם משכנעים, השפיע על כל מי שיכול להשפיע, עד שהדבר עלה בידו יפה. עם הזמן תודעת השמטה חדרה גם בקרב הצרכנים והקמעונאים העירוניים.

בספרו על השמטה, לצד דיני השביעית להסתעפויותיהם, אותם באר בארפה ובפרוטרוט, מצא לנכון להוסיף עוד פיסקא אחת, וזו לשונה:

"החנונים שומרי התורה צריכים לדעת כי בשנה השביעית אי אפשר להם לנהל עסקיהם במסחר הפרות והירקות, וצריכים לבקש פרנסתם ממקום אחר. וכבר הזהירו חז"ל על אבקה של שביעית. ואם אפשר להם להמציא פרות וירקות מחוץ לארץ יזכו לעצמם ויזכו את הרבים - ושכרם מרבה מן השמים".

אזהרתו עשתה רשם גדול. רבים מבין הצרכנים סגרו את חנויותיהם לחלוטין בשנת השבע ופנו לעסק במלאכות אחרות. חלק מהם דאג לספק

לצרכניהם ירקות ופרות מן התוצרת הערבית. בתחלה לא היה בכך קשי מיחד. ללא שום מאמץ השיגו הצרכנים סחורה מהפלאחים הערבים השכנים, או ייבאו את הסחורה מארצות הנכר.

אולם בשמיטת תש"ה כבר נתקלו החנוונים שומרי השביעית בקשיים רבים. או אז הגה מרן את הרעיון לארגן ולסדר חניות מיחדות למכירת תוצרת חקלאית עבור שומרי שביעית, אשר בהן תספק תוצרת המתרת בשביעית בלבד.

מרן בעצמו נסח את השטרות וההסכמים שנועדו למטרה זו באפנים המתרים על פי הדין, כמו "שטר אוצר בית דין" והסכמים בין החנוני לבין הסיטונאי המספק את הסחורה, או בין החנוני והצרכן. כל צד מהם אשר את צורת הקניה והמכירה שלו בשנת השביעית, שהיא מופקעת מן המסחר הרגיל ואיננה "סחורה" האסורה, אלא בתורת שליחות, כשהצרכן מקבל תשלום תמורת טרחתו. בכל חנות שביעית נקבעה טבלה עליה היה רשום: "תקנות החנות לשנת השמטה".

בשנת תשי"ב, כשלוש שנים וחצי לאחר קום המדינה, היה כמעט לגמרי בלתי אפשרי להשיג ירקות של נכרים מפני המצב המדיני בארץ. שכנינו הערבים החרימו את המדינה הצעירה, והיה נחוץ מאוד לדעת באיזה אפנים מתר להשתמש בירקות של ישראל מבלי להכשל באסור ספיחים. אז גלה שוב החזון איש יוזמה מיחדת. על פי הדרךכותיו נשאלו ממחים בדבר, ולאור הנחיותיהם נדפסו והופצו ברבים לוחות של זמני אכילת פרות וירקות בשביעית ובמוצאי שביעית.

על כל הסדורים הללו, גדולים פקטנים, חשובים כפעוטים, נצח מרן בעצמו באפן אישי כשהוא בוחן כל פרט ופרט בעין פקוחה. הוא לא חס על זמנו היקר, לא שם לב לכחות הגוף הנגזלים מאתו בשל כך, לא חסד שום מאמץ - ובלבד שלא תשתכח תורת השמטה, עליה מסר כל כך את נפשו.

דקדוק הדין בכל פרטיו והידוריו, שסמל תמיד את משנת חייו, קבל אצלו בהקשר עם דיני שמטה משמעות מחדשת. את גרעיני הפרות שאכל בשנת השבע, נהג לגנוז, בחששו פן תעיפם הרוח ויקלטו באדמה. מלבד זאת החמיר על עצמו בעוד הידורים שונים, אותם תבע גם מכל הסרים למשמעתו, שיעשו כמוהו.

כאשר רכש לעצמו אתרוג במוצאי שביעית, בקש מהמוכר לחשב את גבה המחיר כפי שמגיע עבור הטרחה, ולא שכח גם לפרש את פונתו: "מה שבקשתי לחשב כפי הטרחה, כמובן שאינו בשביל לחסד כסף, רק חובתנו שיהיו מעשינו מכריזים על קיום התורה ולפרסם שאנו מקימים מצוותיה, וכאשר מחשב את המחיר כבכל שנה שוכח את ענין מצות שביעית".

כאשר ספרו לפניו אנשים במוצאי "צום גדליה" של שמטה תשי"ב, על תלמידו המבהק, רבי גדליה נדל, שקטף לעצמו מלפפון מתוך ערוגה בגנת ירקות של פלוני, כפי הדין שכל גדולי האדמה הנם הפקר בשמטה - לבשתו עליצות רוח והגיב בשמחה: "זכינו וכבר נתקיימה מצות שביעית בעירנו!".

כבוד שמים

סיפורים ודברי חיזוק בענין קדיש ואמן יהא שמיה רבא' נערך מדרשותיו של הרה"ג רבי מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א אין לקרוא בזמן התפילה וקריאת התורה

מה אמר אליהו הנביא לרבי יוסי?

הגמרא בברכות (ג' ע"א) אומרת: "ג' משמרות הוי הלילה,

ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר, "אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם".

הגמרא (שם) מספרת על רבי יוסי, שהלך בדרך ונכנס לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל שם, ובא אליהו הנביא והמתין לו עד שסיים תפילתו. לאחר שסיים תפילתו, פנה אליו אליהו הנביא ואמר לו, "שלום עליך רבי", והשיב לו רבי יוסי, "שלום עליך רבי ומורי" וכו'. באותה שעה למד רבי יוסי שלושה דברים מאליהו הנביא, ולאחר מכן אמר לו אליהו הנביא: "בני, מה קול שמעת בחורבה זו?" אמר לו רבי יוסי: "שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת, אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות". ואמר לו אליהו הנביא: "חייד

וחיי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלוש פעמים אומרת כך, ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך, הקב"ה מנענע ראשו ואומר,



אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם.

והנה, עניין תיקון חצות הוא בלילה, כאשר "יושב הקב"ה ושואג כארי". בשו"ע כתב, שראוי לכל יר"ש לקום לערוך תיקון חצות. בימינו לא כל אחד יכול לקום לתיקון חצות, מחמת כל מיני סיבות, ואנוס רחמנא פטריה. מאידך, כתוב שכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, וזה שאינו מתאבל לא יזכה. כאשר האדם אנוס ולא אומר תיקון חצות, אפשר להבינו, אבל אדם שמגיע לבית הכנסת לשלוש התפילות, ואינו נזהר בקדיש, שגם אז הקב"ה אומר "ואוי להם לבנים שגלו..." - עלול הוא ח"ו להפסיד הכל! אחרי שאנחנו מתפללים ומבקשים רחמים - אם מסיחים את הדעת מקדיש, ולא נזהרים, איזו כף זכות יכולה להיות כאן?

אפילו ת"ח המנצלים כל רגע ללימוד, אסור להם לעיין בספר באמצע קדיש. ק"ו לאותם אנשים שקוראים ח"ו עיתון או עלון - בין שיש בו ווארטים וכד', ובין שהוא בענייני צדקה - באמצע קדיש, שגדול מאד עוונם, ויפסידו הפסד נורא!



פניני פרשת השבוע



פנינים וסיפורים נפלאים, מתוך הספר 'פניני פרשת השבוע' (ב"ח) הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א

נלך הפוא: יאי האפיק"ט

באיזו שניה ניתן ליצור נס רפואי?

שובו בנים שובבים!

אנו מצויים כעת בשבועות בהם עוסקת התורה בגאולת בני ישראל ממצרים, החל מתיאורי הגלות הקשה, מכות מצרים, ועד לגאולה המופתית, הנס הגדול בקריעת ים סוף ומעמד מתן תורה. וזהו רק פירוט קצר ולא ממצה של מה שנקרא בתורה בשבועות אלה, המסמלים את היציאה מהמקום הנמוך והקשה ביותר - גלות מצרים האפילה, לרוממות מעלת היהדות הנפלאה - המתבטאת בהיותנו העם הנבחר מקבלי התורה.

שבועות אלו, חשפו המקובלים, הינם מתנה יקרת ערך, שבכל שנה ושנה יכול כל יהודי להתקדש בהם, להתרומם ממצבו - גם אם הוא נחות וכואב, להתקדש בקדושה עצומה ולזכות לאור היהדות שיאיר בנשמתו. אין אלו תיאורים בלבד, ספרי המקובלים מלאים בציטוטים נוקבים וברורים על מעלת הימים האלה, וכמה כדאי לנצלם להתקדש וליטור, לשוב בתשובה ולחיות חיי קדושה מזהירים.

המקום המרכזי ביותר בגופנו, שעל קדושתו וטהרתו עלינו לשמור ולהקפיד, הוא המוח. כאיבר המרכזי ביותר בגוף, המפקד העליון של

כל האיברים ומעבד הנתונים הראשי שלנו, חשיבות נקיונו וטהרתו של המוח היא קריטית. הן המוח הוא המנהל הראשי, על פיו ישק דבר והוא המערכת האוטומטית המנהיגה אותנו, וכדי להתחיל להתקדש - יש להתחיל במוח דווקא, לפעול לרוממו ולטהרו.

בעולם הרפואי, מוקדשת החשיבות העליונה למוח, כי הוא ה'מעבד' המרכזי והשרת המרכזי של חיינו. לכן מוקדשת חשיבה רבה לשמירת בריאותו ואיכותו כדי שיוכל לבצע את מגוון תפקידיו הקריטיים. הן המוח מבין ומנתח ומאכסן את מה שאנו קוראים ולומדים, ובהמשך - כשנזדקק למידע

אותו למדנו, קראנו, או שמענו - תפקיד המוח לקלוט שאותו מידע מהעבר רלוונטי לעכשיו, ולכן הוא מעלה אותו מחיק הזיכרון, מעבד את הנתונים באופן גאוני ומפעיל אותנו בהתאם.

הגורם בעל ההשפעה המרובה ביותר על המוח ותפקודו, הוא זוג העיניים. לא לחינם העיניים הן האיבר הקרוב ביותר למוח, זה מבטא את ההשפעה המרובה של מה שאנו רואים על התהליכים המתרחשים בעומק המוח. חז"ל אמרו כי העיניים רואות והלב חומד, היינו שראיית העיניים משפיעה ביותר על הרצונות והשאיפות שלנו, כלומר - מה שאנו רואים הופך לשאיפה, לרצון, למשהו שמתחברים אליו.

העיניים מצלמות אלפי תמונות בשניה, ובלי שום עזרה טכנולוגית - מעבירות את הצילום היישר אל המוח. שם הנתונים המתקבלים מעובדים ונבחנים, והתמונות הנשלחות מצמד המצלמות שבפנינו - הופכות למשפיעות על המחשבה, על המעשים, על התהליכים שלנו. כשאדם רואה מעשה, פעולה, או מראה, מיד הדבר מסווג אצלו כטוב או רע, ראוי לחיקוי או מודל לבידול, משהו חיובי או שלילי. התהליך כולו לוקח אלפית השניה, וזה חלק מרכזי מהשכלול במוח האנושי!

דווקא לכן, כדי לשפר את ביצועי המוח ולהפוך אותו למועיל יותר, צריך להתחיל מהעיניים, הגורם המשפיע עליו ביותר. מי שרוצה לזכות להתעלות בתורה, לזכור את לימודו, לחיות את תורתו, להרגיש קירבת אלוקים כשהתורה תופסת מקום מרכזי בחייו, צריך להתחיל בשמירת העיניים. מי שרוצה מוח מפותח, זיכרון איכותי, עיבוד נתונים מהיר, המצאות טובות והברקות גאוניות - צריך להתחיל בשימור עיניו, בשימור קדושתן, באבטחת צלילתן.

בימי השובבי"ם, בהזדמנות השנתית להתקדש, נתחיל משמירת העיניים. להתבונן מה קורה לנו כשאנו רואים ראייה אסורה, מה מתרחש



כשמעלים צילום בעייתי אל המוח. הריקבון שבמראה, האיסור שבתמונה - עוברים באלפית שניה אל המוח, משבשים אותו, הורסים אותו, אוכלים כל חלקה טובה. שמירת העיניים היא מצות עשה מהתורה, 'ולא תתורו'. היא מחייבת אותנו בכל זמן, לשמור על העיניים, למנוע מהן כל ראייה אסורה. הבה נשמור את העיניים, ונזכה לשמור על קדושה מיטבית, ולהפוך את המוח שלנו לכלי מבריק ועוצמתי, שיוכל לנתח, לזכור, לעבד, לחשוב וללמוד בצורה הטובה ביותר!

נס בהחלטה של רגע!

המרכז הרפואי 'סורוקה' בבאר שבע, בנין סבן, היחידה לטיפול נמרץ ילדים בקומת הקרקע. מחוץ לחדר הרופאים המתין ר' משה בדריכות, כוסס את ציפורניו בעצבנות. כבר שעה ארוכה חלפה מאז פונתה לכאן בתו החולה בשל הידרדרות פתאומית במצבה, ועדיין הבדיקות לא הסתיימו, ולא ברור האם וכיצד יוכלו לייצב את מצבה הבריאותי הרעוע...

לפתע נפתחה הדלת, ופרופסור עטוי חלוק לבן פנה אליו, והסביר כי אל גופה של בתו החולה חדר חיידק, ונוצר זיהום רציני ומסוכן. אלא שהתרופה המוזרקת דרך הווריד אזלה בדיוק היום, וכדי לזרז את הטיפול - כדאי שישע בעצמו למרכז הרפואי 'איכילוב' בתל אביב, ויביא משם את התרופה.

ר' משה נבהל מהחדשות הקשות, אך מיד התעשת: 'הרגע אני יוצא לתל אביב, הן כל אשר לאיש יתן בעד חיי בתו!' - אמר לרופא, ומיהר לצאת. בדרך עבר על יד מיטת בתו החולה, ששכבה ללא ניע, חיוורת ומונשמת. 'אני יוצא לתל אביב להביא לה תרופה' - אמר לרעייתו, 'והלוואי שזה יועיל לייצב את מצבה הקשה' - הביע תקווה נואשת, כשהוא רץ להספיק את האוטובוס הקרוב שיוצא לתל אביב... כתושב עיירה קטנה כאופקים, העיר הגדולה היתה זרה ומוזרה לו. עד כאן איכשהו הסתדר, כעת נאלץ להיעזר כדי להבין איך מתקדמים בטבור העיר הסואנת, כשאלפים רצים מסביב והוא רק מחפש את הדרך המהירה ביותר שתוביל אותו למרכז הרפואי 'איכילוב'. שאל את האנשים, הציץ

בשלטים שלפניו כשלפתע נתקל בשלט ענק ומואר - - - 'מלכודת!' זעק לו לבו. 'זו מלכודת, אל תציץ אפילו!'

תמונה לא צנועה התנוססה שם, על השלט. תמונה ענקית, צבעונית, מושכת מאוד את המבט. הוא נתקל בה בזוית עינו, אך היטה את ראשו הצידה, ועצם עיניו בגבורה. שניה וחצי נמשך מאבק האיתנים, רק הוא עם עצמו, בינו לבין עצמו...

באותו רגע נזכר כי לא מזמן שמע מרב נודע, ציטוט מהספה"ק 'טהרת הקודש' שם כתוב כי רגעי המאבק על טהרת העיניים, השניות בהן יהודי נלחם לעצום את עיניו ולשמר את טהרת מוחו - אלו רגעים נדירים ויקרים, בהם נוצר חיבור חזק ואמיץ בינו לאביו שבשמים. לכן, ברגעים הללו כל שערי שמים נפתחים בפניו, כל מה שיבקש יתקבל עד כסא הכבוד, כל משאלותיו יתמלאו לטובה!

הוא החליט לנצל את ההזדמנות, עצם את עיניו בחוזקה, התעלם מהשאון הסואן מסביבו, והתרכז בתפילה נרגשת על הצרה המוטלת לפתחו, על נפש בתו, על מחלתה הקשה וההידרדרות הפתאומית, ועל חייה התלויים מנגד עוד לפני ההתפתחויות האחרונות, ועכשיו - על אחת כמה וכמה...

השלט הגדול, היצר שהתלבש בתמונה ענקית - עוד היה מול עיניו, מרחק הצצה קלה. אך באותו רגע הוא הרגיש כוחות חדשים, עוצמות חזקות ננסכות בו, נותנות בו כח. 'אני לא מסתכל!' - שב וקבע לעצמו, 'עיניים מושפלות, מעכשיו ועד 'איכילוב'. לרפואת בתי היקרה!' - שב ולחש בשפתיים חשוקות...

הוא ממשיך לפסוע, כשלפתע מצלצל הטלפון הנייד שבכיסו. רעייתו על הקו, נרגשת ומחוייכת. 'היא פתחה את עיניה' - מדווחת האשה בשמחה, עכשיו מסירים ממנה את ההרדמה... הרופא אומר שזה נס רפואי כמעט

חסר תקדים, שבלי כל טיפול הילדה חזרה לעצמה וגופה התגבר מעצמו על הזיהום!

עוד דקה חולפת והיא שוב מתקשרת, עדכון נוסף ושמח במיוחד: 'הפרופסור אומר שאין צורך בתרופה כרגע, הוא קיווה שהתעכבת ולא יצאת בכלל, כי זה ממש מיותר עכשיו... אתה יכול לחזור, אין צורך יותר!' בעודו רץ ונמלט מזירת הנסיונות, הוא מהרהר במה שקרה, ועד כמה הרופא טועה. הן אם לא היה יוצא, ולא היה נתקל בנסיון, ולא היה מתגבר, ולא היה מנצל את ההזדמנות הזו לתפילה - הרי שההטבה המפתיעה הזו במצבה של בתו לא היתה מתרחשת! טוב שיצא, עוד יותר טוב שהתגבר, ומצוין שזכר להתפלל ברגע המלחמה והמאבק על קדושת עיניו - כי כך ניצלו חיי בתו באופן פלאי וניסי לחלוטין!

סיפור זה המופיע בספר 'עלינו לשבח' בעדות ממקור ראשון, אינו אלא כעדות מהחיים לדברי חז"ל במסכת קידושין, שאמרו ש'כל הבא דבר עבירה על ידו וניצל ממנו - נעשה לו נס'. כי הרגע הזה של הנסיון והמלחמה, המאבק והעקשנות, לשמור על קדושת העיניים, לאבטח את טהרת המבט, לעצום את העיניים לנוכח מראה אסור אף כי מפתה - הוא רגע פלאי, שמימי, ניסי!

ברגע הזה פותח בורא עולם את כל השערים, ומקבל את החייל הגיבור שלו בחיבוק חזק. ברגע הזה זה כבר לא רק נסיון של להביט ימינה ושמאלה, אלא רגע מבחן שהקדוש ברוך הוא צופה ומביט בו, ואומר לו: 'בני, תחזיק מעמד, תתחזק, תשמור על עצמך ואני נותן לך כל אשר תחפוץ!'

הבה נפנים זאת לליבנו, לרגעי הנסיון שכולנו נתקלים בהם. ברגע המלחמה זה בוודאי לא קל, אך כדאי כל כך להחזיק מעמד, להיות החייל האמיתי של בורא עולם, שעוצם עיניים בגבורה ופותח שפתיים לבקש, כי שערי שמים פתוחים למתגבר על נסיונות בקדושת העיניים, להרעיף עליו שפע טובה וברכה ככל אשר יבקש!

הגליון שהוביל למהפך קיצוני!

היתה זו שעת ערב שגרתית, כשהטלפון צילצל בביתו של ר' בנימין פ. בירושלים. הוא הביט במסך בעיניים מופתעות, המספר שהוצג היה מספר מחו"ל, והוא לא מכיר אף אחד שנמצא עכשיו בחו"ל. כשענה, הופתע לשמוע כי המתקשר משוחח באנגלית, ומדובר בעורך

דין ממנהטן הרחוקה. באין אומר ודברים, בישר עורך הדין כי דוד של אביו נפטר ערירי, והוריש לו חלק ניכר מרכושו...

ברגע הראשון נתקף הלם. עד עתה הוא היה יהודי שחי בפרנסה דחוקה, מעולם לא דמיין להיות בעל רכוש כה רב. אחרי רגע התאושש, ובאנגלית הרצוצה שבפיו החל לשוחח עם עורך הדין על הפרוצדורה הכרוכה בהעברת הכסף. כשסיים את השיחה נתן דרור להתרגשותו, דמעות אושר עלו בעיניו, והוא שיתף את רעייתו בבשורה הטובה, תוך שהוא מבקש לשמור את הדבר בסוד מחשש לעינא בישא.

בימים הבאים, גיבש את המסמכים הנדרשים, תעודות לידה מקוריות, ועדויות ממוסמכות שונות, שהפכו לקלסר עב כרס, עמו יצא לארה"ב, כדי להשלים את ההליך. לאחר כמה שבועות, במהלכם טס לחו"ל כמה פעמים לטפל בנושא, קיבל את הטלפון הרשמי מהבנק: 'היום הועברו לחשבונך 4,618,000 דולר', דיווחה הפקידה בלקוניות, 'תרצה לקבוע פגישה עם מנהל ההשקעות שלנו? אנו יכולים גם לבוא אליך!' - הציעה שירות לו זכאים רק אילי הון...

את השבועות הבאים, הקדיש לבירורים אחר השקעות מניבות. למד על נדל"ן, עשה היכרות עם עולם המניות, ולא נחה דעתו עד שקפץ לבורסה לניירות ערך. בתווך נפגש עם סוכנים שונים של חברות השקעה מקומיות וזרות, שוקל את דרכו בהתאם לסכום העתק הניצב לרשותו. די מהר קלט את עולם העסקים, והחל לטוס בין יבשות העולם, מחלק את הונו בהשקעות שונות, במטרה להניב רווחים גבוהים ככל האפשר...

אלא שהרווחים האמורים - התעכבו והתעכבו. במקום אחד צצו קשיים, במקום אחר התברר שמדובר בנוכל שלקח את הכסף ונמלט, ובארץ שלישית - במפתיע הוכבד נטל המס על השקעותיו. כך או כך, בחלוף

תקופה לא ארוכה, החלה להכות בו ההכרה כי הכסף מתנדף לו מבין האצבעות, ההשקעות נכשלות בזו אחר זו, ועוד רגע - הוא יורד מנכסיו.

כשביקש הלוואה מהבנק עוד טרם נודעו הקשיים בהשקעותיו, שמח הבנק למשכן חלק ניכר מרכושו ולהלוות לו סכום עתק, אותו שב והשקיע בנסיון למזער את הנזקים. עד מהרה התברר כי גם המאמץ הזה נועד לשווא, גם הסכום שלוה טבע במצולות הפסדיו, נכסים נוספים ירדו לטמיון...

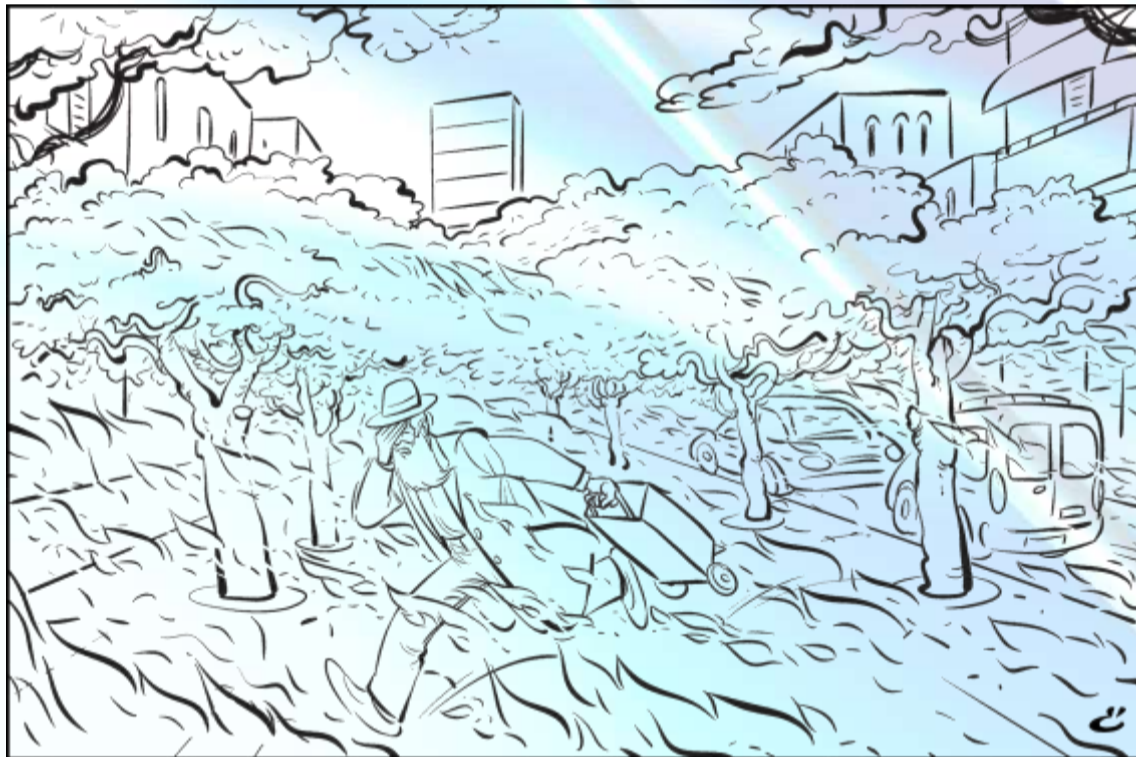
בעדותו, מציין האיש כי כלפי חוץ המשיך לנהוג כרגיל, כדי להסתיר את התעשרותו הפתאומית ולמנוע עין הרע. אף את התרומות הנאות שהעביר לצדקה נתן בצניעות ובסתור, כדי לזכות בסגולות המצוה אך מבלי לפרסם את הדבר. על אף כל זאת ולמרות עוד סגולות שביצע - עדיין לא ניכר שום שיפור בעסקיו, העניינים הידרדרו במהירות...

כעבור תקופה לא קצרה, גילה כי שוב הפך לעני וחסר כל, בעל חוב בקנה מידה אדיר. נכון, נותרו לו אי אלו נכסים לא ממומשים בפניות נידחות בגלובוס, אך לכל אחד יש בעיה כזו או אחרת, אף אחד מהם אינו יכול למלא את החלל העצום שנפער ברכושו. ביתו נמכר, נכסיו הוצעו במכרז, הוא הפך לעני ואביון, פושט רגל וגם פושט יד...

במסעו האחרון לאמריקה, בנסיון להציל משהו מנכסיו האובדים, נכנס לבית כנסת קטן וצדדי לתפילת מנחה, ושם נתקל בעלון שבת מצהיב מיושן. הוא הרים את הדף ועיין בו שעה קלה, ולפתע צד את עיניו ציטוט מספר, בו נאמר כהאי לישנא: 'יכול אדם להיוולד במזל של עשירות ואף להיות עשיר, אך אם לא ישמור את עיניו ולא יתנהג בקדושה - עתיד הוא לאבד את נכסיו ולהפוך לעני ואביון!'

המילים צמררו אותו, נשימתו נעתקה. העובר עליו היה כתוב כאן, שחור על גבי לבן. בעיני דמיונו גלגל את השנה האחרונה לאחור, כיצד הפך מאדם שמור וזהיר בקדושת עיניו, לאדם שעניו משוטטות בלי חשבון, נותן להן דרור להביט להיכן שהיצר מוביל... איך במהלך המסעות חובקי העולם איבד את שמירת העיניים שכה היה זהיר בה, איך קדושתו וטהרתו נפגמו עד אין קץ...

עיניו החלו להזיל דמעות, כשהבין מה עולל לעצמו. 'לאדם שנהג כפי שנהגתי' - הטיח בעצמו, 'כתוב מפורשות מה יקרה: יאבד את נכסיו ויהפוך לעני. נו, מה חשבת' - שב ונזף בעצמו בכאב, 'שתסתכל היכן שתראה, תביט בכל מקום, ונכסיד יישארו ברשותך?! וכי אין דין ואין דיין?! אם העיניים רואות, אם אין להן שמירה, אם אבטחתם נפגמת - הלכו הנכסים, הופסד הרכוש, נגמרו



ההשקעות וטבעו כל החלומות על העושר הגרנדיוזי! בפנית בית הכנסת הקטן, עמד אז שפוף ובוכה, ממולל את העלון הבלה באצבעותיו ומהרהר בחרטה על התקופה שחלפה. הוא לא הניח לעצמו להישבר ולא אבה להתייאש, ועל אתר התחזק וקיבל על עצמו בקבלה חזקה ועוצמתית החלטות קשות לביצוע, שתכליתן לשמור את עיניו מכל משמר, להקפיד על קדושת מבטו. מעתה יגן על עיניו בכל מחיר שבעולם, ישמור על קדושת העיניים!

הוא יצא את בית הכנסת, וחש אדם חדש. לבו התכבס, עיניו שמורות - מעתה ועד עולם, נשמתו מאושרת. העבר אין, העתיד עדיין: 'מעכשיו אני שומר על העיניים, בכל מחיר ובכל תנאי' - הרהר באושר ובסיפוק. 'דבר אחד כבר הרווחתי מכל הפסדיי - שהתחלתי לשמור את עיניי' - אמר לעצמו.

ואז, באופן מפתיע לחלוטין, התרחשה התפתחות איזורית מפתיעה, בדיוק בסביבת אותו נכס שכוח ומופסד. הוא מכר אותו בהון עתק, ואת הכסף שהרוויח שב והשקיע בנכסים אחרים. ההצלחה האירה לו פנים, לאחר תקופה שב והתעשר כמקדם!

את מכתבו, בו הוא מעיד על סיפורו האישי וכפי ששלחו אל הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א המעיד על הסיפור, הוא מסכם בהתרגשות אין קץ, כמה זכה באושר רוחני ובעושר גשמי כפול ומכופל כפי שלא צפה מעולם, רק בגלל שלא הניח לעיניו לצפות היכן שרצו, רק בגלל שמר על ראייתו.

ואכן, עוצמת השפעת שמירת העיניים על פתיחת שערי הפרנסה, מבוארת בדברי חז"ל המפורשים במסכת יומא, ששערי הפרנסה נפתחים במידה מדוייקת, מדודה ומותאמת לפתיחת העיניים. ככל שיהודי סוגר את שערי

שיבירא אותן וישיב לו את חוש הראיה כמקדם. להפתעת בני משפחתו, סירב הרב לידר לעבור את הטיפול, באומרו: 'הרי זו הזדמנות, מתנה משמים! העיניים לא יראו, לא אכשל בשמירתן! היש ברכה גדולה מזו?!' בניו נפעמו, אך בכל זאת התקשו לראות את ראייתו הנחלשת. הם פנו לרבה של בני ברק, הגאון רבי משה יהודה לייב לנדא זצ"ל, שמייהר לביתו של הרב לידר ופסק כי חובת ההשתדלות מחייבת אותו לעבור את הטיפול. כדי להוסיף ולשכנעו, ציידו הרב לנדא בסגולה: לספור מדי יום את חוטי הציצית, חוט אחר חוט, שמונה בכל כנף, ובסך הכל 32 חוטים, כי זו סגולה לבריאות העיניים. הרב לידר החל לעשות סגולה זו, ולימים העיד כי מאז ראייתו שבה והתחזקה לאין ערוך!

מפעים לגלות, איך יהודי קדוש בגיל המתקרב לתשעים, חרד כל כך לקדושת עיניו עד שהיה כדאי לו לאבד את כח ראייתו ובלבד לשמור על קדושת עיניו. כדאי גם לאמץ את הסגולה לספור את חוטי הציצית, כדי לשמור על בריאותן התקנית של העיניים לאורך ימים ושנים!



שתולים בבית ה'

טיפים בנושאי חינוך והתמודדות **פרקים מ'תורת ההתחזקות'** **הרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א**

במחלוקת, אולם כאשר מתרפים הם מתלמודם, אז פורצת מתוכם מידת המחלוקת באופן השלילי.

זהו הפשט: תלמידי חכמים מרבים שלום בכל העולם.

(דרשות חתם סופר ח"א, דרוש לפרשת זכור, תקנ"ד).

את היצר הרע של חמימות יכולים להכניס לקדושה

כתב בעל 'חובת התלמידים', בספרו 'מבוא השערים':

הנה בספר הקדוש 'אמרי אלימלך' (לכ"ק אמר"ר זצ"ל, פרשת תולדות) איתא, שאת היצר הרע של חמימות יכולים להביא לקדושה ויבא לגודל התלהבות ולבו יבער כלפיד אש.

וכן בסידור הרב בעל התניא (בפירושו ל'כגונא'), וז"ל: החמימות שבכעס שמסתעף מן החמימות שבלב, וכל אדם הרתחן בטבעו עלול טבע לבבו להתלהבות ברשפי אש התשוקה.

וכד מדקדקים רואים חילוק הזה:

הרמב"ם ז"ל - כשמבאר איך יוכל האיש להשתחרר מן מזגו אם לא טוב, אומר שיתגבר יותר וירבה את עבודתו יותר מאשר האיש בעל מזג טוב.

וכ"ק אמר"ר ובעל התניא זצ"ל - אין אומרים שיתגבר להחליש את מזג חמימותו בלבד, רק שגם יכניסו בקדושה ואדרבה בזה יתלהב יותר.

ולא עצה טובה בלבד היא, כי יכול הוא לתקן גם בלי שיכניסו בקדושה רק שיותר טוב שיכניסו בקדושה. לא כן הוא! כי אי אפשר באופן אחר. ולא בלבד כדי שירוויח בזה יותר שעוד יתקדשו, רק גם רעתם אי אפשר להעביר בלי אם יכניסו בקדושה.

ובספר הקדוש 'נועם אלימלך' (פ' צו), וז"ל הקדוש: שזה בלתי אפשרי שישבור אדם כל

מידותיו הנולדים עמו מבטן אמו, רק שצריך להרים אותם אל הקדושה,

למשל מי שיש בו מדת כעס יסור מכעס החיצונים ויכעוס על הרשעים, וכן בכל המדות, עכ"ל.

(מבוא השערים, פרק ט).

להצטרפות לרשימת התפוצה של הגר"י פליסקין, ניתן לפנות לכתובת ymp803@gmail.com עם המילה 'הצטרפות'.

עיניו, עוצם אותן מראות ברע, מאבטח אותן מכל מראה אסור - כך נפתחים בפניו שערי שפע ופרנסה!

העולם של היום התרגל לקביעה, שקידמה טכנולוגית ופתיחת אופקים שעולות לכלול - על הדרך - ירידה בשמירת העיניים, הן הכלי היעיל לשיפור העבודה, ליעול הפרנסה, להבטחת ההצלחה. מתברר, שמבחינה טכנית זה יתכן, אך הברכה תלויה בשמירת העיניים, וכל התקדמות או שיפור יש לבחון שלא יפגעו חלילה בשמירת העיניים, כדי שתשרה הברכה ותשתפר הפרנסה!

הבה נשמור את העיניים, נעצום אותן בקפידה. נקפיד לפותחן רק במידה הראויה, הנדרשת, הקדושה. כך נזכה ששערי הסייעתא דשמיא והאושר, השפע והעושר, ייפתחו בפנינו, להוריק עלינו שפע ברכה עד בלי די!

סגולה לבריאות העיניים

היה זה בתקופה האחרונה לחייו של המשפיע הגה"צ רבי שמואל אהרן לידר זצ"ל. בגילו המתבגר החל לחוש בעיניו, והוצע לו לעבור טיפול רפואי

הגאון הביקורתי שהגיה ספרים

בתקופה מסויימת היה נוהג הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל למסור את העותק הראשוני של ספריו הקדושים "חזון יחזקאל" לגאון אחד, על מנת שיגיהם משיבושי דפוס.

פעם אחת פנה רבי יחזקאל לאותו מגיה ואמר לו: "יודעים אתם מפני מה מבקש אני דווקא מכם להגיה את ספרי? מפני שאתם מומחים מאוד בתפיסה מהירה להכיר בחסרונות הזולת ושגיאותיו ולבקר מומים בעין בוחנת. על כן מבקש אני מכם שתשקיעו את כשרונכם המיוחד הזה כדי לתפוס השגיאות של ה"זעצער" (הסדר) בדפוס..."

(פניני רבינו יחזקאל, עמ' טז).

מנין נובע הרצון לראות מלחמות מתאגרפים וכדורגל?

הסביר הגה"צ רבי נתן ווכטפויגל זצ"ל, מנהל רוחני דשיבת לייקווד:

האדם הגיע לעולם כדי לערוך מלחמות נגד יצרו הרע, כמבואר במסילת ישרים. יהודי בר דעת, מנצל תכונה זו להילחם ביצרו. אבל השוטה וגס הרוח שלא נלחם עם יצרו, 'מבזבז' את יצר הלחימה כדי לראות מלחמות שוורים, איגרוף או כדורגל.

(עפ"י חשוקי חמד, שבת קו).

כיצד משתמשים במידת המחלוקת באופן נכון?

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך (גמ' ברכות סד).

ומבאר ה'חתם סופר' באופן נפלא:

כל המידות שיש באדם לחיוב ולשלילה, נבראו על ידי הקב"ה, וכל מדה ומדה כמו הגאווה והענוה, השלום והמחלוקת, נבראה לצורך ומיועדת להשתמשות בה במקום הראוי.

מידת המחלוקת, ראויה שיתעסקו באמצעותה בלימוד התורה ופלפולה, שכל אחד יאמר את הנראה לדעתו, ועל ידי זה תתברר אמיתה של תורה. וכמו במחלוקת בית שמאי ובית הלל וכדומה.

מעתה, כאשר תלמידי חכמים משתמשים במידת המחלוקת לצד הקדושה לצורך הלימוד, הרי לא נשאר כח במידה זו לצד הטומאה, ואין הם נכנסים





ליקוטים וסיפורים נפלאים

על פרשת השבוע ועניני דיומא □ הרה"ג רבי ברוך רובין שליט"א

שאל הרב את הגביר: באיזה אופן הוציאוך לחופשי? השיב הגביר, ששילם קנס שלוש אלף זהובים. תמה הרב: הייתכן שסכום רב כזה יקחו מאתך? לא! גם את הכסף לא תפסיד ותקבלו בחזרה. האנשים ששמעו את דברי הרב התפלאו מאוד...

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים וגו'" (ו, יג)

מעשה נפלא הממחיש כיצד מכבדים אדם, מסופר על הרב שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, מפוסקי דורנו הענקיים שהיה קשור למוסד רפואי גדול בירושלים, בכל ענייני ההלכה שצריכים. והנה נודע לו שעומדים למנות למנהל ביה"ח רופא בכיר מארה"ב, עוד נודע לו שאותו רופא אינו שומר תורה ומצוות. הרב אויערבאך זצ"ל ביקש מההנהלה לבטל את המינוי. ואולם הם לא אבו לשמוע. הרב הגיש התפטרותו מבית החולים, וכתב מכתב לאותו ד"ר שלא יגיע ארצה.

כשהגיע הד"ר ארצה הזמינו הרב לביתו והתייחד עמו זמן רב. כשגמרו, הרב יצא מחובק עמו וליווהו עד לרכב. בני הבית, שידעו עד כמה נלחם הרב נגד אותו רופא לא יכלו להבין מה קרה לרב, הרי הרב חשש מד"ר זה בגלל אי קיום מצוות ה' ואיך מכבדו בכבוד מלכים שכהו. שאלוהו והשיב להם: וכי בגלל התנגדותי למעשיו והשקפתו אני שונאו?! בתור יהודי אני חייב לכבדו ומה שאני נלחם, לא צריך לגרוע בדין של בין אדם לחברו.

כבוד הבריות אינו עניין של נימוס ודרך ארץ אלא הכרה וגילוי מעלת הדבר כשהאדם מכבד את חברו, הוא מגלה בכך קדושת התורה. כשמכבדים את הש"ת מראה האדם בכך כי הוא מגלה אלקותו אין עוד מלבדו. כבוד הבריות הוא גילוי כבודו של צלם אלוקים. כששאלו התלמידים את רבי אליעזר: "רבינו, למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחי העולם הבא!" אמר להם: "הזהרו בכבוד חבריכם" (גמ' ברכות כח).

מעשה נפלא נוסף מסופר על הגאון ר' חיים עוזר זצ"ל אשר נודע בגאונותו וצדקותו. אומרים עליו שהיה מסוגל לכתוב, ולדבר עם זולתו כאחד. [ויש אומרים שהיה כותב בשתי ידיים שני מכתבים שונים, משוחח עם אדם ושומע את חברו בו זמנית]. קבוצות קבוצות של בחורים נהגו להיכנס אליו ולהשתעשע עמו בדברי תורה. פעם בעת משא ומתן בדברי הגמרא, במסכת יבמות. אמר לתלמידים שיש תוס' אחד במסכת יבמות דף נ. הנוגע בסוגיה שבה התפללו.

קם אחד מגאוני התלמידים ואמר: "סליחה כבוד רבינו, התוס' הזה נמצא בדף נא". "לא", ענה הרב, "זה בדף נ", והמשיך את השיעור. אך הבחור התעקש, על דבריו ותוך כדי וכוח, קם לעבר הספרייה לפתוח את הגמרא ולהוכיח את צדקתו לעיני כל התלמידים. הרב קם ממקומו ועצר את הבחור: "וכי קל בעיניך לבייש יהודי"? חיוך של ניצחון עלה על שפתי התלמיד. מיד בהגיעו לשיבה, פתח לעיני חבריו את הגמרא להוכיח את נצחונו. לתדהמתו הרבה גילה שאכן הרב צדק, זה היה אמנם בדף נ. ולא בדף נא. אז הבין התלמיד שהרב התכוון בעצם למנוע בושה מהתלמיד, משום שלא קל לבייש יהודי מישראל.

"ואני ערל שפתים..." (ו, ל)

המגיד ר' קופל רייך מבדפשט דרשן נפלא היה, פה מפיך מרגליות. פעם אחת בא אצלו בנו לבקרו ומצאו מכין עצמו לדרשה, שאלהו אבא, הגם אתה צריך להכנות רבות לדרשה? בא ואומר לך בני השיב לו ר' קופל, כל כולם של הכנותי אינם מה להגיד, אלא מה לא להגיד, על הפסוק "ואני ערל שפתים" מתרגם אונקלוס "ואנא יקיר ממלל". אני מוקיר את המלים, כובש את דברי, נזהר במה שלא להגיד.

(אוצר התורה)

"תנו לכם מופת" (ז, ט)

בימי הרעש של מרידת פולין במלכות רוסיה, תפסו החיילים הפולנים המורדים איש אחד מבעלי הבתים שבסביבת רדומסק, גביר נכבד וחסיד, הובילוהו אתם, ואמרו שידונו אותו למיתה, כי לא רצה, לדבריהם לתת להם תבואה ויין ושאר צרכי אוכל שדרשו מאתו. באו בני ביתו של הגביר

"וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב" (ו, ג)
אל האבות (רש"י)

והרי אנו יודעים שאברהם יצחק ויעקב הם האבות?

בעל הכלי חמדה מסביר ע"פ הגמרא בב"מ (פ"ה) שאליהו הנביא היה מגיע לשיבה של רבי, פעם אחת איחר להגיע, והסביר לרבי שהקים את אברהם להתפלל ואח"כ את יצחק וכו'. שאלו רבי, מדוע לא הקמת את שלושתם ביחד, וענהו, שאז תגדל מידת הרחמים ויבוא המשיח, ועדיין לא הגיע הזמן. והנה במצרים נגאלו 190 שנה לפני הזמן, ולצורך זה היה צריך להקים את שלושת האבות יחד. וזה רמז רש"י בלשונו הזהב, "אל האבות", שהיו שלושתם ביחד.

הרה"ק מהר"מ מפרמישלאן זצ"ל היה מסביר את דברי רש"י בדרך מוסר, שיצחק אבינו היה יכול להתפאר בייחוסו הרם שהוא בן אברהם ושוב אינו צריך לעמול וליגע את עצמו כי כבר מעלתו מובטחת מצד ייחוסו וכן יעקב אבינו ייחוסו מובטח שהוא בנו של יצחק ונכדו של אברהם, ברם, אז אינו נקרא 'אב' רק 'בן' כי הוא בנו של אברהם אבינו ואין מעלתו בפני עצמו, וזה כוונת רש"י "וארא אל האבות", ששלושת האבות כולם שאפו להיקרא 'אב' ולא הסתפקו בייחוסם ומכאן מוסר השכל לכל אחד ואחד שחובה עליו לעמול לבד ולא להסתפק במעלת וייחוס הוריו ומשפחתו.

"נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם" (ו, ד)

לעולם יש לעבוד את ה' מתוך רצון טוב ומתוך שמחה, ולא רק בעת צרה וצער, ואולם במצרים היה פרעה הגורם העיקרי שהניעם לעבודת ה', ועל זה הצטערו ביותר: "נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם" נאקתם הייתה על אשר המצרים הם המעבידים אותם, והם אלו המניעים אותם לעבודת ה'.

(ר' משה מקוברין)

"וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבידים אותם" (ו, ה)

מסופר שפעם אחת נכנס לחדרו של החתם סופר זי"ע, אחד מגדולי הסוחרים בעיר ובקש את עזרת הרב: "כפי הידוע לרב סוחר גדול אני, אולם כעת נקלעו עסקי לצרות, ומבקש אני ממעלת כבוד הרב שיברך אותי ובחכמתו הרבה שיתן לי עצה איך לצאת מן המצר". "אכן, ידוע לי מצבך הקשה" אמר הרב "אולם עוד יודע אני, שאחיד עני ואביון וצריך הוא עזרה בפרנסתו, ואילו אתה מתעלם מלהושיט לו עזרה". "יסלח לי כבוד הרב" מלמל העשיר במבוכה "אבל כרגע עסקי אינם מרשים לי לעזור, אולם אם אצא מן המצר, בוודאי שאעזור לו".

אמר לו החת"ס "בפרשת השבוע אומר הקב"ה: "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל", מה הפירוש המלה "וגם" וכי מי עוד שמע את נאקתם? אלא, בשעה שבני ישראל נאנקו ונאנחו תחת עול מצרים, שמע כל אחד מהם גם את אנחת אחיו, למרות השעבוד, השתדל כל אחד להקל מעל סבלו של רעהו בכל יכולתו, ובשכר שמיעה זו שמע גם הקב"ה את אנחתם והושיעם. א"כ, עזור גם אתה לאחרים למרות מצבך הלא טוב ובוודאי יושיעך ה' מכל צרותיך!

"וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל" (ו, ה)

מסופר על הקדוש רבי ברוך בער ליבוביץ זי"ע: א: כשהיה ילד, היכהו אביו על איזה מעשה שעשה כדרך הילדים. בעודו בוכה קם, לקח את הסיידור והתחיל להתפלל מנחה. שאלו אביו: "למה דווקא עכשיו אתה מתפלל מנחה?" וענהו: "הרי בין כך ובין כך אני בוכה, אנצל בכייה זו לתפילה".

וקרוביו ביללה גדולה וצעקות נוראות לרב הקדוש ר' שלמה מרדומסק ז"ל, בעל "תפארת שלמה", שהיה מפורסם לבעל מופת גדול, וסיפרו לו שתפסו את הגביר, וכפסע בינו ובין המוות.

השיב להם הרב: אל תרעישו ואל תרעימו, המורדים לא ימיתו אותי, וכל העניין יסתיים בכסף. ציווה להם הרב, שילכו אל ראש המורדים ויפנו אליו בבקשות ותחנונים. נסעו בני המשפחה בעקבות מחנה המורדים, באו אל ראש השודדים, והתחילו להתחנן לפניו על נפשו של התפוס.

ראש המורדים קיבל אותם בסבר פנים יפות, והשיב, שפושע כזה שלא רצה לתת למחנה שלו צרכי אוכל, בדין הוא שישלם כסף, שלושים אלף זהובים. רצו חיש מהר והביאו בשמחה את הסכום במזומן, והאיש נפדה ממוות לחיים. תיכף הלכו לרב בעל "תפארת שלמה" לבשרו את הישועה הגדולה, וכי נתקיימה ברכתו.

שאל הרב את הגביר: באיזה אופן הוציאוך לחופשי? השיב הגביר, ששילם קנס שלושים אלף זהובים. תמה הרב: הייתכן שסכום רב כזה ייקחו מאתך? לא! גם את הכסף לא תפסיד ותקבלו בחזרה.

האנשים ששמעו את דברי הרב התפלאו מאוד, הרי ידוע, שהמורדים לא הוציאו מתחת ידם עולמית כל מה שנפל לידם, ומי זה יעמוד כנגדם לדין עם התקיף ממנו?

זמן רב עבר מאז, עד כי הדבר כמעט שנשכח מן הלב. וממשלת רוסיה עשתה בינתיים שמות במורדים, לקחה מהם את כל השבי והמלקוח והשלל הרב שהיו אצלם, ומצאה אצל אותו המחנה סך שלשים אלף זהובים, ובספרי החשבונות של המחנה מצאו רשום שהסך הזה נתקבל מאיש פלוני בתור עונש. תיכף שלחו הזמנה לאותו גביר שיבוא, ובבואו נתנו לו בחזרה את כספו בשלמות.

נזכרו מקורביו של הגביר בדברי הרב מרדומסק וראו שלא נפל מדבריו ארצה ויהי הדבר לאות ולמופת. והלכו תיכף לבשרו, שנתקבל הכסף בחזרה.

כששמע הרב דבריהם, התרגז מאוד ואמר: לכו לכם לדרככם! מה לכם כי תבואו אלי ותבלבלו את ראשי בסיפורי מופתים. לכו לכם! אין רצוני לשמוע מאתכם מופתים. היה שם אחד ממקורבי הרב, ושאל אותו: ילמדנו רבנו למה זה גער בהם שלא יספרו המופת? הלא באמת יש כאן מופת גדול: בתחילה אמר הרבי שיינצל בנפשו ויהיה רק הפסד ממון, וכן היה, שוב אמר הרבי אחר כן, כי גם את הכסף יקבל בחזרה, מה שהיה דבר תמוה להוציא משיני זאב טרף כאלה! והנה גם זה נתקיים. והאם אי כדאי לספר מגודל כח הצדיק ולמה זה גער בהם וגירש אותם?

השיב לו הרב: יפה שאלת, אבל אספר לך מעשה מהבעש"ט. פעם אחת הפציר הבעש"ט באחד מתלמידיו שיקבל עליו רבנות, ולא הסכים התלמיד. הראה הבעש"ט פנים של כעס עליו: "הייתכן? אני רוצה לתת לך מקום מנוחה, שתוכל לישוב על התורה ועל העבודה בתור רב, ואינך רוצה? הרי זה סימן שאינך מתמיד בלימוד, ואינך רוצה לקבל עליך עול תורה", ועוד דברי כיבושין כיוצא בזה אמר לו הבעש"ט. והתלמיד באחת: "לא! אינני רוצה להיות רב". אז גילה לו הבעש"ט, כי רצה רק לנסות אותו...

ובכן סיים הרב מרדומסק תדע, כי גם לצדיקים הגדולים מראים לפעמים מן השמים גדלות של אותות ומופתים, והכוונה היא לנסיון לראות אם יגבה ליבו וירום ויתגאה, ויתרשל על ידי זה מעבודת הבורא.

ונסיון כזה היה גם אצל משה רבינו עליו השלום, שאמר לו ה': "ואעשה אותך לגוי גדול" (שמות לב, י), ואם היה שומע ומסכים לזה היה נאבד ח"ו, שלא היה אלא לנסיון, אבל משה רבינו עמד בנסיון ואמר "ואם אין מחני נא מספרך". ... (שם, לב) ואם כן אפוא, סיים הרב, מי יודע מה הם המופתים האלה שהם מספרים, אולי הם רק לנסיון, ומה להם כי ירעישו במופתים?

ואמר נכדו של הרב, שזהו מה שאמר הכתוב "כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת, קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין" שקשה: מה הלשון אומר "תנו לכם מופת"? אלא שפרעה ידע שאם יהיו למשה ואהרון התנשאות וגאווה לא יוכלו לגאול את ישראל, כי גאולת ישראל באה רק מתוך שבירת הלב, כמו שכתוב (שמות ב כג) "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו" ואז "ותעל שועתם", ורצה פרעה במתכוון לבקשם שיתנו מופת, כדי שע"י זה יבואו לידי התנשאות וגאווה, ולכן אמר "תנו לכם מופת", שתדעו בעצמכם כי בעלי מופת אתם. לפיכך ציווה הקב"ה לעשות מופת שהמטה ייהפך לתנין, לרמוז על הנחש הקדמוני שרצה להביא את חוה לידי חטא זה של גאווה ממופתים, ואמר לה "והייתם כאלוקים", שתוכלו

לברוא עולמות באותות ומופתים, ולכן תעשו מהמטה תנין, להיות לכם לזיכרון לבלי לבוא לידי גאווה על ידי המופתים.

(סיפורי חסידים)

"ויאמר ה' אל משה ואל אהרן לאמר כי ידבר אליכם פרעה לאמר תנו לכם מופת... קח את מטך והשלך לפני פרעה יהי לתנין" (ז, ט) מדוע נאמר "תנו לכם מופת", ולא "תנו לנו מופת"? למי היה מיועד המופת שעשו משה ואהרן אם לא לפרעה? מתרצים המהר"ם שפירא מלובלין ובעל ה"כרם צבי", שכאשר אמרו משה ואהרן לפרעה, שהם רוצים להוציא את ישראל מארץ מצרים, ולקחתם להר סיני כדי לקבל את התורה, הגיב פרעה בתמיהה: וכי יודעים אתם באלו אנשים מדובר? הלא אנשים אלו הם עבדים בני עבדים במשך מאתיים שנה! כיצד הנכם מעלים בדעתכם, שתצליחו לקחת אותם ולהפכם לבני אדם?... ועל אחת כמה וכמה, שמטרתכם להביא אותם לעבודת ה', ולזכותם לגילוי אלקות מרומם, אינה מתאימה להם כלל וכלל! לפיכך, "תנו לכם מופת" שכנעו את עצמכם, שאתם יכולים לעשות משהו מעין זה.

נענה משה ואמר: המקל שאני אוחז כעת בידי יקר מאוד ועשוי מסנפרינון, ולא זו בלבד, אלא ששם הו"ה חקוק עליו, כשאני זורק אותו ארצה הוא הופך לנחש, וכשאני שב ואוחז בו בידי שוב הוא הופך למטה. מה שנראה לך כנחש, כאשר הוא מונח על הארץ, בידי יהיה סנפרינון, אשר שם הו"ה חקוק עליו!... ואף ישראל, כעת הם נראים לך בתחתית המדרגה, משום שהם על הארץ, אולם בטוח אני, שאוכל להפכם לאנשים מעולים ביותר הראויים לקבלת התורה!

"וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים"

ויבלע מטה אהרן את מטותם" (ז, יב) מאחר שחזר ונעשה מטה, בלע את כולן (רש"י) מטה הרי הוא דומם וא"כ כיצד ייתכן שמטה אהרן יקבל רוח חיים ויבלע את מטות החרטומים? מכאן נובעת המסקנה, כי אצל הקב"ה גם הדומם מקבל חיים. וכידוע, לעתיד לבוא קירות ביתו של האדם הם אלה שיבואו ויעידו עליו. הם המביטים בכל מעשיו בכל עת ואף במסתרים בתוך ביתו כפי שמבארת הגמרא (תענית יא) "ושמא יאמר אדם מי מעיד בי? אבני ביתו של אדם וקורות ביתו של אדם מעידין בו, שנאמר כי אבן מקיר תזעק וכפיס מעץ יעננה (חבקוק ב, יא).



ויש אומרים איבריו של אדם מעידין בו, שנאמר אתם עדי נאום ה". גם בנידון דידן, במטה אהרן יכול הקב"ה להפיח רוח חיים, כפי שמובא בזוהר (ח"ב כח) על הפסוק "ויבלע מטה אהרן". "העתירו בעדי" (ח, ד) זהו דמות של אותו מלך רשע וכן כל מלכי אומות העולם, שרק טובתם עמד לפניהם, וע"ז ביקש העתירו "בעדי" ביקש פרעה שיבקשו רק בעדו, אבל לא היה איכפת לו כלל מה יהיה עם עמו, משא"כ מלכי ישראל וכל הרבנים והצדיקים תמיד נכנסין ויוצאין בעם ודאגתם לטובת העם קודם טובתם שלהם.

(טעם ודעת)

"וירם במטה ויך את המים אשר ביאור, לעיני פרעה, ולעיני עבדיו;

ויהפכו כל המים אשר ביאור לדם" (ז, כ)

מדוע פתח השי"ת במכת דם ראשונה? ביאר הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל: המצרים שיעבדו את עם ישראל אבל מאידך גיסא היו להם מערכת חוקים המסדירה את חיי האזרחים ודאגת לתקנתם. ונמשלת היא למים חיים. באה המכה הראשונה הבסיסית וחשפה את הסוד: גם ה'מים' של המצרים דם! ההשחתה והרוע חדרו וחלחלו לכל רמות החיים. ואם כלפי עם ישראל הם מתנהגים באכזריות לא יעזרו חוקים ותקנות. אין מוסר למחצה! נפשם מורגלת לשחיתות ורוע. החוקים הם רק כלפי חוץ כמסוה ולא יותר.

"את כל גבולך בצפרדעים" (ז, כז)

במדרש מסופר, שהייתה מחלוקת בין מצרים לשכנותיה היכן עובר קו הגבול בין המדינות. כשהגיעה מכת צפרדע הסתיימו הסכסוכים, כי מקום הצפרדעים גילה היכן בדיוק עובר הגבול. אלא שלפי זה צריך להבין, מדוע קובץ דרישה וחקירה (גליון קלז) וארא תשפ"ב | 11

במכת הארבה מוזכר שוב עניין סימון הגבול, שנאמר "הנני מביא מחר ארבה בגבולך" (י, ד) וביאר הרב מטשעבין זצ"ל: דוד המלך בתהלים (קה, לב-לג) אומר: "נתן גשמייהם ברד, אש להבות בארצם. ויך גפנם ותאנתם וישבר עץ גבולם". כלומר, סימני הגבול ["עץ גבולם"] נשברו בברד, ומודיע משה רבינו "הנני מביא מחר ארבה בגבולך".

"ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך... ובתנוריק ובמשארותיך"
(ז, כח)

מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם, כתיב בהו "ובאו ועלו בביתך וגו' ובתנוריק ובמשארותיך" וכו', אנו שמצווין על קדושת השם, על אחת כמה וכמה (פסחים נג, ב).

הקשו בזה, הא מפסוק זה גופא שמעינן ציווי לצפרדעים, מכיון שאמר ה' ובאו ועלו בביתך וכו', זהו עצמו ציווי לצפרדעים, ואיך אמרו שהצפרדעים לא מצוות היו.

אמנם י"ל, דאכן כן, מצוות היו הצפרדעים לבוא ביתה פרעה, אבל לא נאמר לכל צפרדע ציווי פרטי להיכן תיכנס בתוך הבית. ומכיון שכן, יכולה הייתה כל צפרדע לפטור את עצמה מלהיכנס לתנור ולקיים את הציווי במה שתיכנס לחדר משכבו של פרעה, או במיטתו. ומאותן צפרדעים שבחרו להיכנס לתנורים, יליפין שפיר חנניה מישאל ועזריה ק"ו לעצמם.

(הגאון מוילנא)

"...וימת כל מקנה מצרים וממקנה בני

ישראל לא מת אחד וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד

אחד" (ט, ו' ז')

פרעה היה אדם חושב, אינטלקטואל. דם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, באים כמו שעון, נוחתים על המצרים ופוסחים על בני ישראל: "וימת כל מקנה מצרים, וממקנה בני ישראל לא מת אחד". "וישלח פרעה", מינה ועדת חקירה, "והנה לא מת ממקנה בני ישראל עד אחד", אפי' לא אחד, לא ממחלה או מזקנה, אף הגוססים מותם הושעה. "ויכבד לב פרעה, ולא שילח את העם". הוועדה פרסמה את מסקנותיה ומאומה. רגע, אבל פרעה שלח לבדוק, אז איך לא התייחס לממצאים?

התשובה, הכופרים אינם מנסים אלא לנגח. אבל אם יפסידו יתעלמו בלי כל בוש. וכמו שהסביר האלשיך הק' "כי ידבר פרעה אליכם לאמר תנו לנו מופת". מהו לאמר? אלא, דעו לכם שאינו רוצה במופת אלא כדי "לאמר", כדי לנגח. גם אם תראו לו עשרה מופתים יתעלם, ויעצום עין ולב.

"ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה" (ח, ח)
ומדוע היה צריך משה לצעוק אל ה' על דבר הצפרדעים ואילו בשאר המכות כתוב "ויעתר אל ה'" ולא כתוב ויצעק? אלא הענין הוא כי מאחר שהמתפלל צריך שישימיע לאוזניו וכפי שפסק מרן השו"ע (או"ח סי' ק"א ב), לכן הוצרך משה לצעוק על דבר הצפרדעים משום שהרעש שלהם היה חזק מאוד ובדיבור רגיל לא היו שומעות אזניו מה שמתפלל.

(שפתי חכמים)

"וממקנה בני ישראל לא מת אחד" (ט, ו')

ואפילו אלו שהיו חלשות וחולות ועומדות למות לא מתו, כדי שלא יאמרו המצריים שגם לישראל היה דבר. (שפתי כהן) "השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה" (ט, יג) מסופר במדרש, כי בכניסה לביתו של פרעה היה פתח נמוך שלעומתו ניצב אליל מצרי, כדי שיהיה הכרח לכוף את הראש בגלל המשקוף לפני הפסל עם כניסה לבית. ברם, בשעה שנכנסו לשם יעקב, משה ואהרן, נתרומם הפתח והם נכנסו דרכו מבלי לכוף את ראשם. לפיכך נאמר אצל משה: "והתייצב לפני פרעה", ואצל יעקב: "ויעמידהו לפני פרעה" (מו, ז) שנכנסו כשהם ניצבים ועומדים, מבלי להיתקל בפתח הנמוך.

(אלשיך)

"כצאתי את העיר אפרוש את כפי" (ט, כ)
אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהייתה מלאה גילולים, (עיין רש"י).

ומדוע באמת דווקא במכת הברד הקפיד משה לצאת מחוץ לעיר ולהתפלל, ואילו בשאר המכות

התפלל בתוך העיר? דהנה ידוע שעבודה זרה של המצרים הם הצאן, והנה כאן במכת ברד כתוב: "הירא את דבר ה' הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים", נמצא שהיו הצאן שהם ע"ז של המצרים בתוך העיר, משום הכי יצא משה מחוץ לעיר להתפלל, אבל בשאר המכות היו הצאן בשדות מחוץ לעיר, ולכן היה יכול להתפלל בתוך העיר, או בפטות כי היו קולות וברקים בתוך העיר ולכן לא היה יכול להתפלל שם.

(אמרי חן)

"ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים" (ט, כז)

נאמר במדרש, שפרעה אמר "ה' הצדיק ואני" כלומר גם אני צדיק, "ועמי הרשעים" בני עמי הם הרשעים, שכן בתחילה לא רצה פרעה להרע לישראל, אלא המצרים הורידוהו מכיסאו למשך שלושה חדשים, עד שהסכים אתם. לפיכך התנצל שהוא צדיק ורק עמו הם הרשעים.

(תורת משה)



נפלאים מעשיך

סיפורים נפלאים ודברי חיזוק הרה"ג רבי שלמה קולדצקי שליט"א

אחד מעוזריו ניגש לשולחן כשכוס קפה גדושה בידו, והנה הוא נתקע ברגל השולחן, והקפה נשפך על כל הכתב העתיק היקר והנדיר. העוזר החוויר כולו,

הוא עמד להתעלף. והנה לפתע הוא רואה את רבי שבתאי על ידו, כשכוס קפה מוגשת לו...

פאנין מ'דת הכאס

ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים (ח, ב)

וברש"י צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים של צפרדעים.

ותימה גדולה הרי המצרים לא היו טיפשים עד כדי כך, הרי הם היו העם הכי חכם שהיה אז, א"כ כשהם רואים שמכל מכה יוצאים עוד ועוד צפרדעים, למה הם ממשיכים להכות? וי"ל, אומר הסטיפלער בברכת פרץ, שהם לא היו טיפשים אלא הם היו עצבניים, ועצבני מאבד את כל שיקול הדעת שלו והוא עובד בלי הגיון בכלל, וכמ"ש רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו, תרתי משמע. וכבר כתב הרמב"ן באיגרתו המפורסמת להתרחק מהכעס כי היא מידה רעה להחטיא בני אדם. כשאדם עצבני אם הוא יתעד את זה בהסרטה והוא יראה את זה אח"כ הוא לא יאמין שזה הוא, הוא יימאס בעיני עצמו, כי פניו נהפכים למראה

פני חיה רעה, אצבעותיו וציפורניו נהפכים למראה פני חיה טרף ההורסת וקורעת הכל בלי רחמים. והדברים לצערנו ידועים מאוד. והכועס כל מיני גהינום שולטים בו, והוא שוכח את כל תלמודו, ויש לו הרבה מחלות, והוא מת בגיל צעיר, ובני אדם לא סובלים אותו. וידוע כי אף שכלפי כל המידות, כתב הרמב"ם שאדם צריך להתנהג בדרך האמצע - במידת הכעס, צריך להקפיד להתרחק לקצה השני. רגזן לא רק שלא עלתה בידו אלא רגזנותו, אלא אף מפסיד הוא דברים הכי גדולים שיכל להרוויח. והגר"א כתב שמידת הכעס היא הרע שברע, כי כל המידות הרעות באדם הן באבר אחד מגופו אבל מידת הכעס פוגמת את כל הנשמה כולה ועושה אותה טריפה, כ"כ האר"י הקדוש. ואין רגזן שלא מתחרט מיד אחרי זה. ומי שמתגבר ולא כועס ה"ה מעביר על מידותיו וזוכה שיעבירו ממנו כל פשעיו, וזוכה לאריכות ימים, ואין אדם שהתחרט פעם בעולם ע"ז שלא כעס. ויש הרבה סיפורים על אנשים שהיו בשעת כעס ועצרו מלכעוס, ובאותה השעה בקשו ישועה לעניין

שהוצרכו ונושעו לחלוטין. ויש הרבה עצות להינצל מהכעס וזאת מלבד הידיעה כמה הכעס מגונה. אדם יקבל ע"ע כל פעם שכועס לתת סכום מסויים לצדקה או שהוא ילביש בגד מסויים כשכועס. הכלל השווה שבזה שעד שיבוא לעשות את המעשה הוא כבר יירגע ויראה שזה שטות של ממש לכעוס.

וראינו אצל גדולי ישראל איך היו נזהרים מאוד ממידת הכעס המגונה. ישנו סיפור מפורסם על רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב שהיו ברשותו תפילין יקרות מאוד שקיבל מאביו בירושה ועשירים רבים הסכימו לקנות ממנו את התפילין שלו בסכום עצום שיוכל לחיות כל חייו בכבוד, אך רבי יחיאל לא הסכים למוכרם כי היו התפילין קדושות בעיניו מאוד. מידי פעם כשהיה נמצא במחסור גדול היתה אשתו מפצירה בו שימכור את התפילין אך הוא נמנע מכך, ביודעו את הזכות הגדולה שיש לו בזה שמחזיק את התפילין של אביו הגדול. שנה אחת היה מחסור גדול באתרוגים וכשהגיע ערב סוכות, בכל זלאטשוב לא היה אפי' אתרוג אחד לרפואה. והנה סמוך מאוד לחג הגיע אדם אחד ובידו אתרוג מהודר ביותר והוא דרש עבורו סכום גדול מאוד. רץ רבי מיכל לביתו נטל את התפילין היקרות של אביו ומכר אותם לאחד העשירים בסכום גדול מאוד ובסכום שקיבל הוא רץ לרכוש את האתרוג היקר. כשחזר לביתו אשתו ראתה את האתרוג והתרעמה עליו שקנה את האתרוג בזמן שהילדים רעבים ללחם ומרוב בהלה נשמט האתרוג מידו על הריצפה ונפסל. רבי מיכל שלט ברוחו ואמר אתרוג אין לי. תפילין אין לי. כעת אני גם אכעס חלילה.. באותו לילה התגלה אליו אביו ואמר לו שהמעשה הזה שלא כעס עורר רעש גדול בשמים הרבה יותר מהמעשה הראשון של מכירת התפילין למען האתרוג.

סיפור דומה מסופר על הדברי יחזקאל משינאוה שהיה ידוע שהקפיד מאוד לא לטבול במקווה שטבל בו אדם לפניו, ולכן כל פעם שהיה זקוק לטבול היה מחליף את כל המים במים חדשים. באחד הימים לאחר טירחה ארוכה של הכנת המקווה והחלפת כל המים שבתוכו הוא גילה שרגע לפני שנכנס לטבול, בא אדם אחר וטבל במקווה הזו.

מיד קרא הדברי יחזקאל לבלן וביקש שיביאו לפניו מיד את האיש שטבל במקווה לפני

שנכנס. הבלן נבהל, הוא הבין שהאיש

אמור להיענש והוא לא ידע מה לעשות.

הוא פחד מהעונש שיוטל על הטובל, אך

הדברי יחזקאל הפציר בו מאוד עד שלא

היתה לו ברירה הוא קרא לאיש שטבל

ואמר לו שידע כמה מסוכן מה שעשה, כי

נראה שהדברי יחזקאל מאוד מקפיד

ע"ז. והנה האיש הגיע ומיד שאלו הדברי

יחזקאל: האם יש לך ילדים? אמר האיש שכבר

שנים רבות הוא נשוי ואין לו זש"ק. א"ל הדברי

יחזקאל א"כ דע לך שבשנה זו תפקד... ואכן כך היה.

שאלו לדברי יחזקאל מניין ידעת ד"ז? ענה הדברי

יחזקאל הנה כשנכנסתי למים מיד הרגשתי שמישהו טבל כאן

לפני, בתחילה התחלתי להקפיד עליו אבל כהרף עין ביטלתי את כל

הקפידות וברגע שאדם אמור לכעוס ומבטל את כל הקפידות כל מה

שיבקש מה' יתקבל. מיד החלטתי להראות לקב"ה שאני מבטל לגמרי את

הקפידה והחלטתי שאני אתן את הזכות שיש בביטול הקפידה שלי בעבור

האדם שבגללו הייתי צריך להקפיד. וכך היה, ברור לי שהוא יושע במה

שצריך, כי הזכות של העברה על המידות היא גדולה לאין ערוך.

עוד על זהירותם הנוראה של גדולי ישראל ממידת הכעס, אפשר ללמוד

ממה שהתרחש בשלהי ועידת פטרבורג שהתכנסה בחודש אדר שנת

תר"ע, לדון בין השאר בדרישת הממשלה הרוסית לחייב אל כל נושאי

המשרות הרבניות להשתלם בשפה הרוסית ובלמודים כלליים. גדולי

ישראל באותה תקופה נחלקו בזה, חלקם ראו בזה דבר שאפשר להתקיים

אתו. ביניהם היו האור שמח, רבי דוד קרלינר שהיה מגאוני הדור, רבי

חיים עוזר, ורבי איצלה פונביזר. ומצד שני לחמו בכל כוחם כנגד גזירה זו

רבי חיים מבריסק, החפץ חיים והרש"ב מלובניץ. החפץ חיים שהיה

אמור להגיע לוועידה, שלח במקומו את ראש ישיבת ראדין הגר"מ

לנדינסקי, ורק בקש ממנו שאם יראה כי כלתה הרעה ויד המתירים על

העליונה שיקרא לו ויבא מיד. וכך הוה, בכמה ימי הוועידה היה נראה כי יד

המתירים על העליונה, והר"מ לנדיסקי שלח טלגרמה דחופה לח"ח

שיבוא, ואכן הח"ח הגיע לאחר כמה ימים, ומיד בהגיעו התחיל למסור

כמה וכמה נאומים נרגשים שהתחילו להשפיע על הרבנים לקבל את דעתו

שהיא דעת המתנגדים. באותם ימים נכנס החפץ חיים עם ר' משה

לנדינסקי, לשוחח עם רבי מאיר שמחה, האור שמח שהיה בראש

המתירים, מיד התחיל לומר לח"ח דברים חריפים על התנגדותו וחששו.

ומנגד, החפץ חיים השיב לו גם לדרכו באופן חד וברור. והנה לפתע קם

האור שמח ויצא מהחדר באמצע הויכוח הגורלי, והתברר כי פחד שהויכוח

יחריף ויחמיר ורצה להימנע מזה. החפץ חיים יצא עם ר' משה מהחדר

ובדרכו אמר לר' משה: אני מתפעל ממידותיו של רבי מאיר שמחה, הוא הרי כהן, וכהנים קפדנים הם, והרגיש שעלול לבא לידי הקפדה וכעס, וקם ועזב, אף שהיה חשוב לו ביותר הבהרת דעתו בכל התוקף. גם על החפץ חיים סיפר נכדו, כי שמע מאחד מתלמידי ראדין שראה את החפץ חיים הולך בחצות הליל לבית המדרש ופותח את ארון הקודש, ומתחיל לבכות 'רבנו של עולם, ישראל מאיר כהן הוא, וכהן עלול לבא בנקל לידי כעס, א"כ עזרני ה' שאוכל להתגבר על הכעס'. עד כמה התחכמו גדולי ישראל שלא לבא לידי כעס, וכשראו כי הכעס מתקרב, ברחו, כי ידעו שכשהוא מגיע סכנתו כה רבה ויש למונעו בכל דרך. מהעלון של דרשו.

רבי שבתי פרנקל זצ"ל, שגדולי הדור סמכו ידם עליו, זכה לההדיר את כל ספרי הרמב"ם בלי שגיאות וטעויות ומסונן היטב מכל רבב על פי כתבים ישנים ונדירים שהשיג בעמל רב ובדמים מרובים שהשקיע בכך. יום אחד לאחר מאמצים ודמים מרובים הוא הצליח להשיג כתב יד נדיר ביותר של אחד מתלמידי הרמב"ם שהיה נמצא במוזיאון במצרים. באותו היום שהגיע הכתב הנדיר היה זה יום חג לרבי שבתי והצוות שעבד עמו ביחד. הם פרסו בעדינות את הכתב היקר על השולחן ורבי שבתי החל לעיין בזה בהתרגשות עצומה, אחד מעוזריו ניגש לשולחן כשכוס קפה גדושה בידו והנה הוא נתקע ברגל השולחן והקפה נשפך על כל הכתב העתיק היקר והנדיר. העוזר החוויר כולו, לקח לו יותר מכמה שניות להבין שהכתב על הסכום העתיק והקשרים הגדולים שהושקעו כדי להשיגו הלך לטמיון, הוא עמד להתעלף, והנה לפתע הוא רואה את רבי שבתי על ידו, כשכוס קפה מוגשת לו ורבי שבתי אומר: נשפך לך הקפה תשתה. מה שקרה לכתב אל תתרגש, זה נגזר שכך יהיה, והכל לטובה. ומי יודע אם לא בגלל זה זכה רבי שבתי להצלחה, שמאז האירה לו פנים והוא זכה להקים את המפעל הגדול הזה. ויש בעניין זה עוד סיפורים רבים שכבר הבאנו בעבר.

פצ'ון הכרת הטוב

הכרת הטוב נלמדת מפרשתנו, שהרי במכות מצרים הקשורות ליאור או

לעפר הארץ, צווה הקב"ה למשה שיימנע מלעשות אותן, אלא

יאמר לאהרן שיטה את ידו על מימי היאור או יכה על עפר

הארץ, וזאת משום שמה נעזר ביאור כאשר

אמו הצפינה אותו שם בתיבה, ועפר הארץ הגן

עליו כשהרג את המצרי. למדו מכאן חז"ל מדת

ק"ו, אם לדומם נצטווה משה להכיר טובה,

לאדם החי על אחת כמה וכמה שמצויים אנו

להכיר טובה.

וביארנו כבר בעלי המוסר, שמכאן אנו לומדים

שמדת הכרת הטוב אינה רק משום שמן

היושר להשיב טובה למי שמטיב עמנו, כי אם

כן הרי היאור והעפר הדוממים, אינם חשים

טובה שעושה עמם משה, כאשר לא הוא המכה

אלא אהרן, הם הרי כלל אינם מצפים להחזרת טובה

מצדו של משה, אלא הכרת הטוב היא מעלה עבור מכיר הטובה, כי

בזאת הוא קובע בנפשו מדות טובות.

והכופר בטובתו של חברו סופו שיכפור בטובתו של הקב"ה, כי הכופר

בטובתו של חברו, הרי חש הוא שחברו כלל לא עשה לו טובה, אלא זה

מגיע לו, ואם כן חלילה גם כלפי הקב"ה, יקשה עליו להרגיש כי הוא חן

אותו תמיד במתנת חנם, ואינו חייב לו כלום. והדברים מבוארים בספר

החינוך, שביאר כי מצוות כיבוד אב ואם, שורשה הוא להכיר טובה

ולגמול חסד עם אביו ואמו, שהם סיבת היותו בעולם.

מצינו אצל גדו"י איך השתדלו תמיד להוכיר טובה. אצל אנשים גדולים

מצאנו מאוד את רגש הכרת הטוב באופן נדיר ומיוחד ובעבר הבאנו

סיפורים רבים ע"כ. נביא כאן סיפור שלא הובא כאן בעבר. בצעירותו למד

רבי אריה לוי זצ"ל בישיבת קמניץ, אצל רבי ברוך בער ליבוביץ זצ"ל. בחור

מוכשר מאוד היה רבי אריה, וראש הישיבה רבי ברוך בער קבע עימו

חברותא. יום אחד, בהפתעה מוחלטת, ניגש ר' אריה לרבי ברוך בער,

ומודיע לו כי הוא עוזב את הישיבה ועובר ללמוד בישיבת וולאז'ין. "מה

קרה?!" – תמה רבי ברוך בער – "וכי אינך מרוצה מהחברותא איתי?!",

המשיך רבי ברוך בער להתפלל. "חלילה" – ענה לו ר' אריה – "הכל בסדר,

אבל טעם כמוס עמי, ואני חייב לעבור ללמוד בישיבת וולאז'ין". רבי ברוך

בער הצטער מאוד, הוא אף סבר שחבל לו לרבי אריה לעבור לישיבה אחרת,

ולוותר על פריחתו בלימוד ע"י החברותא אתו, אבל מעקשנותו של ר' אריה

הבין רבי ברוך בער שאין מה לעשות. הוא בירכו בברכת הצלחה, ונפרדו

לשלום.

לימים, סיפר רבי אריה לקרוביו על מה ולמה עזב את הישיבה: "בהיותי

בישיבת קמניץ, התאכסנתי בבית אחד ה'בעלי בתים' בעיירה, ויום אחד

החל בעל הבית 'לזמר לי זמירות חולין', על הצורך שלי ללמוד מעט לימודי

חול, ובמתק שפתיו ניסה לשכנע אותי, כי בחור מוכשר כמוני בוודאי

שלימודים אלו יהיו לי לעזר בהמשך חיי. לא רציתי להתווכח עמו, כי

חששתי שהוא יחליש אותי בדעותיו, והחלטתי לעזוב לאלתר את האכסניה



הזו. אך כיון שמכיר אני טובה לבעל הבית, על התקופה הארוכה בה הוא אכסן אותי ודאג לצרכי, לכן לא עברתי לגור אצל בעל בית אחר, כי הרי הדבר עלול לפגוע בו, ובמקום זאת עברתי לישיבה אחרת, כך הוא לא ייפגע מעזיבתי את אכסנייתו".

שאלו אותו מכריו: "מדוע אם כן לא סיפרת על כך לרב ברוך בער? אם הייתי מספר לרב" - ענה רבי אריה - "הרי הוא היה מקפיד על בעל הבית, העדפתי שהרב לא יבין אותי ויקפיד עלי, ולא יקפיד חלילה על בעל הבית, שחש אני כלפיו הכרת הטוב רבה" ... מהעלון של דרשו.

אורות אילת השחר

עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל 'אילת השחר' זצוק"ל מתוך הספר 'כאיל תערוג'

הלכות נפילת אפיים וסוף התפילה

הפסוק ויאמר דוד

אמר רבנו: הגר"ח מבריסק לא היה אומר לפני תחנון את הפסוק 'ויאמר דוד אל גד' מפני שנאמר בו 'נפלה נא ביד ה' וחשש שהוא כפתיחת פה לשטן, וכן מבואר במעשה רב (או' מט) שהגר"א לא היה אומר. וכן רבנו נהג שלא לאמרו.

צורת נפיי"א

היה נופל על שמאלו גם בשחרית כדעת הגר"א (במשנ"ב סי' קל"א סק"ו). הנה כתב הבאר היטב (קל"א סק"ב) דנפילת אפיים היא דווקא על הזרוע.

והמשנ"ב לא הביאו. ומשמע דס"ל דדי שנופל על קנה היד, ואי"צ על הזרוע. ויש לפרש הדבר, דהנה הגר"א הכריע לעיקר כהך דעה בשו"ע (שם ס"א) שגם בשחרית נופלים על היד שמאל, וש"פ חולקים דיש ליפול על יד ימין משום כבוד התפילין. והנה אם כדברי הבאר היטב שנופלים על הזרוע אכן יש כאן חסרון בכבוד התפילין שנופל על הקציצה, אבל אם נופלים על קנה היד אין כאן זלזול בתפילין, דברצעות ל"ש כ"כ זלזול דמה"ט שרי לחבוש שעון ע"ג הרצועות, וכפה"נ שהגר"א סובר שנופלים על קנה היד, ומש"ה י"ל שזה הטעם שלא העתיק המשנ"ב דברי הבה"ט שכתב ליפול על הזרוע. [א"ה ועי' גם במאמר מרדכי סק"ב שהביא כן מכמה גדולים].

בחדר שיש בו ספרים

במקום שאין ספר תורה בשעת נפילת אפיים י"א שאפשר ליפול אם יש בחדר ספרים. (עי' במשנ"ב סי' קל"א סק"א שהביא מחלוקת בדבר).

וכן נהג רבנו כשהתפלל בחדר שיעורים שיש בו ספרים. (עבודת אפרים תחנון ח"א עמ' קסח. ומובא בארחות רבנו עמ' קלא שכן נהג בעל הקהלות יעקב)

וכששהה רבנו בבית החולים (תמוז תשס"ז) עשו מנין בחדרו ולא נפל אפיים ואף שהיו בחדר כמה ספרים (כעשר ספרים) ואמר צריך שיהי' הרבה ספרים וכגון ש"ס וש"ע וכה"ג ולא כמה ספרים בודדים, ומיד כשנתחזק מעט ירד לביהכ"נ שבבית החולים כדי שיוכל לומר תחנון בנפילת אפיים.

אמירת וידוי וי"ג מדות בשני וחמישי

היו נוהגים בביתו לומר בשני וחמישי י"ג מדות קודם 'והוא רחום'. (מנהג זה הובא במשנ"ב סי' קל"ד סק"א), ואמר רבנו שכן היה המנהג ברוב המקומות בירושלים עיה"ק.

והביא רבנו, הנה מבואר שצריך לעשות תשובה בכל יום ומנהג הספרדים לומר וידוי בכל יום אחרי תפילת שמו"ע ויש אשכנזים בא"י שנוהגים לומר בשני וחמישי ובחול"ל לא נהגו לומר כלל וידוי, ומי שאומר הוידוי יש בזה קצת תועלת שמסתמא מתעורר מעט לתשובה. (אילת השחר שבת קנג, א)



כשיש חתן

חתן תוך שבעת ימי המשתה פוטר מתחנון, ואומרים בשם החזו"א שא"צ החתן לצאת מבית הכנסת בשעת נפילת אפיים ודלא כהמשנ"ב (עי' סי' קל"א סק"ו).

כשאחד מל ואחד פורע

הורה רבנו, אם שניים עושים את הברית, אחד מל ואחד פורע, שניהם נחשבים כמוהל שפוטר את הציבור מתחנון. (הגר"א דינר בלקט שאלות מצויות ח"א עמ' יד. א"ה וכן הוא בנועם מגדים לבעל הפרמ"ג סוף סי' א).

תחנון במנחה כשיש סנדק

כשרבנו היה סנדק בבוקר לא היה אומר תחנון במנחה (כמבואר במשנ"ב סי' קל"א סק"ה בשם החיי אדם), ובדרך כלל היה נשאר לעמוד, אבל כשראה שזה גורם בלבול לאחרים האם לומר או לא, היה עושה כאילו הוא אומר תחנון ומוריד את ראשו על הסטנדר, אבל לא אומר תחנון. (מפי הרה"ג ר' איסר זלמן שוב ועוד. ובענין מנהג החזו"א עי' בארחות רבנו ח"א עמ' קלא)

שמחה של אחרים

הנה ברכת הטוב והמטיב מברכים כשיש לו ולעוד אדם שמחה, וכשיש רק לו שמחה אז מברך שהחיינו וכשיש שמחה רק לחבירו אינו מברך כלל. משמע שאין אדם יכול להרגיש שמחה ממש כשאין לו שמחה בעצמו, ומ"מ המתפלל בציבור ויש לו ברית או סנדקאות, כולם לא אומרים תחנון. משמע דשמחת מצוה שייך גם כשרק לחבירו יש המצוה. (ימלא פי תהלתך עיונים בתפילה עמ')



רפט, וע"ע מש"כ בהלכות מילה)

ספק תחנון

נשאל רבנו, כשקיים ביום המילה ספק אם יוכלו לעשות הברית [בגלל צהבת] ויחליטו על סמך בדיקה במשך היום, האם יאמרו תחנון בבוקר, וכן האם יעלה אבי הבן לתורה? ואמר רבנו, לענין לעלות לתורה כדאי שיתנו לו עליה, תחנון מסתמא צריך כן להגיד. וסוף סוף גם אם יאמרו תחנון ביום שיש ודאי ברית זה לא עבירה כ"כ גדולה. לאחר זמן אמר המוהל רנ"ה. שבשערי תשובה (סי' קל"א סק"ד) ובשער הציון (סקט"ו) כ' שבנפילת אפיים יש להקל בספק כגון במחלוקת הפוסקים, והראו לרבנו את דברי השע"ת הנ"ל ואעפ"כ אמר רבנו למעשה כן להגיד תחנון, משום שמדידת הצהבת היתה ביום השביעי בסביבות 15 וזה די גבוה [כנראה שרבנו לא החשיב זאת כפלוגתא שהוא ספק בעיקר האמירה, משא"כ כאן שהספק אם תהיה סיבה פוטרת, וגם ייתכן שאין זה כספק השקול. שוב העיד אברך אחד דהוה עובדא כעין זו בדידי' רק הצהבת היתה במספרים יותר נמוכים אבל עדיין היתה הברית בספק והורה להם רבנו שלא יאמרו תחנון] (עפ"י כשחר אורך עמ' קא, א"ה ואולי הדבר תלוי במידת הספק).

סיפור ושאלה בציוד



לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י מביית האיחוד בחידוד

באותו הערב שינה רבי יוסלמן את חזותו החיצונית, ממלבוש יהודי מסורתי

ללבוש הדר, ופנה אל המלון המפואר "שיח הערבה" שבפרנקפורט, בו ישבו באותה שעה בני

הזוג פפרקורן, והיטיבו את ליבם במיני מאכלות אסורות ויין נסך...

העיר להחרים את ספריו. על השלחן בבית הרב היה מונח ספר תהלים עם פירוש הרד"ק, כתוב בכתב יד. הספר היה מחוסר כריכה, ולא היה מנוקד, אי לכך, התקשה פפרקורן הבור לזהות את הספר. לאחר מספר רגעי עיון השליך פפרקורן את הספר לשק, בהסבירו לחייל כי "זהו ספר ישעיהו, עם ביאור האברבנאל", והוסיף קללה גסה. "ספר זה מכיל דברי גידוף נגד עיקרי הנצרות!".

הרב, כשמעו את חירופו של רבינו דון יצחק אברבנאל, לא יכול היה להבליג, והתפרץ על פפרקורן באומרו, "תחול עליך הקללה, בער וריק מדעת, אפילו בין ספר תהלים לספר ישעיהו אינך יודע להבחין, ואיך תוכל להגיש ביקורת על ספרינו הקדושים?!". אך פפרקורן התייחס בזלזול לדברי הרב, והתרה בו שיגיש עליו תלונה, שכן הוא מפריעו במלאו את פקודת הקיסר. כאשר עזב פפרקורן את בית הרב, לא לפני שרוקן את ביתו מספרים, חלץ הרב את נעליו, קרע את בגדיו והתיישב על הארץ לבכות ולהתאבל על הספרים כאבילות על מת. וכאשר באו תלמידיו וראוהו בכך, התיישבו אף הם על הארץ, ובכו בכי רב.

רק אחד התלמידים, שמעון בינגן שמו, לא התיישב על הארץ, אלא החל לקרוא לתלמידים, "לא זו הדרך! אל לנו ליפול לדכאון! וכי לא כך יסד הקליר ב'קרובץ לחזרת הש"ץ בפורים', תחת פילפול יגיע לקח טוב, תחת ה'פפר קורן' – גרעין פלפל, שודאי יכריתו ה' מתחת השמים, יגיע לנו דבר טוב, ועוד יוחזרו ספרינו לידינו", והוסיף ופנה לרב ואמר, "רבינו, הלא יודע אתה את כל התורה כולה ללא ספרים, למדינו אם כן אתה". הודה הרב לדברי תלמידו והחל למסור את שיעורו בע"פ. במהלך השיעור התעורר ויכוח בין התלמידים על לשונו של הרשב"א, והרב, ששכח לגמרי את מה שהיה לפני מספר שעות, הציע "נית ספר ונחזי!". תוך כדי דיבור נזכר הרב במה שהיה, ושוב קרע את בגדיו והתיישב על הארץ. כעת כל התלמידים בכו יחד איתו. הם נוכחו לדעת שעם ישראל לא יכול להתקיים ללא ספרים!

בפרנקפורט לבד החרים המומר כאלף וחמש מאות ספרים, חלקם כתובים, חלקם מודפסים וחלקם היו מגילות קלף עתיקות. ראשי קהל פרנקפורט התאספו לדון בענין. ברור היה שניתן להוציא את הספרים מהמומר על ידי שוחד, שכן ברצותו יוכל לדווח לממונים שלא מצא בספרים דברי גידוף נגד הנוצרים. במהלך האסיפה נכנס אדם זר שהציג את עצמו כ"יוסלמן מרוסהיים" שבא בענין הגזירה, ומטרת בואו היה להזהירם, שלא יגיעו להסכם עם המומר, אלא לנסות לעכב את הגזירה, והוסיף ואמר, שהוא מכיר את הקורפירסט של מיינץ – מגנצה וסביבותיה, שהוא בעל ההשפעה הראשון בכל גרמניה אחרי הקיסר, ובידו הסמכות לעכב את הגזירה, והוא גם נמנה בין 'חסידי אומות העולם' בדורינו, לאחר שהחל בהחזרת הישוב היהודי בכל תחומי, לאחר שהקורפירסט הקודם גירשם, ואף מינה את רבי ליפמן למשפחת בייפוס הרופא, לרופא החצר שלו".

כעת", אמר רבי יוסלמן, נתבקשתי על ידי מזכירו של הקורפירסט, להשיג בעבורו הלוואה של עשרים וחמשה אלף שקלי כסף, שהקורפירסט זקוק להם בדחיפות. ויתכן מאד שבזכות הלוואה שאני מסדר לו, ייקל לי לקבוע עמו ראיון, ולכך ביקש שיצטרף אליו אחד מראשי הקהל. רבי משה הכהן הציע את נכונותו להצטרף לנסיעה, ולמחרת אחרי תפילת שחרית כותיקין, יצאו שניהם למיינץ אל הקורפירסט 'אוריאל מגממינגן'.

בכל הדורות זכו ישראל שיתקיים בהם מאמר הכתוב "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי איתם", הנדרש בגמ' (מגילה י"א א') על הפרנסים שקמו להם לישראל בכל דור ודור, מי בדרכי שתדלנות, כבית רבי, ומי במלחמה, כמתתיהו וחשמונאי ובניהם. אף בדור ההוא, סוף ימי הביניים, דור בו קמו על ישראל צרים רבים לכלותם, דור בו גלתה גלות ירושלים אשר בספרד גלות אחר גלות, דור בו נערכו בבני עמנו שבאשכנז וצרפת פוגרומים רבים לאין שיעור, הקים להם הקב"ה לפרנס, את הר"ר יוסף בהר"ר גרשון למשפחת לואנס, הנודע בכינויו, רבי יוסלמן מרוסהיים. אשר "למעלה מארבעים שנה התייצב בחצרות מלכים ושרים והציל את אחינו בני ישראל מגרושים, שמדות, רדיפות וגזירות. גם קבל אגרות חסות עבור כל יהודי אשכנז בחצר הקיסר ירום הודו. ועבור כל זאת לא לקח כסף ושכר... בשכר זה יהי חלקו עם רועי ומנהיגי ישראל, נשמתו תהא צרורה בצרור החיים עם צדיקי עולם, ובג"ע תהא מנוחתו..." (מתוך פנקס קהילת האנוי שבאשכנז, הובא בספר אוצר הגדולים אות י' סי' תצ"א).



באותה תקופה, שנת רע"א, קם באשכנז מומר שפל בשם 'יוסף פפרקורן', ששינה את שמו ל'יוהאן', והציג את עצמו בפני הקיסר הגרמני 'מקסמיליאן', בתור אחד מרבני היהודים, שמתוך הכרה בשקר שבדתו (עפר לפיו), החליט לעקור את עצמו לנצרות. וכעת, כדי להפגין את נאמנותו לדתו החדשה, בא להלשין בפני הקיסר על ספרי היהודים בכלל, ועל התלמוד ומפרשיו בפרט, אשר לטענתו הם מלאים דברי בלע וגידופים נגד הדת הנוצרית. אי לכך הוא פונה בבקשה ל'הוד מעלת הקיסר ירום הודו', שיתן לו אישור לשרוף את ספרי היהודים.

הקיסר, אשר כמובן לא ניחן באהבה מיוחדת לדת ישראל, אישר את תלונתו, ונתן לו רשות להחרים כל ספר מספרי היהודים אשר ימצא בו כל איזכור של הדת הנוצרית לרעה, ולשרפו. פפרקורן מצידו הזדרז לפנות עם הפקודה שבידו למועצת העיר פרנקפורט דמיין, ע"מ שיסייעוהו בתוכניתו הזדונית.

בהיכל בית הכנסת הגדול הישן של קהילת פפד"מ התאספו רבים מיהודי העיר על פי כרוז מטעם העירייה, ושם נקראה בפניהם פקודתו של הקיסר. "מי שלא ימסור את ספריו לידי יוהאן פפרקורן יסתכן בעונש חמור, שכן הוא מפר את פקודתו של הקיסר ירום הודו!" סיים ראש מועצת העיר. הקהל שמילא את ההיכל החל לגעות בבכיה נוראה על דבר הגזירה הרעה. שלשת ראשי הקהל, ר' משה קננה, ר' יעקב קלפה ור' משה כהן, נגשו בעיניים דומעות לראש המועצה ובקשוהו שישתדל עבורם לבטל את הגזירה הנוראה, אך הוא סירב, ורק הציע להם לפנות בעצמם אל הקיסר, אך הודיעם מראש שצעד זה הינו כמעט חסר סיכוי, שכן מאחורי פפרקורן עומד גיבוי חזק של הכמרים והנזירים הדומיניקנים אשר היו ידועים כבעלי השפעה רבה בקיסרות הגרמנית.

גם לבקשתו של ר' משה קננה, לעכב את גזר הדין עד שיספיקו לשלוח משלחת לפני הקיסר, להתחנן לפניו על הספרים הקדושים, סירב ראש המועצה, בטענתו שזו גזירה מפורשת מלפני הקיסר, ואין בידו לעשות מאומה נגדה, ואפילו לא לעכבה.

כאשר חזרו יהודי פרנקפורט הרצוצים לבתיהם, כבר נראה המומר מסתובב ברחובות היהודים, בידו שק גדול ולצידו חייל חמוש. בתחילה הלך לבית רב

רבי משה הכהן ורבי יוסלמן הגיעו אל ביתו של ר' ליפמן, רופאו האישי של הקורפירסט, וביקשוהו שינסה לדבר על ליבו בכדי שיפעיל את השפעתו לביטול הגזירה. ר' ליפמן עלה אל ארמונו המפואר של הקורפירסט, גלגל עמו שיחה שתחילתה היתה בעניניו הרפואיים, וגלשה והגיעה לנושא גזירת שריפת ספרי היהודים. ר' ליפמן סיפר לקורפירסט על בורותו של פפרקורן, שלא ידע להבחין בין ספר תהלים לספר ישעיהו, הבחנה שאף נכרי מבחין, והוסיף וסיפר לו על השקרים ששיקר פפרקורן לקיסר, ביניהם, על עברו הרבני המזויף, כאשר האמת היתה שהוא היה גנב פשוט, שנגזר דינו לתליה, ובהמרת דתו, המירו בחייו, כחוק הפוטר יהודי הממיר דתו מכל העונשים שנתחייב לפני כן.

"מענין מה אומר ידידי, ד"ר יוהאן רויזלין, חובב ספרות היהודים, על הגזירה הזאת", אמר הקורפירסט, והוסיף ואמר, "והלא דבר זה הוא עוול ממש, למסור את כל ספרי היהודים בידיו של בור גס, אשר ודאי ישרפם בלי הבחנה כלל, ומלבד ההפסד שהיהודים מפסידים מכך, יפסיד גם עולם המדע הפסד גדול מאד".

בראות ר' ליפמן, שדעתו של הקורפירסט אכן אינה נוחה מהגזירה, מצא פתח הצלה, ואמר "אמנם אחי היהודים שולחים שליח אל הקיסר להסביר לו את נְכָלְיו של המומר, ולבקש ממנו על ביטול הגזירה, אבל אנו חוששים שעד שיגיע השליח לחצר הקיסר, כבר יהיה זה לאחר מעשה, המומר יספיק לשרוף בינתיים את כל ספריו. אולי יסכים הוד מעלת הקורפירסט לצוות על המומר להשהות את השריפה, עד שיציגו גם שליחי הצד היהודי את טענותיהם לפני הקיסר".

"איך אוכל להתערב בענין שאינו נוגע לי ישירות", שאל הקורפירסט, "והלא פפרקורן הלזה לא החרים בתחומי מיינץ אפילו ספר אחד, כל פעולתו היתה בפרנקפורט בלבד. אם אתערב בשלב כזה, הרי יתעורר עלי כעסו של הקיסר. אם היה פפרקורן מחרים ולו ספר אחד בתחומי שליטתי, אז הייתי יכול להתערב בנושא, אבל מה עסקי עם עניני פרנקפורט?"

ר' ליפמן חזר לביתו כשפניו נפולות ועציבות, הוא סיפר לרבי יוסלמן ורבי משה כהן, את כל תוכן הדברים שהיה ביניהם, שמסקנתם היא, שהקורפירסט אינו חושב להתערב במצב העכשווי. אך רבי יוסלמן הפטיר שהמצב אינו כה

גרוע, אלא יש רק צורך לגרום שהמומר ילך לאחד מ'כפרי נסיכות מיינץ', ויחרים בו ספרים, וממילא יהיה ביד הקורפירסט עילה לעצור בעדו.

האמת היא, אמר רבי יוסלמן, שאינני יודע עדיין היאך נוכל לגרום למומר לעשות כן, אך בטחוני איתן בה' שיתן לנו את הדעה והבינה שנוכל להביאו לידי כך, ולכן, בכדי שלא לבזבז זמן יקר, עלינו למהר ליסע פרנקפורטה, "ויהי רצון שיהיה ה' בעזרי".

כל הדרך עלו במוחו של רבי יוסלמן רעיונות שונים ומשונים, אך כאשר הגיע זמן תפילת המנחה, ירד רבי יוסלמן מעל סוסו, הסיר את כל המחשבות מראשו, ועמד להתפלל בצד הדרך. כשהוא מכווין ביתר שאת ב'ברכת הדעת'. ואכן תפילתו התקבלה במהרה, ועם סיומה אורו עיניו, הוא מצא דרך נאותה.

ראשית דרכו של רבי יוסלמן בפרנקפורט היתה לביתו של ר' משה קננה, מראשי הקהל, לשוב ולהזהירו שלא יתן למומר ולו פרוטה אחת עבור החזרת הספרים.

באותו הערב שינה רבי יוסלמן את חזונו החיצוני, ממלבוש יהודי מסורתי ללבוש הדר, ופנה אל המלון המפואר "שיח הערבה" שבפרנקפורט, בו ישבו באותה שעה בני הזוג פפרקורן, והיטיבו את ליבם במיני מאכלות אסורות ויין נסך. קולות שיחתם גבהו מרגע לרגע, עד שכמעט הפכו לתגרת ידיים. בשעה זו הקיש רבי יוסלמן בדלתם, ולאחר שהוזמן בידי המומר ליכנס, הציג את עצמו כאחד שאף הוא נולד כמוהו להורים יהודים, והוא בא במיוחד לברכו בדרכו החדשה. "ברוך תהיה!" השיב לו המומר בברכה.

לאחר ששוחחו מעט ביניהם, הוסיף רבי יוסלמן ואמר לו, "באתי להזהירך, שכן היהודים שלחו משלחת מיוחדת אל הקיסר, להתלונן עליך, שכל מה

שאתה מחרים את ספריהם אינו אלא כדי לסחוט מהם כספים, וראיה לדבר, שהחרמת רק את ספרי יהודי פרנקפורט העשירים, ואילו בספרי יהודי העיירות לא נגעת כלל".

"מה אוכל לעשות?" שאל המומר בחלחלה. "עצתי היא", אמר לו רבי יוסלמן, "שתלך לכפר ויזנוי, שבתחום נסיכות מיינץ, ותחרים את ספריהם. בכפר זה, קיימת קהילה יהודית ענייה מאד, וכאשר תחרים את ספריהם, לא יוכלו היהודים להתלונן עליך". "עצתך נפלאה!" הכריז פפרקורן, "אשתדל לשכור עגלה בהקדם האפשרי, וליסוע לכפר זה". הוסיף רבי יוסלמן ואמר, שישמח ליסוע עמו ולראות במעמד החרמת הספרים.

למחרת יצאו שלשתם, המומר, אשתו ורבי יוסלמן בעגלה מפרנקפורט לכיוון מיינץ. בהגיעם לויזנוי נכנס המומר לביתו של המלמד, והחרים את כל ספריו, בהשאירו לו כתב שובר, שאם לא ימצא בספרים כל דבר כפירה בנצרות, יוחזרו לו הספרים. בשלב זה נפרד רבי יוסלמן מפפרקורן, וחזר לבית המלמד. הוא הזדהה לפניו, ובקש ממנו את כתב השובר שהשאיר אצלו המומר.

עם השובר פנה רבי יוסלמן מהרה למיינץ. אך בדרך העריב היום, ופנה לכפר קטן ששכן על אם הדרך, בו התארח בבית אחד מיהודי הכפר, לאחר ששבר את צומו בו היה שרוי מהבוקר, בקשו ספר ללמוד בו. בעל הבית הביא לו חומש כתוב על קלף, שהכיל תרגום אונקלוס, מסורה קטנה וגדולה, ופירוש רש"י.

רבי יוסלמן החל ללמוד בחומש מבראשית, וגילה, שפירוש רש"י שבספר זה, מדויק בהרבה מאשר בכל ספרי פירושו המצויים. בראותו זאת דפדף מיד לפרשת תרומה שם נמצא בספרים המצויים תחת ידינו, שהיה ביד רש"י ספר תורה, שהיתה בו לכאורה אות מיותרת בפסוק "את כל אשר אצוה

אותך", שבו מפרש רש"י את ה'ו' המיותרת שבמילה "ואת", ואילו למעשה אות זו אינה קיימת בספרי התורה שבידינו.

לשמחתו הרבה כשראה שהלשון בספר כתב יד מדויק זה היתה, "ואת כל אשר אצוה, את כתיב, בלא וי'". קם רבי יוסלמן על רגליו, והודה לה' על רוב חסדיו, שהמציא לידי חומש זה. הוסיף ואמר, "ברוך האיש אשר כתב ספר זה, והעתיק אותו כצורה שיצא מתחת ידי סבי זקיני הקדוש רבי שלמה יצחקי,



שזכיתי שאמי מרת רויזלין, היא דור ארבע עשר ממנו". עד חצות הלילה למד רבי יוסלמן מחומש זה.

למחרת אחר הצהרים הגיע רבי יוסלמן למיינץ, ומיהר לביתו של ר' ליפמן. ומסר בידי את השובר כהוכחה שכבר החל המומר להחרים ספרים בתחומי נסיכות הקורפירסט. ר' ליפמן מיהר עם השובר לארמון הקורפירסט. ואכן הקורפירסט כעס מאוד ושלח רץ מיוחד להזמין אליו את פפרקורן, ויחד עם זאת שלח את ר' ליפמן לקרוא לרבי יוסלמן.

בבוא רבי יוסלמן לפני הקורפירסט, שאלו הקורפירסט בדבר המשך העניין, כיצד להתנהג עם פפרקורן בבואו אליו. רבי יוסלמן הציע שהם ילמדו את הקורפירסט קטע בגמרא, אותו יציג בפני המומר, וכך תוכח בורותו, וממילא יתבטל כל כתב המינוי מהקיסר, שניתן לו רק על דעת היותו חכם בחכמת התורה. הקורפירסט הסכים, ורבי יוסלמן ור' ליפמן לימדוהו קטע בדיני 'היזק שאינו ניכר'. בסיום לימודם כתב ר' ליפמן לקורפירסט את כל המונחים הקשים, באותיות לועזיות על מנת שייקל עליו להגות את המלים כראוי.

כאשר בא המומר לפני הקורפירסט בחנו הקורפירסט בעניינים אותם לימדוהו רבי יוסלמן ור' ליפמן, והוא נמצא ריק מכל ידיעה בסיסית בנידון. בו במקום שלל ממנו הקורפירסט את הרשיון להחרים את ספרי היהודים, בטענה, שהוא הוליד שולל את הקיסר.

כעת נמסרה ההחלטה על הספרים בידם של שמנה ערלים ובראשם יוהן רויכלין. אותו יוהאן היה הגוי היחיד בכל גרמניה שידע את 'לשון הקודש' על בוריה. מורו ללשון הקודש היה 'רבי עובדיה' מהעיר האיטלקית 'ספורנו'. משמים גלגלו זכות על ידי זכאי.

רבי יוסלמן מיהר ליסוע ליוהאן רויכלין כדי להטות את ליבו לטובת ספרי היהודים. רויכלין, אשר כבר היו לו דיעות מוקדמות על היהודים לטובה, הבטיח לרבי יוסלמן שהוא ימליץ רק טוב עבור הספרים הקדושים.

כעת נשאר להשתדל רק אצל הקיסר מקסמיליאן, אשר הוא היה אמור להיות ה'מילה האחרונה' בכל הסיפור. רבי יוסלמן, ללא חת, שם פעמיו לעיר זלצבורג, בה היה הקיסר באותה העת. באמצע הדרך החלו לרדת גשמים חזקים, ורוחות עזות השתוללו במרחבי ההרים עליהם העפיל רבי יוסלמן באותה העת בדרכו לזלצבורג.

ברירה רבה לא היתה בידו, במצב זה לא ניתן היה להמשיך ברכיבה, ולכן ירד מסוסו, ורץ לתפוס מחסה בסוכה נטושה, כאשר את סוסו קשר לאחד העצים הסמוכים. לאחר שהניח את אמתחתו, הוציא גמרא, והחל ללמוד.

לאחר זמן מה, לפתע נכנס לסוכה אדם נוסף, שאף הוא תפס בה מחסה מהגשם. אדם זה היה לבוש בגדי פאר, וכל חזותו הוכיחה עליו שבעל מעמד הוא. הזר פתח בשיחה עם רבי יוסלמן, ושאלו לאן מועדות פניו. הוא תמה לשמע תשובתו של רבי יוסלמן, שהוא נוסע לחצר הקיסר, ורבי יוסלמן הסביר לו את מטרתו.

תוך כדי שיחתם, פסק הגשם. רבי יוסלמן נפרד מהזר, ובעלותם על סוסייהם אמר לו הזר, "אם תצטרך עזרה כל שהיא בחצר הקיסר, תדע שאני נכון תמיד לעזור לך. אם יגיע מצב כזה, תבקש את 'האביר טויהרדאנק'. רבי יוסלמן הודה לו, והם נפרדו כל אחד לדרכו.

בהגיע רבי יוסלמן לזלצבורג, התברר לו שאין כניסה ליהודים לאותה העיר. הוא נקט בדרך המקובלת ביחסי היהודים עם הגויים בכל הדורות, שבתחיבת מטבע זהב ליד השומר, נפתח לפניו השער. מיד עם כניסתו לעיר חיפש אחר אכסניה הקרובה ביותר למקום שבתו של הקיסר, ומצא אכסניה בשם "דער קאץ". הוא שכר בה חדר, ומיד עם כניסתו דאג לכסות את כל הצלמים ותמונות הטומאה של כל ראשי הנצרות, שמילאו את הקירות.

לאחר שראה שאין בידו אפשרות סבירה להגיע לקיסר, החל בחיפוש אחר האביר טויהרדאנק, אך לצערו הרב איש לא ידע במי המדובר. אך לא אחד כרבי יוסלמן יאבד את בטחונו בה' בהצלת יהודי המדינה מהגזירה הנוראה, ולכך נשא תפילה לפני שוכן מרומים שימשיך לעזרו ולסייעו.

בסייעתא דשמיא מיוחדת, אחד מחשובי המלכות שהיה מגיע תדיר לאכסניה לשתות, בשמעו את השם 'טויהרדאנק' אשר רבי יוסלמן מחפש, הבליע חיוך, ופנה אל רבי יוסלמן והציע בפניו שיביאהו אל האביר. אותו אחד לקח את רבי יוסלמן איתו, הובילו בין מסדרונות ארמון המלכות, עד שהגיע לאחד החדרים, בה ישב האביר שפגש אמש בסוכה. רבי יוסלמן הביט בפניו של האביר, והעביר בזכרונו את השיחה מאמש. הוא נזכר, שאותו אביר גילה בקיאות רבה בחיי ילדותו של הקיסר, צירף אחת לאחת, וקרא בקול, "ברוך ה' אשר זיכני לראות את פני מושל הממלכה האדירה".

אכן, היה זה הקיסר בכבודו ובעצמו. הקיסר, שהיה עסוק באותה עת, קבע לרבי יוסלמן פגישה למחר, והנפיק לו אישור לשהות בעיר למרות יהדותו. רבי יוסלמן הרגיש חובה בעצמו להודות לבוראו על החסד אשר עשה עמו, שזימן לו את הקיסר חובב ההרפתקאות אתמול בסוכה, וגם שמצא את האדם היחיד שידע את הכינוי שהצמיד הקיסר לעצמו, "טויהרדאנק", שמצא חן בעיני הקיסר ועוד.

בהגיע עת תפילת מנחה, רכב רבי יוסלמן על סוסו ויצא את העיר, כדי שיוכל להתפלל ביער הסמוך. עם יציאתו הביט בו השומר, כאומר 'שלא יוכל להכנס שוב חזרה'. "אל תדאג", אמר לו רבי יוסלמן, "יש לי כבר אישור מהקיסר לצאת ולבוא בשערי העיר". אמר לו השומר, הבוקר נתמזל מזלך ונתתי לך להכנס תמורת מטבע הגונה, אך לפני כשעה, הגיע לכאן יהודי אחר, אך כבר חששתי להכניסו, אפילו כאשר הציע לי סכום כסף. כשמוע רבי יוסלמן את

הדברים, מיהר לרדוף אחרי היהודי, לראות אולי יוכל לסייע בעדו, ותוך זמן קצר השיגו חונה במרחק לא רב מהעיר.

שמו של היהודי היה אברהם מהעיר קולמ'ר. מטרת בואו הייתה כדי לבקש מרבי יוסלמן, שכאשר הוא משתדל עבור הספרים, ישתדל גם עבור יהודי העיר קולמ'ר, שנגזרה עליהם גזירת גירוש. רבי יוסלמן כמובן הסכים, והוסיף ואמר לאברהם, דע לך שרק בזכות שלמדתי לפני מספר ימים את פירושו של רש"י על התורה, ודבריו נתחדדו בזכרוני, ונהגתי כפי שנהגתי, ולכן נפגשתי עמך, אילולי הייתי נוהג כמבואר בפרשת וארא בפרשה על פי פירש"י, לא הייתי פוגש אותך.

למחרת, בבואו לפני הקיסר, בקש גם בעבור הספרים וגם בעבור יהודי קולמ'ר. וה' נתן את חינו בעיני הקיסר ונעתר לו גם לדבר הזה. באותו מעמד העניק לו הקיסר תעודה, הממנה אותו לשר ומפקד על כל יהודי גרמניה.

אכן, 'תחת הפילפול הגיע לקח טוב', בזכות גזירת הספרים, שהתבטלה מהרה, זכו יהודי קולמ'ר להנצל מגזירת הגירוש, ואף זכו ישראל לשתדלן נאמן, אשר לו סמכות מטעם הקיסר.

רויכלין, בהגיגו על הספרים, עשה מלאכה רחבת היקף ביותר, ונלחם עם הכמרים והנזירים במשך מספר שנים. אך גורלו לא שפר עליו, הוא נודה והורחק עד שמת בדיכאונו, ואת שכרו יקבל מְשֻׁלָּם בעולם הבא, יחד עם כל חסידי אומות העולם, וכפי שהזכירו בעל התפארת ישראל, אבות ג' י"ד, בבוועז אות א'.

שתי פעולות אלו של רבי יוסלמן, לא היו יחידות, במשך עשרות שנים, הוא ייצג את יהודי אשכנז לפני שלש מלכים, ואף סיכן את עצמו מספר פעמים, ופעם אחת אף ישב בכלא האינקוויזיציה עבור היהודים. עם כל זאת, כיוסף הצדיק, לא שלטה בו עין רעה, והוא נפטר כפי הנראה בשנת של"ו בגיל שבעים ושמונה, בהשאירו אחריו שלשה בנים תלמידי חכמים מופלגים, יהי זכרו ברוך.

השאלה היא: היאך ע"י לימוד פרשתינו עפרש"י השתלשלה הצלתם של יהודי 'קולמ'ר מגירוש?

תודת המערכת נתונה, להרב שמעון שפירא שליט"א, ששלח לנו את הסיפור, לאחר שעידו ע"פ 'מעשה שהיה', המובא ב'ספר המקנה' לרבי יוסלמן זצ"ל, ובספר 'רבי יוסלמן', שנכתב בידי הגאון רבי מאיר להמן זצ"ל, רבה של מינץ שבאשכנז.

תשובה ל"סיפור ואלה ב'צידו" אשמוע עמר בתשובה לשאלה, מהו היסוד שד"ר שלמה לקח מפרשתינו עפרש"י, שהיווה לו כהגדרה לאורח חייו, ולכך כל דבר שלקח על עצמו, עשהו עד הסוף באופן מושלם, ומחמתו גם בחר להתמחות ב'כירורגיה חלל הבטן ילדים'.

ד"ר שלמה לקח לעצמו כלל ויסוד, שכל דבר שאדם מתחיל בו, עליו לסיימו ולהשלימו על הצד היותר טוב ומועיל, וזאת מדברי רש"י ד' י"ג, עה"פ, "ויאמר בי ה' שלח נא ביד תשלח", וביאר רש"י, "ביד תשלח. ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. דבר אחר, ביד אחר שתצא לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים הרבה". מבואר בדברי רש"י, שסברת משה בדבריו לה' היתה, שישלח שליח אחר לגאול את ישראל, היות והוא לא ישלים את גאולתם, ומכאן יש ללמוד, שכאשר אדם מבצע פעולה ומעשה, עליו לעשותו ולהשלימו, ולכך, כאשר ד"ר שלמה שם אל ליבו למכשול החמור בהתערבותם הגסה של הרופאים בעניני הלכה, אשר הכרעתם מסורה אך ורק למורי ההוראה שמסרו נפשם בעמל וביגיעת התורה, והחל לעורר על הענין, לא הסתפק במחאה קלה, אלא השקיע זמן וכוחות רבים לביעור נגע ממאיר זה.

ומטעם זה, כאשר התלבט ד"ר שלמה בדבר התחום בו יתמחה, העדיף את תחומו, 'כירורגיה חלל הבטן ילדים', שהוא מוגדר עד מאוד, ויכול להגיע בו לשלימות יחסית, על פני רופא כללי, שלמרות ידיעותיו הרחבות בכל התחומים, חסר לו בשלימות.



שביבי חיים

וארטים נפלאים לפרשת השבוע מתוך שיעורו של הרה"ג רבי חיים אייזנבאך שליט"א
ניתן לשמוע את השיעור בקו השיעורים הקצרים, שמספרו: 072-380-9143



התפלל משה בעיר אפי' שיש שם גלולים, משום שמחוץ לעיר יפריעוהו, אבל בברד שמתו האנשים מחוץ לעיר, וא"כ לא יפריעוהו, אז יצא מחוץ לעיר להתפלל (החת"ס תלמיד ההפלאה).

ה. "ויצעק משה אל ה' על דבר הצפרדעים וגו'" (ח', ח') בשאר המכות לא צעק אלא כאן, משום שהמתפלל צריך שישמיע לאזניו, ובגלל הצפרדעים היה צריך לצעוק כדי לשמוע את עצמו (שפתי חכמים).

ו. "אני ה'" (ו', ב') פירש"י נאמן לשלם שכר ועונש. אומר החת"ס שהקב"ה מאריך אף גם לרשעים, ולכן לא הגיע עדיין הזמן להעניש את המצרים כי לא נתמלא סאתם, ולכן שלח את משה שיגרום לפרעה להכביד את העבודה, וכך תתמלא סאתם, וכך יגרם שיגיע כבר הזמן להפרע מהם.

ז. "ויהיו דם והיה דם" (ז', י"ט) לבאר הכפילות אפשר לומר, שהרי הגמ' במגילה (י:) אומרת שויהי לשון צער, והיה לשון שמחה, וגם כאן ויהיו דם זה גם צער (שמתחיל ב"ו") משום שלמצרים זה היה צער, ולישראל זה היה שמחה כדאיתא במדרש שהמצרים שילמו לישראל על מים, לכן כתוב "והיה" שאצלם זה היה שמחה. (ר' יוסף ברגר)

ח. "והוצאתי אתכם" (ו', ו') הטעמים זה מונח רביעי, מרומז מה שדרשו חז"ל שנשארו ד' חלקי חמשה שלא יצאו ממצרים, אלא מתי במכת חושך, שמונח ארבעה חלקים (מקרי דרדקי).

ט. לחידודי: יש בפרשה שנותם של ג'

אנשים, אב בן נכד, לוי 137, קהת 133, עמרם 137. וכן יש ג' נישואין אב בן נכד, עמרם עם יוכבד, אהרן עם אלישבע, אליעזר עם בת פוטיאל (ו', י"ח-כ"ה).

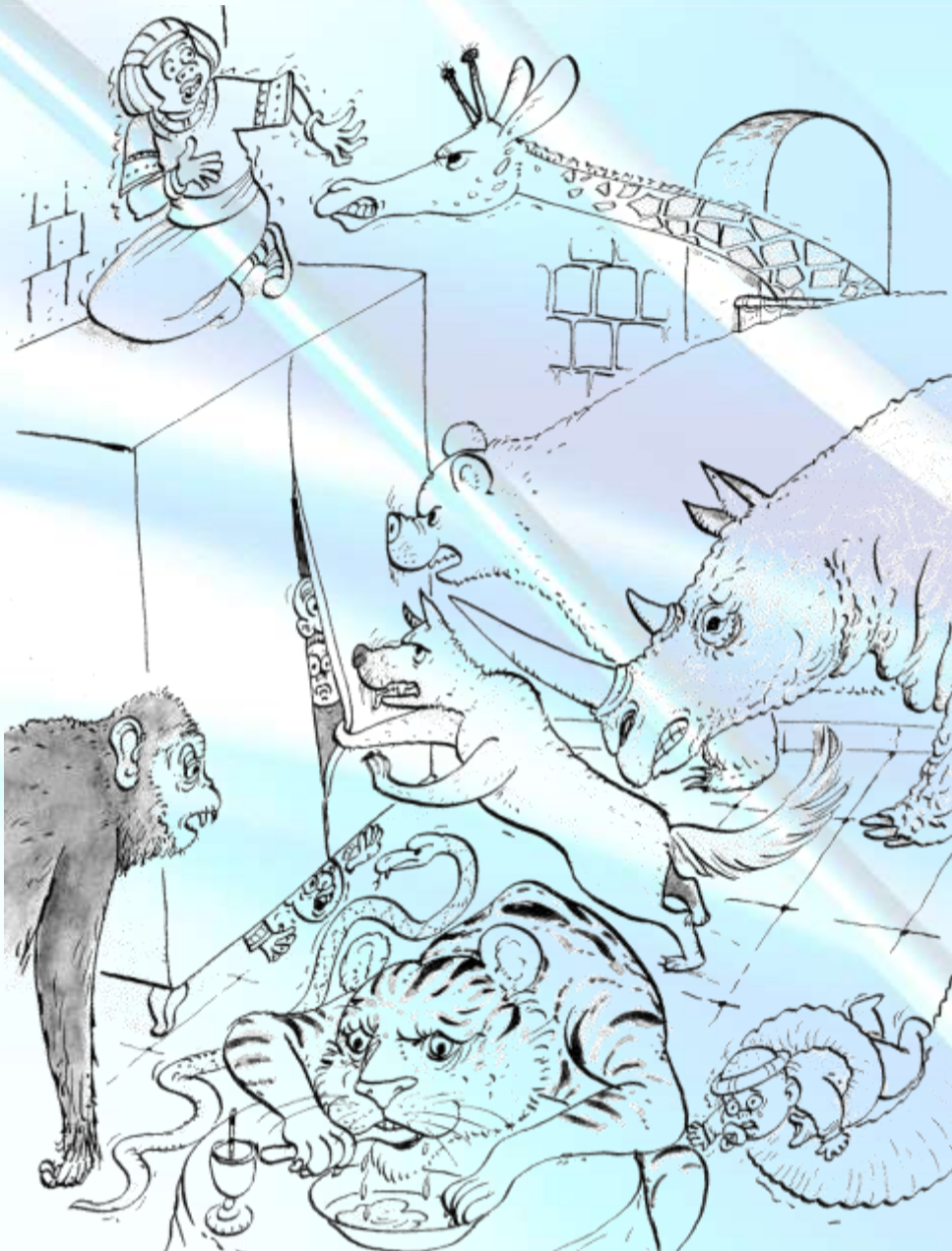
א. "והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי" (ו', ו'-ז') וכנגד ד' לשונות אלו, שותים ד' כוסות. יש להבין מדוע תיקנו דוקא כוסות יין, ולא מין מאכל או משקה אחר. וי"ל שביין הטבע הוא שככל ששותה עוד ועוד נהיה שמח יותר ויותר, ולכן שותים דוקא יין, משום שד' לשונות אלו הם כ"א שלב גבוה יותר בגאולה, וזה מרמז לזה (ר' שלמה זלמן אויערבאך).

ב. "וגם האדמה אשר הם עליה" (ח', י"ז) לבאר דבר זה הביא ר' יהונתן אייבשיץ שבעלי חיים כשנמצאים במקומם הם מרגישים בטוחים יותר להזיק (כדמוכח בסוטה מז.), ולכן באו עם אדמתם שיהיו בטוחים בעצמם, ויוכלו להזיק למצרים. והגר"א ביאר, שיש חיה ושמה "אדני השדה" שהיא קשורה בחוט מטבורה לארץ, ואם נפסק החוט היא מתה, לכן באה למצרים עם האדמה אשר היא עליה.

ג. "ויפן פרעה ויבא אל ביתו וגו'" (ז', כ"ג) במדרש איתא שבבית פרעה לא נהפכו המים לדם, וביאר המשך חכמה שהרי המצרים שילמו הרבה על המים, לקנותם, אבל פרעה שגידל את משה כבני מלכים, נמצא שכבר שילם, ולכן "לא שת ליבו גם לזאת".

ד. "כצאתי את העיר אפרוש את כפי וגו'" (ט', ט') פירש"י, לפי שהיתה מצרים מלאה גילולים לא התפלל בעיר. וביאר ההפלאה שעד מכת ברד היו הבהמות מחוץ לעיר, (שהרי הם היו הע"ז של מצרים) והיה יכול להתפלל בעיר, אבל בברד שנא' "הירא את דבר ה' וגו' אל הבתים" שהכניסו את הבהמות העירה, היה צריך לצאת.

וקשה על זה שהרי היו להם גם גילולים של עץ ומתכת. וי"ל שהנה יש הל' (או"ח צ"ד, ט') שמי שנמצא בדרך סמוך למלון, אם יפריעוהו בדרך יתפלל במלון, ואם לא יפריעוהו יתפלל בחוץ ולא בין העכו"מ. ועפ"ז מיושב שתמיד



המעיר לארץ

הערות והארות מרבנן ותלמידיהן

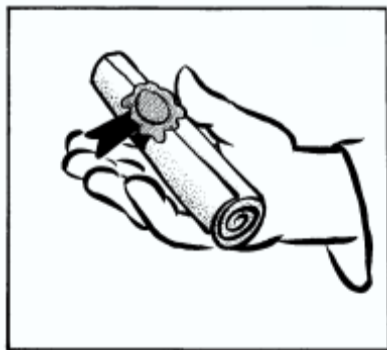
במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם". וכן מצינו בגדולי עולם בכל הדורות שהיו יושבים ועוסקים בתורה ביום ובלילה לא ישבותו במשך תשעים שנה ברציפות, [כדוגמת פוסק הדור מרן הגריש"א זצוללה"ה], וזאת משום שאחרי שהתחילו ללמוד קבלו את החשק והרגישו את העריבות התורה, ולא היה נחשב בעיניהם כסף וזהב למאומה בשביל התורה.

וידוע המשל שאמר הרב מפונוביז' זיע"א, אדם שאוכל סוכריה ואינו מרגיש שהיא מתוקה, וכן קוביית סוכר, עליו לרוץ בדחיפות לרופא, כי יכול להיות שיש לו פצעים וכד' בפה, שמעכבים עליו להרגיש במתיקות הסוכר. א"נ

דרכים לחשק לימוד התורה

הרה"ג רבי יחזקאל שניידר שליט"א

כהקדמה נושא זה, הוא למעשה הנושא החשוב ביותר לכל יהודי בכל מקום שהוא. כי אדם מישראל שיש לו חשק בתורה, ולומד התורה מתוך שמחת התורה, אין מאושר ממנו בעולם, ומי שלומד בלי חשק בתורה, או שאינו לומד כלל, אין מסכן גדול ממנו. אך באמת דבר זה קשה מאוד להגדירו במילים, כי ע"ז נאמר תהילים (לד, ט') "טעמו וראו כי טוב ד'". בלי להגיע לנסות לטעום א"א להסביר לאדם במילים שדבש הוא דבר טעים, אך כל מי שטועם דבש מיד מגיע למסקנא ולמציאות שדבש הוא אכן דבר טעים לחיך, והתורה נמשלה לדבש וחלב, המתיקות של דבש והרויה של חלב. כדאיתא בתהילים (יט, יא) "מתוקים מדבש ונופת צופים. וכן ידועים דברי האוה"ח הקד' בפר' כי תבא (כו, יא) "ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים



שמה הוא אוכל את הסוכריה או השוקולד עם העטיפה, ולכן אינו מרגיש בטעם הנפלא של הסוכר וכיוצ"ב.

יש להקדים הקדמה ששמעתי ממור הגר"ח מישקובסקי שליט"א בשם הרב מפונוביז זיע"א, וכה אמר התורה הקד' הרי היא מתוקה מדבש ונופת צופים כמו שהעיד ע"כ דוד המלך ע"ה, וכמו לשונו של האוה"ח הקד' בדבריו הידועים בפר' כי תבא עה"פ ושמת בכל הטוב "שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם". ויש כמה טעמים מדוע אין לנו מתיקות התורה בפרט אצל הצאן הרך, מרן בעל האילת השחר שליט"א ביאר זאת במשל באחד שבא לרופא ואמר לו שאינו מרגיש בטעם אוכל ולדוגמא כשאוכל קוביות שוקולד הוא מרגיש טעם מר ונוקשה, ולהפתעת הרופא הבחין שההלך הנ"ל אוכל את השוקולד עם העטיפה של הנייר כסף. וכנ"ל אמר הר"י מי שאוכל עם תאוות האכילה וכד' לא ירגיש מתיקות התורה כי החומריות מעכבת לרוחניות להדבק באדם. וכמו שאמרו חז"ל "עד שיתפלל שיכנסו ד"ת לתוך מעיו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך מעיו". ודוגמא קלאסית זו אפשר לראות בילדים ואף בחורים שלועסים או אוכלים מיני מאכלים בזמן הלימוד שזה מעכב את הריכוז מחד גיסא ומאידיך גיסא בענינה הסגולי של התורה שאינה נדבקת לנפשו של האדם מתוך אכילה וכד'.

א. וכן האריך הגר"י אהרנסון שליט"א בשיעורו בקורס "יסוד הר"מ הפרטי" שהגמ' היא כמו סוג דג בעיקרה היא טעימה אבל יש צורך לבשלה ולטגנה וכד' באופן שתוכל להכנס לבית הבליעה. והאריך בענין זה.

ב. וכן האריך הגר"פ וינד שליט"א בשיעורים דאז, שמתרבה אהבת וחשקת התורה ע"י שממחישים כל קטע בגמ' וכד' בצורת שאלה ותשובה כהגדה של פסח, אבל יותר מכך יש ענין להמחיש את הגמ' בענין מעשי כגון מעשה של גמ' ב"ק עם מעשה שהיה יכול להיות בחנות וכד'. ודו"ק היטב בשיעורים הנפלאים של הגר"י זילברשטיין שליט"א שכל ילד אוהב לשמוע אותם, כי הכל מתובל בסיפורים אישיים מכלי ראשון או חידות וכד' דברים המושכים את הלב. ודו"ק.

ג. יש לציין דברי הגמ' בב"מ פה. וז"ל הגמ' "אמר להם יש לו בן לאותו צדיק אמרו לו יש לו בן וכל זונה שנשכרת בשנים

שוכרתו בשמנה אתייה אסמכיה ברבי ואשלמיה לרבי שמעון בן איסי בן לקוניא אחות דאמיה כל יומא הוה אמר לקרייתי אנא איזיל אמר ליה חכים עבדו יתך וגולתא דדהבא פרסו עלך ורבי קרו לך ואת אמרת לקרייתי אנא איזיל אמר ליה מומי עזובה דא כי גדל אתא יתיב במתיבתא דרבי שמעיה לקליה אמר הא קלא דמי לקליה דרבי אלעזר ברבי שמעון אמרו ליה בריה הוא קרי עליה פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם פרי צדיק עץ חיים זה רבי יוסי ברבי אלעזר ברבי שמעון ולוקח נפשות חכם זה רבי שמעון בן איסי בן לקוניא כי נח נפשיה אמטוהו למערתא דאבוה הוה הדרא לה עכנא למערתא אמר ליה עכנא עכנא פתח פיך ויכנס בן אצל אביו לא פתחא להו כסבורים העם לומר שזה גדול מזה יצתה בת קול ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה". עכ"ל הגמ'. פוק חזי כמה יכול לשנות להגביה את התלמיד בעיני עצמו ע"י מילה טובה מחמאה [דברו ע"כ בשיעורים בהרחבה כמה מחמאות סמויות וכמה מחמאות גלויות] שע"כ הוא נשבע ללמוד ואף לעלות לדרגת אבותיו הרשב"י הקדוש בלימוד התורה מבירא עמיקתא לאיגרא רמא.

ד. יש לציין נמי הגמ' בתענית כד. "אמר ליה מאי עובדך אמר ליה מיקרי דרדקי אנא ומקרינא לבני עניי כבני עתירי וכל דלא אפשר ליה לא שקלינא מיניה מידי ואית לי פירא דכוורי וכל מאן דפשע משחדינא ליה מינייהו ומסדרינן ליה ומפייסינן ליה עד דאתי וקרי". עיין ברש"י שם שע"כ היה משחד גם מי שפשע ולא רצה ללמוד כלל. ואף בזה יש לתת את המינון הנכון

שלא יהיה הדבר גובל בחוסר סמכות של האב או הר"מ וכד', [ועיקר ענין זה הוא בגיל יותר צעיר אבל אף במבוגרים יותר ביודעי ומכירי קא אמינא בכל הני דברים שלפעמים כשיש לו מחייב צדדי הוא נרתם ביתר שאת ועוז, וע"ז נאמר "לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה"].

ה. ועוד עצה ידועה איכא ממרן החזו"א זיע"א שכתב לבחור שהיה לו קשה להיות מרוכז בלימוד וממילא לא היה לו חשק ללמוד. שאם הוא יושב וילמד ברציפות זמן מועט בהתחלה כגון רבע שעה או חצי שעה ולאט לאט יוסיף להרבות חיילים לתורה ההצלחה תגרוור אותו לחשק של עוד הצלחה ועוד סיפוק.

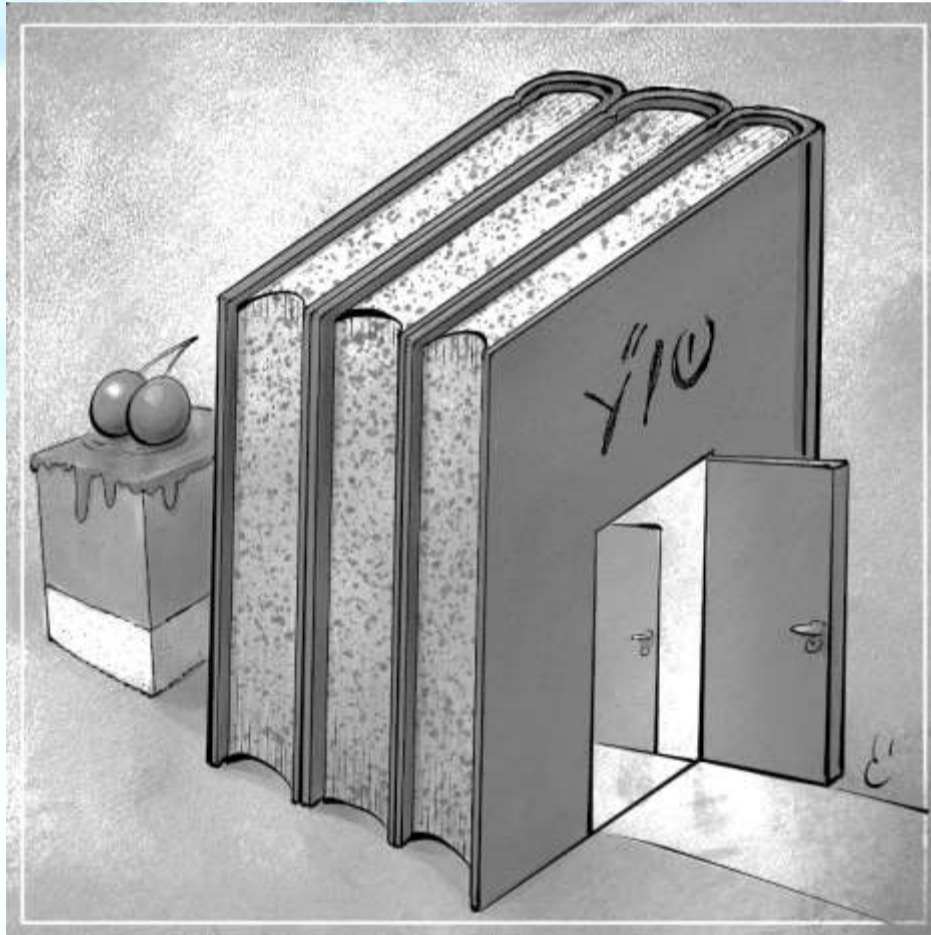
ו. ישנו עוד עצה ותושיה בענין הנ"ל לנסות לפצל את הזמן הלימוד לכמה ענינים כגון: משעת לימוד עגולה חלק הארי ללימוד החומר בצורה היקפית, אבל להשאיר זמן כמה דקות טובות לתפוזרת מילים וכד' בסוגיא שבה לומדים וכד', גם אם אי"ז מידי יום ביומו, מ"מ התלמיד או הבן יודע שיש לאבא או לר"מ פרטי שלו צורות מגוונות בללמד את אותה גמ'. וכך גם אם בעת מסוימת מבחינים בקצת חוסר ריכוז וכד', [אולי יום אחד וכד' הלך לישון בלילה הקודם מאוחר בגלל שמחה משפחתית וכד'], מ"מ לא לתת לאותו יום לצלוע כי זה משאיר טעם רע בפי הבחור והמלמד יחד, ולהיות תמיד מוכנים עם נשק יקר זה, למקרה הצורך. ואף אם אין המלמד בר הכא להכין עבודות בסוגיא הנלמדת, מ"מ יהיה בחיקו לזמן חירום איזה מעשה

או שניים של אהבת התורה או סייעתא דשמיא בלימוד מכוחות על אנושיים, כגון מה שקרה לר' נחום הורודנא זיע"א רבו בלימוד של החפץ חיים הקדוש זיע"א, או להגאון ר' פסח פרוסקין זיע"א או לרמב"ם הקדוש זיע"א איך שבן רגע כשהחליטו בכל לבם ללמוד מקבלים כוחות טמירים בצורה ניסית מהקב"ה להצלחה. וכמו המשל עם המלך שאמר שיעלו את ההר בגובה 100 קומות ומי שעלה איזה כמה עשרות קומות הבחין שיש מעלית נסתרת שמקומה מסוימת היא מעלה את האדם לבד עד קומה המלך לפלטרין של מלך. ועוד הרבה ואין הזמן אתי להאריך.

והנה בשביל להגיע להרגשת מתיקות התורה, יש לעשות ב' דברים עיקריים. א. בשעת הלימוד, אין זה משנה אם הלימוד הוא חצי שעה או שעה ויותר, אסור

שיהיה מעורב במוחו או במעשיו שום ענין אחר צדדי שאינו קשור לענין הלימוד. [זאת אף אם הוא עושה תענית דיבור, עצם הדבר שיש לו עוד דברים במוחו, מהוה כטשטוש ובלבול במוחו של הלומד, ומעכב ממנו להגיע למתיקות התורה]. ב. יש על הלומד לבחור נושא, לימוד, מקום, אקלים חברתי, בו הוא רוצה ונהנה למקד את לימודו. דהיינו אם הלומד לא יהיה לו מקום קבוע, או לימוד קבוע, וכן סוג של לימוד שהוא נהנה ללמוד אותה. מהר מאוד הוא יגיע לתסכול בלימוד, וההיפך מאהבת וחשקת התורה ישיג ע"י לימוד הנ"ל.

וכדוגמא: יש כאלו שאוהבים ללמוד בצורה עיונית וחופרנית, ואם הם ילמדו בצורה חפיפה מלמעלה את הסוגיה, אף אם הם ישקיעו ע"ז שעות רבות, לא יגיעו לגישמעק הרצוי בלימוד התורה, כי הקב"ה חנן כ"א שילמד את הסוג הלימוד בה מתחברת אליו נשמתו. וכן להיפך, ישנם כאלו שהלימוד בעיון מרדים אותם, לבם ונפשם אוהב יותר לעבור בצורה של גירסא את הלימוד, (כמובן בדרך של חזרה תמידית על החומר על הנלמד, וכמו שאכתוב בס"ד לקמן). כמו"כ אנחנו מוצאים בגמ' על אמוראים מסויימים שלמדו בצורה של גירסא, לעומת תנאים ואמוראים אחרים שהיו יותר עוקר הרים, עיין ב"מ פו: ר' חייא אמר "עבידנא דלא תשתכח תורה מישראל", ואילו חברו אמר לו "אי תשתכח תורה אהדר ליה בפילפולא". וכן בהוריות יג. רבה היה עוקר הרים ור' יוסף היה כסיני, עי"ש ברש"י בפירוש הדברים. ומ"מ גם מזה וגם מזה אל תנח ידך, אך העיקר שיהיה דבר שליבו חפץ.



שמחת התורה



שו"ת בעניני הפרשה והמועד הרה"ג רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א

כיצד אמר משה למכשפי מצרים שהוא עושה

כשפים?

איתא בגמרא (מנחות פה.) 'אמרי ליה יוחנא וממרא למשה תבן אתה מכניס לעפריים אמר להו אמרי אינשי למתא ירקא ירקא שקול'. ע"כ. ופירש רש"י וז"ל: 'א"ל יוחנא וממרא. ראשי מכשפים של מצרים למשה רבינו כשהתחיל לעשות האותות לעיני פרעה שהיו סבורין שהיה עושה אותם על ידי כשוף. תבן אתה מכניס לעפריים. עפריים שהוא מקום הרבה תבואה אתה מביא לשם תבואה למכור, בתמיה, כך ארץ מצרים שהיא מלאה כשפים אתה בא לשם לעסוק בכשפים. אמר להם למתא ירקא ירקא

שקול. לעיר שגדל שם ירק הרבה הבא ירק שלך למכור, לפי שמתקבצין שם הכל לקנות. הם אמרו לו דברי ליצנות והוא השיב להם בעינים'. עכ"ל.

וקשה כיצד אמר משה למכשפי מצרים שעושה כשפים, והרי רצה להוכיח שהקב"ה שלחו ואינם כשפים.

א. בדרשות הר"ן (דרוש ג) ביאר, וז"ל: 'יוחני וממרא שהיו מכלל חרטומי מצרים, חשבו שאלה האותות שחידש הנביא הנאמן שהוא חידשם באותם התחבולות, ולכך תפשו עליו אחרי שבא לרמות ההמון לדעתם המגונה איך הלך לארץ מלאה מאותם התחבולות. והשיב להם אמרי אינשי למתא ירקא ירקא שקול, כלומר שהשלם באיזה דבר שיהיה, לא תוכר גודל מעלתו כי אם בארץ שימצאו בה חכמים מאותו הדבר בעצמו, כי שם יבחן עוצם חכמתו על חכמתם.

וכמו שהירק היותר משובח ימכר יותר בעיר רבת הירק, כי שם תוכר

מעלתו על האחרים, כן ראוי שיבחנו אותותיו בארץ הזאת, כי בכאן יהיו יותר נערכים מבארץ אחרת, יען יתבאר כאן בלי ספק שהם נעשים בכח אלהי, וכי לא תספיק חכמה אנושית לחדשם. הנה אם כן הענין כולו נוסד בענין שאי אפשר שיפול בו הספק שיהיה מתחדש כי אם בכח אלהי גמור'. עכ"ל.

וכעין זה כתבו כמה אחרונים [דברי שאול (להגרי"ש נתנזון, שבת פח.) העמק דבר (שמות ז), נחלת אליהו (לגר"א דושינצר רשימות תלמידים עמ' תמח)].

ב. המהרש"א (ח"א מנחות פה.) ביאר וז"ל: 'ונראה לפרש המשל ע"פ המקרא הנביא אשר אתו חלום גו', ואשר גו', ידבר אמת מה לתבן את הבר. כפרש"י שם מה לשקר את האמת. והשתא א"ל תבן אתה מכניס כו' כמו שאנו עוסקים כאן בכישוף, ודבר שקר כתבן הזה, כך אתה מתעסק בכך. והשיב להם במשל אחר למתא ירקא ירקא שקול,

דהירקות שמביאין לשוק למכור ודאי דאינן שוין, די שגרוע ויש חשוב, ואם ירק שלכם הוא דבר שקר וכישוף, ואינו שוה כלום, לא כן ירק שלי שהוא חשוב, כי ענין שלי הוא דבר אמיתי וחשוב מאתו יתברך וק"ל. עכ"ל. ולפ"ז באמת משה רבינו רק ענה להם בלשון ליצנות, אך החזיר להם תשובה אמיתית.

ג. נראה שקיים משה רבינו 'ענה כסיל כאולתו', כפי שפירש רש"י והוא השיב להם בעינים, וא"א לדבר לשוטה אלא בשפתו. ולהעמיק בזה מעט מדוע הוצרך לענות להם בדרך זו,

שהרי פרעה אמר שבדק בכל ספריו שמונים את אלוהי כל העמים ולא מצא שם את שם ה'. וזה פלא הרי המצרים שונאים את אלוהי הכנענים ואלוהי כוש וכו', ומ"מ רשמו הכל בספריהם לדעת החכמות הללו, וא"כ מדוע לא רשמו את את אלוקי העברים, ובהכרח שסברו שלכל ע"ז יש כח השפעה בעולם, אך להקב"ה אין שום כח השפעה אחר שנמסרו כל הכוחות לתחתונים, או שסברו שלכל דבר צריך שיהיה פסל ותמונה, אך דבר מופשט לגמרי מכל גשמיות וציור לא שייך. ולכן אמר להם משה לשיטתכם אלו כשפים, אך ראו שבכוחו לפעול בתחתונים יותר מכם. וכך הדרך כדי שהכסיל ישמע, צריך להראות לו שהמוכיח גדול ממנו בליצנות, וכיון שמדבר עימו ומקשיב לדבריו, אפשר להכנס עימו למשא ומתן, ורק בסוף הוכיח להם שאין עוד מלבדו.

ד. עיקר טענת יוחנא וממרא היתה שאנו גדולים ממך בכשפים, ולכן לנו יאתה הממשלה במצרים, ואתם

עבדינו. והשיבם משה רבינו קודם תראו שבכוחי לפעול כשפים גדולים ממכם, וכשפים שע"פ כללי הכשפים המסורים בידכם אי אפשר לעשותם. וכוונתו היתה לשבור גאוותם שאינם יותר ראשי המכשפים במצרים, שהרי הוא גדול מהם. וממילא טען משה רבינו ממנ"פ ראוי שתהיו שפלים ממני ותכנעו מפני, אם זה כישוף גדול אני ממכם, ואם אינו כישוף עליכם להודות בעליונים. ונמצא שמה שאמרו 'אצבע אלוקים היא', לא היתה מחמת שקיבלו עול שמים, שהרי לא הסכימו כלל לשלח את בני ישראל, אלא כדי שלא יצטרכו להודות שאינם ראשי המכשפים במצרים, העדיפו להודות שזה אצבע אלוקים, כדי שיכולו להמשיך להחזיק בגאוותם שאין עוד מכשפים בעולם כמוהם. וכך התחיל מהלך הוכחת אין עוד מלבדו, שכבר הודו בכוחו יתברך, ואח"כ המשיך להוכיח באותו ומופתים שאין כח בכישוף².



ומבואר שהואיל תוכחת משה, ובאמת נתגיררו אחר ששבר גאוותם. אלא שבעגל שוב חטאו. וכן נראה בכמה מקומות שמנו החרטומים שעשו את האותות לפרעה יונוס ויומברוס מנו כן שמות המכשפים שהיו בערב רב ועשו העגל. ונראה שאלו נקרא בתלמוד יוחנא וממרא. ואולי אפשר לומר שמצינו איזה תביעה על משה שגיר את הערב רב, ולולי דמסתפינא אולי היה אפשר לדון שמא התביעה היא שענם בלשון זה, ולכן רצו להצטרף לעם ישראל היודעים בכשפים יותר מהם, והוכיח סופם במעשה העגל על תחילתם. אך אין תביעה על עצמם מה שמגיר מי שהכיר בגדולת הקב"ה ורצה להתספח על נחלתו.

¹ וראיתי פעם באחד הספרים, שהמכות הראשונות היו רק להוכיח שבכח הקב"ה לעשות אותו ומופתים כמוהם, ורק אח"כ במכת בכורות הראה הקב"ה את עצמו קצת. ועיקר גילוי שכינה היה בקריעת ים סוף, ואח"כ במתן תורה, אך המכות הראשונות ובפרט האותות עם המטה והפיכת המים לדם לחרטומי מצרים היה רק להראות שיש להקב"ה כח בתחתונים, ולכן לא איכפת למשה רבינו שיחשבו שהוא כעין כח הכישוף.

² ראיתי בחת"ס (שמות יג יט) וכן בפירוש בעלי התוס' (הובא בבית אהרן וישראל גנוזות גליון קיט עמ' תרמא) שיוחנא וממרא היו ראשי הערב רב שעשו העגל.

שלום לאוהבי תורתך



שו"ת בעניני הפרשה והמועד הרה"ג רבי שלום חזקיה שליט"א

מסירות נפש שלא לעבור על מצוות התורה

ו"שרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך וגו' ובתנוריד" (ז, כח) ידועים דברי חז"ל (פסחים נג, ב): מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו ק"ו בעצמן מצפרדעים, שאינן מצווין על קידוש השם וכתוב בהו 'ועלו ובאו בביתך וגו' ובתנוריד' וכו', אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה, עיי"ש. והקשו תוס' (שם ד"ה מה), אמאי הוצרכו להאי ק"ו, הרי הלכה פשוטה היא שבפרהסיא חייב אדם למסור נפשו למיתה אפילו כדי לא לעבור על מצוה קלה. ותירצו, חדא דלא ציוה נבוכדנצר להשתחוות לע"ז עזמה, אלא לאינדרטא שלו. ועוד, שהיו יכולים לברוח ממנו, עיי"ש. והיינו, שאף שמעיקר הדין לא היו חייבים למסור עצמם למיתה, למדו ק"ו מצפרדעים למען קידוש שם ה'. והנה, להלכה קיי"ל (שו"ע יו"ד קנז, א): כל העבירות שבתורה חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, אם הוא בצינעה יעבור ואל יהרג, ואם ירצה להחמיר על עצמו וליהרג, רשאי אם העובד כוכבים מכיון להעבירו על דת, ע"כ, עיי"ש. ובגוונא שרוצה להחמיר על עצמו ליהרג ולא לאכול נבילה, כדי לקדש את

שמו ית', אם יש לו אפשרות לברוח מן העכו"ם האונסו לאכול את הנבילה, ודאי שחייב לברוח ולהציל את חייו, ואסור לו להשאר במקום זה ולמסור עצמו למיתה. וכל דברי השו"ע איירי בגוונא שאין לו אפשרות להינצל מן האיסור.

ויש לדון, בגוונא שיכול לברוח אך יעבור בזה על איסור אחר, וכגון שבבריחתו יחלל שבת, האם מורים לו שיעבור על איסור נבילה הפחות חמור, ולא יחלל את השבת. או דילמא, שמכיון שהוא רוצה להחמיר על עצמו שלא לאכול הנבילה כדי לקדש שמו יתברך, ורשאי לעשות כן במקום אחר כשאין חילול שבת, כמבואר לעיל, ואם ימסור נפשו יהיה במצב של פיקוח נפש, ובכה"ג יהיה מותר לחלל עליו את השבת להצלתו.

תירוץ א. תלי בפלוגתת הר"ן והראב"ד

המנחת חינוך (מצוה רצ"ו) כתב וז"ל נסתפקתי דרך משל שאנסו אנס לעבור על איסור נבילה בצנעה, וכוונתו להעביר הישראל על דת, דדינו דיעבור בצנעה, ויש איסור קל מנבילה כגון שביעית, ואם הישראל יאכל האיסור קל, גם כן יתפייס האנס, כיון שיראה שעובר על דת מה דינו, אם נימא דיעבור הקל ויציל נפשו בהאיסור הקל, א"ד דוקא באחזו בולמוס, שייך שפיר, כיון דנסתכן לאכילה סתם, בודאי צריכין להאכילו הקל, אבל כאן האנס לא אנסו על הקל, רק על איסור החמור, אם כן זה שאנסו נדחה אבל לא איסור שלא אנסו ע"כ.

וכותב המנחת חינוך, דדבר זה תוכל ללמד מדברי הראב"ד הובא ברא"ש ור"ן ביומא, דאם חולה מסוכן צריך לבשר, וצריכין לשחוט ולחלל שבת החמורה, ואם גוי ישחוט לו, לא יעבור רק איסור הקל נבילה, דעת הראב"ד דישחוט לו, ואל יאכל נבילה דאיזה איסור עומד ומעכבו איסור שבת כו', וד"ז נעשה לו כהיתר, אבל לא איסור אחר אף שקל ממנו עי' בלשונו, אם כן גם כן איסור הזה, שהאנס אנסו בנפשו, נהפוך לו להיתר, ולא יוכל להציל נפשו באיסור הקל שאין האנס אנסו, אבל הר"ן נראה שם בקושיתו השניה שלא ס"ל כסברת הראב"ד כיון דהוא קל נאכיל ע"ש א"כ ה"נ, ותלוי דבר זה בפלוגתת הר"ן והראב"ד עכ"ל.

תירוץ ב. באיסור שבת הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה

והפרי מגדים (או"ח סי' שכ"ח משב"ז ס"ק ד') כתב, אם אונסים לאדם לעבור עבירה גילוי עריות ועבודה זרה ושפיכות דמים, אם בעצמו יכול להנצל על ידי חילול שבת, לא מבעיא בשפיכות דמים דהוה פקוח נפש דשרי ומחויב



לעשות כן, אלא אפילו עבודה זרה וגילוי עריות יהרג ואל יעבור בהן, ושבת אונס רחמנא פטריה, ודווקא אחרים אין מחללין עליו שבת, הא הוא בעצמו מסתברא דמחלל, דלית כאן איסור תורה, דמלאכה שאינה צריכה לגופה הוא ואונס רחמנא פטריה, ועבודה זרה פעם אחת וגילוי עריות יהרג ואל יעבור, וכל שכן למאן דאמר (יבמות נג:) אין קישוי אלא לדעת, וצ"ע בזה כעת.

תירוץ ג. עושה למען קיום המצוה והוא מלאכה הצריכה לגופה

ובמנחת יצחק (ח"א סי' ס"ד) הביא את דברי הפרי מגדים והקשה עליו ממ"ש הוא עצמו בראש יוסף, דבמשבצות זהב נראה מדבריו דדייק בצירוף ההיתר דוקא אלו ע"ז וג"ע, דהדין דיהרג ואל יעבור והוא גם כן פקוח נפש, ובצירוף זה כתב גם כן דאיסור שבת הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ולמה לי כל זה, הלא אף בשאר איסורים דל"ה ע"ז וג"ע, כתב בראש יוסף דאיסור שבת עדיף לעבור משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, וקשה מדידה אדידה, ועוד צריך עיון מדוע לא נאמר גם כן הכא לפי שיטת הרא"ש בשם הר"מ, דאיסור שבת הותרה במקום פק"נ ושאר איסורים רק דחוי', ואם כן הכי נמי באונס פק"נ, עדיף לחלל שבת מלעבור על שאר איסור.

וכותב המנחת יצחק דאולי יש לחלק בזה גם כן לענין מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהיכא דהאנס לא אנסו על חילול שבת, ורק רוצה להרגו והוא על ידי חילול שבת יוכל להציל עצמו, אם כן הוא עושה המלאכה לא מחמת ציוו ואונס הנכרי רק להציל עצמו מסכ"נ, הוי כעושה לצורך קיום המצוה של וחי בהם וכו', ובזה לשיטת התוס' שבת (דף ק"ג) והרשב"א בשבת (דף נ"ד) דפליגי אי תיקון מצוה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ממילא היכא דהוי אונס לעבור עבירה אחרת ורק על ידי חילול שבת יוכל להנצל עצמו, הוי כעושה למען קיום המצוה והוי מלאכה הצריכה לגופה לשיטת התוס' ורשב"א, ובזה מיירי הפמ"ג (בסי' שכ"ח), וע"כ לא רצה לסמוך בזה על הא דמלאכה שאינה צריכה לגופה בלבד, מה שאין כן בראש יוסף מיירי דהאנס אנסו לחלל שבת או לעבור איסור אחר, והוא עושה המלאכה משום האנס דאנסו ולא משום מצוה שפיר הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה.

תפילת משה להסרת המכות

"וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך וגו' ויצעק משה אל ה' על דבר

הצפרדעים וגו' ויעש ה' כדבר משה" (ח, ז-ט)

הכא מפורש, שתפילת משה הועילה להסרת מכת הצפרדע. וכן הוא להלן (פסוק כה-כז) במכת ערוב. ויש לבאר, אמאי לאחר חטא ישראל שדברו באלקים ובמשה, ונענשו בנחשים השרפים, לא הועילה תפילת משה לבדה, אלא נתן לו הקב"ה עצה לשים שרף על נס והנשוכים יסתכלו בו ויחיו (במדבר כא, ד-ט), וכי עוון ישראל חמור היה מעוון פרעה ועבדיו. עוד יש לדקדק בלישנא דקרא התם, שבקשו העם ממה: 'התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש', מה טעם נכתב 'נחש' לשון יחיד, הרי היו שם 'נחשים השרפים' כלשון הכתוב.

תירוץ א. תפילת משה לא הועילה למדברי לשון הרע

קושיא זו הקשה החפץ חיים (בספרו על התורה, כאן) שכתב דכאן גבי וסרו הצפרדעים ממך ומבתיך, הועילה תפלת משה רבינו להסיר הצפרדעים מפרעה ומעבדיו, ובפרשת חוקת (במדבר כא, ד) במעשה הנחשים השרפים כשהתפלל משה בעד העם לא הועילה תפלתו להסיר את הנחשים הממיתים אלא נתן לו הקב"ה עצה להשים שרף על נס ונשוכים יסתכלו בו ויחיו.

מביטים בנחש היו משעבדים את ליבם לאביהם שבשמים, ולכן אף שהיו רואים את הנחש מלמטה, אבל את היצר הרע שהוא הנחש היו רואים מלמעלה למטה, והיינו שהיו מכניעים אותו וחוזרים בתשובה על מעשיהם, ולכן היו צריכים לעשות תשובה כדי לסתום את המקטרג, ולא סגי בתפילה לחוד.

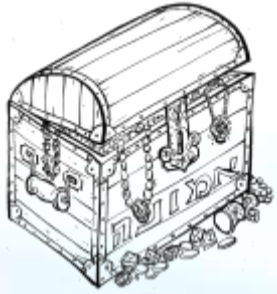
תירוץ ג. היה תועלת להשאיר אותם

וכע"ז כתב באהלי שם (תורת הפרשה, כאן) שבנשיכת הנחשים היתה מטרה לעזור להם שהנשוק יסתכל כלפי מעלה וישעבד את לבו לאביו שבשמים ואז היה מתרפא, ואם לאו היה נמוק, לכן לא נענה משה להסיר סתם את הנחשים כי יש תועלת להשאיר אותם שלא כן כאן התועלת נעשתה להראות את המופת למצרים.

ומתרץ החפץ חיים דהענין הוא כי לכל יש תרופה חוץ מלשון הרע, והמקטרג הנברא מלשון הרע א"א להסירו כי עומד ומקטרג, וכמו שהמספר לשון הרע מספר בפיו כן הוא המקטרג הנברא מהחטא הזה מדבר במו פיו, וא"א להשתיקו. ומכיון שעונש השרפים בא על עוון לשון הרע, בשביל שדיבר העם באלוקים ובמשה, לכן לא הועילה תפילתו של משה להסירם לגמרי אלא נתן לו הקב"ה עצה איך לרפא את הנשוק מהנחש.

תירוץ ב. בעיני תשובה להכניע את המקטרג

עוד כתבו להוסיף על זה (ה' נסי, כאן), דיש להבין מהו שכתוב והביט אל נחש הנחושת וחי, והרי בפרשת לך לך כתיב 'הבט נא השמימה וספור הכוכבים', וכתב שם רש"י כל הבטה שבמקרא מלמעלה למטה מלמד שהגביהו הקב"ה לאברהם למעלה מן הכוכבים ואמר לו הבט וראה, וא"כ איך שייך הבטה מלמעלה למטה על הנחשים, אלא הביאור הוא שהיו



מרגליות שאול

חיידשים ומכתבים מגדולי הדור | מתוך כתבי הגה"צ רבי שאול מרגליות זצ"ל

החילוק בין מכת ברד למכת ערוב

[א] אחד ניגש לשדכן וא"ל אם תביא שידוך טוב לבתי אתן לך סכום הגון ומצא לו השדכן שידוך כמבוקשתו וכשבא לתבוע את הכסף אמר לו אבי הכלה שלא התכוון להביא לו מה שאמר לו רק שרצה לזרזו לעבוד ולהתאמן

בשבילו, הנה מבואר ברמ"א חו"מ סימן רס"ד שפטור מלשלם מה שהבטיח וצריך לשלם סכום הרגיל, ופירש בזה בנתי"מ שכיון שזה מחיר גבוה מהרגיל הרי זה אונא ה דהא לא אמר לו שבכל מצב אתנהו לך ויכול לומר משטה אני בך.

והנה בפרשת וארא במכת ערוב כאשר בקש פרעה ממרע"ה שיתפלל שתסור המכה ענה לו משה, אל יוסף פרעה התל בי. ובמכת ברד כאשר בקש ממרע"ה להתפלל עליו לא ענה לו כן. ואמר לי הגאון רבי יהודה קנר שליט"א דיש לבאר דבגמ' איתא שמי שבורח מבית האסורים והגיע לנהר ואמר לבעל הספינה אם תעבירנו אתן לך דינר יכול לומר לו אח"כ משטה אני בך ומשלם שכרו כרגיל.

והנה כאן זה כמו שמשה רבינו עובד לפרעה ומתפלל לד' ופרעה תמורת זה הבטיח להוציא את כלל ישראל ממצרים, וא"כ במכת ערוב סבור היה פרעה שהמכות נתנו לו שלא כהוגן והוא צודק בעמדתו על כן ענה לו מרע"ה אל תאמר לי בסוף משטה אני בך, משא"כ במכת ברד שפרעה אמר ד' הצדיק ואני ועמי הרשעים אם כן אין לחוש שיאמר משטה אני בך.

[ב] בפסחים דף נ"ג ע"ב איתא מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קידוש השם, נשאו ק"ו בעצמן ומה צפרדעים שאין מצוין על קידוש השם כתיב בהו ועלו ובאו בביתך וגו' אנו שמצוין על קידוש השם עאכו"כ. העירוני דיש לפרוך מה לצפרדע שאין בה איסור של מאבד עצמו לדעת משא"כ באדם. ושאלתי זאת להרה"ג ר' אברהם אלבוים שליט"א וביאר דבצפרדע נהי שאין לו איסור של מאבד עצמו לדעת מ"מ טבעו שמתרחק מדבר המזיק אוסרו להתקרב לאש וזה חשיב כאיסור שיש לאדם וכמו דמצינו בצפרדע דבטלו את טבעם משום כבוד שמו יתברך ה"נ ילפינן ישראל מיניה.

בענין הלימוד מהצפרדעים

בפרק ז פסוק כח כתוב ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ובתנורך וכו'. ובפסחים נג ע"ב אמרינן מה ראו חננאל מישאל ועזרי' שמסרו נפשם על קדושת השם, נשאו ק"ו מהצפרדעים ומה צפרדעים שאינם מצוין על קידוש השם כתוב בהו ועלו ובאו וכו'. ויע' במהר"ל ד' דמק' למה כתוב בגמ' שהצפרדעים לא נצטוו וכו' הא כתוב בתורה ובאו

בביתך וכו' ובתנורך. ומביא מהשא"ג א"ב' שלא אמרו לאיזה צפרדע ליכנס רק אלו שנכנסו בחרו בזה.

א. ובתוס' מק' ל"ל ללמוד מהצפרדעים הא קי"ל דבע"ז בפרהסיא יהרג ואל יעבור. ותי' דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז ממש היה אלא אנדרטא

שעשה לכבוד עצמו, והא דחנניא מישאל ועזריה קדשו ש"ש שם מב' הרמב"ן בכתובות לג' היה כדי שלא יטעו ע"ה בו, ואת זה למדו מהצפרדעים שקדשו ש"ש אף שלא נצטוו. ובי' הר"ן פסחים פ' בי' באופ"א דכיון שראו שמתכון להרבות כבוד עצמו ולמעט כבוד שמים, הרבו בכבוד שמים וזה מה שלמדו מהצפרדעים.

ב. ובמהרש"א שם מקשה בעיקר הק"ו יש פירכא דהרי הצפרדעים אף שלא נצטוו על קידוש השם מ"מ אינם בכלל וחי בהם משא"כ בחנניה מישאל ועזרי'. ויל"ד בזה דלשיטת התוס' בע"ז כז ע"ב ד"ה יכול, שבמקום שקי"ל יעבור ואל יהרג, מותר להחמיר ע"ע ולהיהרג א"ש אך

לשי' הר"מ בפרק ה' מהל' יסודי התורה ה"ד דהיכא דקי"ל יעבור ואל יהרג אי הלך והרג עצמו הר"ז מתחייב בנפשו, קשה איך רצו להיהרג כשאינם חייבים. וי"ל ע"פ דברי הכס"מ שם שבאדם גדול וחסיד רואה שהדור פרוץ מותר לו להיהרג אף להרמב"ם, ה"מ הדור היה פרוץ.

דברי חיזוק

א. בענין הצפרדעים מביא רש"י צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילין וכו"ה במדרש תנחומא. ובברכת פרץ כתב דכאשר ראו המצרים כי עי"ז מוסיפה להתיז צפרדעים הרבה הדעת נותן שצריכים להפסיק מלהכותה כדי שלא להרבות שרצים אלו, אבל מה מדת הכעס אומרת, אדרבא מכיון שמוסיפה להתיז כ"ש וכ"ש שצריכים להוסיף להתנקם ממנה ולהכותה ככל שאפשר וכך חזר חלילה עד כי ותכס ארץ מצרים. וכן הוא בכל מקום שכועסים וכל שמשיבים לשכנגדו הרי הוא מוסיף להשיב לעומתו כהנה וכהנה וא"כ הדעת נותן שטוב ויפה לו להטפל עם זה שציערו ולעבור בשתיקה עד יעבור זעם דאל"כ סופו כמכת הצפרדע במצרים.

א. על הפסוק "והחטה והכוסמת לא נכו כי אפילות הנה" כ' רש"י פלא פלאות נעשו להן שלא לקו. ובי' הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בספרו דרש משה דמכאן שגם כאשר הקב"ה מעניש, אין העונש בא אלא במדה הראויה לתכלית התועלת אשר תצא ממנו. לכל מכה ומכה היתה תועלת משלה וכיון שהושג התועלת ממכת ברד גם ללא הזקתן של החטה והכוסמת, פעל הקב"ה בדרך ניסית שאלה אמנם לא ינזקו כדי שישאר למצרים כדי חיותם.



הארץ הבטחון

בדרכי קניית הבטחון לעילוי נשמת רבי יעקב ב"ר מימון זצ"ל בהוצאת קול האמונה

- - - נשנן את האמת הפשוטה.

רמזו זאת בפסוק, "האמנתי כי אדבר". ע"י דיבורי אמונה, הגעתי לאמונה. יש לנו דרך, זמינה, קלה, ופריה רב ועצום. אך כהקדמה לכך נביא את דברי חז"ל, על הכח החזק של הוצאת הדברים דוקא בדיבור ולא להשאיר אותם רק במחשבה.

העצה, הדרך, שתובא כאן, מבוארת בכתבי הסבא מקלם, מובאת ב"אור ישראל" במכתבו של רבי זונדל מסלנט, כתובה בספר "משפט צדק" בשם המהר"ל, מדובר עליה בכתבי הר"ן מברסלב, מוזכרת בספר החינוך, מפורשת בספר "תורת המנחה" לרבי יעקב סקילי תלמידו של הרשב"א, מובאת בהרחבה ובפרוטרוט בכתבי הרמח"ל, ויסודו של הרעיון כבר מבואר בתלמוד ירושלמי.

ובכן העצה הקלה, הזמינה, אשר הוכיחה את יעילותה בפועל, היא –

שינון פסוקי בטחון

כן, מקורותינו, התנ"ך בכלל, וספר התהילים בפרט, מלאים בפסוקי בטחון למאות, בסגנונות שונים, בהבטים מגוונים, כל שעלינו לעשות הוא הדבר הפשוט, להתמיד בשינון אמירת הפסוקים הללו.

איך זה עובד? האם זו סגולה? או שזו מציאות.

הבה נראה כיצד ספר החינוך מסביר זאת. הוא שואל איך אפשר להשתמש ב"שיר של פגעים" להשמר מן המזיקים? [ואין בזה איסור "חומר חבר" והתשובה על כך בלשונו המזוקקת, "אבל הזכירו לומר מזמורים אלו שיש בהם דברים יעוררו הנפש היודע אותם לחסות בה' ולהשים בו כל מבטחו ולקבוע בלבבו יראתו ולסמוך על חסדו וטובו, ומתוך התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק".

[להלן יובאו הציטוטים בהרחבה]

זוהי אם כן, התשובה, ודאי שיש כאן משהו סגולי שנמצא בכל דבר תורה, ובפרט בדבר תורה מאותו ענין, אך יש כאן את המציאות הפשוטה והברורה, אמירת הפסוקים, מעוררים את הנפש לחסות בה', להישען עליו, לסמוך עליו, וכשאדם סומך, נשען, בטוח, אזי הקב"ה שומרו, מושיעו ומשפיע עליו את השפע העצום שיש לבעל הבטחון. נשים ליבנו לשתי מילים נוספות בדברי החינוך, "בלי ספק"!!! וגם זה מפורש בעשרות עשרות פסוקים מפורשים.

נציץ לרגע בלשונו של בעל תורת המנחה

"נמצא שכל ההשגה והידיעה והעבודה אינה כי אם בלב, והיא בכח וצריך להוציאה מן הכח אל הפועל על ידי הפה, וכשמאמין בלב ומוציא בפה, השיג לתכלית המבוקש, והגיע למעלה הגדולה מעלת השכל וידבק בשכל האלקי." ההוצאה מהכח אל הפועל, נותנת אחיזה במציאות, ובלשון המדוברת, היא מממשת את הפונטציאל הגלום בדבר שנמצא בכח, ולענינו, הבטחון, שנמצא אצל כל יהודי בכח, יצא לפועל, ויהפך לכח חי, מוחשי, על ידי אמירה בפה.

מה נפלא משפט הסיום, שמסיים בעל תורת המנחה את דבריו, מדבריו נבין, איזו עוצמה מונחת באמירה ובשינון, "נמצא שעל ידי אמונת הלב והוצאת הלשון אדם נדבק לשכל האלקי".

החדרת הבטחון למעמקי ההכרה

אז למדנו, כמה מרכזי הבטחון, כמה הוא עושה טוב, כמה הוא נותן לנו להשען על ה', אז איך עושים את זה? איך מצליחים לשנות גישה לחיים, להחליף הלך רוח, איך עובדים על בטחון.

איך עובדים??? תשאלו בנובהרדוק, תשאלו בקלם, תשאלו את רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שכל ימיו לא פסק מלעבוד אמונה, וכי נוכל בכמה שורות מודפסות להסביר דבר רחב ועמוק, אשר פרוס על כל שטחי החיים?

אבל בכל זאת, מה ניתן לעשות, מהו הדבר בעל הנגישות והזמינות, שמתאים לכל אחד ואחד, שפועל באופן וְדָאֵי, דבר שניתן להשחילו בין עשרות מטלות יומיומיות, ואפילו להפוך את השעות האבודות, לשעות מלאות תוכן מְחִיָּה.

ובכן, יש לנו דרכים ברורות, אבל הנקודה המרכזית, ללמוד ולעסוק בסוגיית הבטחון ללא הרף. כי אנחנו באים להפוך תובנות שהתבססו בלב כבר עשרות שנים, אם רק נתבונן טיפה, נבין, שהמסר שהעולם הגדול נותן לליבנו, הוא היפך גמור מבטחון. העולם כולו הוא זעקה של כוחי ועוצם ידי,

שטחי ענק של פרסומת מחלחלים לליבנו, ויוצרים רגשות הפוכות לגמרי, ולכן, תפקידנו, להפוך את הקערה על פיה, ליצור "חוויה מתקנת" מול כל אותם חוויות שמספק לנו העולם. ועל חוויה זו מדבר דוד המלך, "והתענג על ה'"!!! שיהיה לך תענוג מעצם זה שאתה נשען מייחל ומצפה, בוטח ומאמין בהשי"ת.

ידועים דברי רבי ישראל סלנטר זי"ע. הכוחות הכהים וכו'.

לפני שניגש אל עבודת השינון, נזכיר כאן את הערתו של א' מבעלי המוסר:

ידועים דברי חז"ל, על הפסוק, וְהָיָה כְּאִשֶּׁר יָרִים מִשֶּׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עַמְלֶק [שמות יז יא] שצריכים היו בני ישראל לישא עיניהם כלפי מעלה ועל ידי כך היו ניצולים.

מדוע צריך משה רבנו להרים ידיו כלפי מעלה בכל היום?

כי ברגע אחד של היסח הדעת, מיד

תבוא בלב הרגשת כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה... רגע אחד של היסח הדעת... ועל כן לא נסתפק בקריאה, בעיון, לא רק את ההכרות עם הדברים אנחנו צריכים ליצור, שומה עלינו להתחבר לדברים, לחיות אותם, לחוות אותם, ופשוט... להתחיל לחיות ב-א-מ-ת.

בעלי המוסר מלמדים אותנו שני ענינים, שיכולים לשנות גישה בלבבות.

כח השינון, וכח הציור

[את כח הציור הזכרנו לעיל, נתמקד כעת בכח השינון].

כח השינון כבר מוזכר בדברי הרמח"ל במסילת ישרים, בהקדמתו הוא כותב, "כי לא תמצא ברוב דברי, אלא דברים שרוב בני האדם יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל, אלא שכפי רוב פרסומם וכנגד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה. על כן אין התועלת הנלקט מזה הספר יוצא מן הקריאה בו פעם אחת, כי כבר אפשר שלא ימצא הקורא בשכלו חדושים אחר קריאתו שלא היו בו לפני קריאתו, אלא מעט. אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו וההתמדה. כי יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע, וישים אל לבו חובתו אשר הוא מתעלם ממנה.

את מה נשנן?

מחודדים בפיך



חידון לשולחן השבת על פרשת השבוע, לפי סדר הא-ב-ג-ה-ו-ז רבי מנחם אלינגר שליט"א

חידון לפרשת וארא

- א. קשה שפה (ו, יב) חמיו של אהרון (ו), (כג)
- ב. בן אלעזר (ו, כה) גאולה (ח, יט)
- ג. הורה (לעשות) (ז, כ)
- ד. מבני לוי (ו, טז)
- ה. מילת מיעוט (ח, ז)
- ו. דינים- עונשים (ו, ו) גדל- הוציא הרבה (ז, כח)
- ז. נחש (ז, י) ישארו בל' נקבה (ח, ה)

- ט. עדיין לא (ט, ל)
- י. ישליכו אבנים (ח, כב) מבני שמעון (ו, טו)
- כ. מקום אש תמידית (ט, ח)
- ל. התחזק (ז, כב)
- מ. אות (ז, ט) כובש (ט, יז)
- נ. יתעייפו (ז, יח) צעקת כאב (ו, ה)
- ס. דוחק העבודה (ו, ו)

- א. מבני שמעון (ו, טו)
- ב. הסריח (ז, יח)
- ג. ישבו במקום (ו, ד)
- ד. אמור בחזקה (ו, יא)
- ה. התגאה, התרברב (ח, ה)
- ו. פסוק ששייך להמשך למרות שנמצא לפני פסקה (ו, כח)
- ז. מבני יצהר (ו, כא)
- ח. ערימות (ח, י)

מדורים שונים:

יד. מדור 'מתיקות שבת הארץ', דרשות, פנינים, משלים וסיפורים, בענייני השמיטה, מתוך סדרת הספרים הנפלאה 'זמתוק האור', מאוצרו הגדול של הרה"ג רבי שלמה לוינסטיין שליט"א.

טו. מדור 'שתולים בבית ה', ובו טיפ בנושאי חינוך, מהרה"ג רבי יחיאל פליסקין שליט"א.

טז. מדור 'נפלאים מעשיך', ובו עובדות נפלאות ומחזקות, בתורה ויראת שמים, בדרך כלל מהרה"ג רבי שלמה קולרצקי שליט"א.

יז. מדור 'הארת הבטחון', ליקוט נפלא בענין רוממות התורה וברכותיה, בהוצאת 'קול האמונה'. לפרטים נוספים: 0795422643

AO795422643@gmail.com

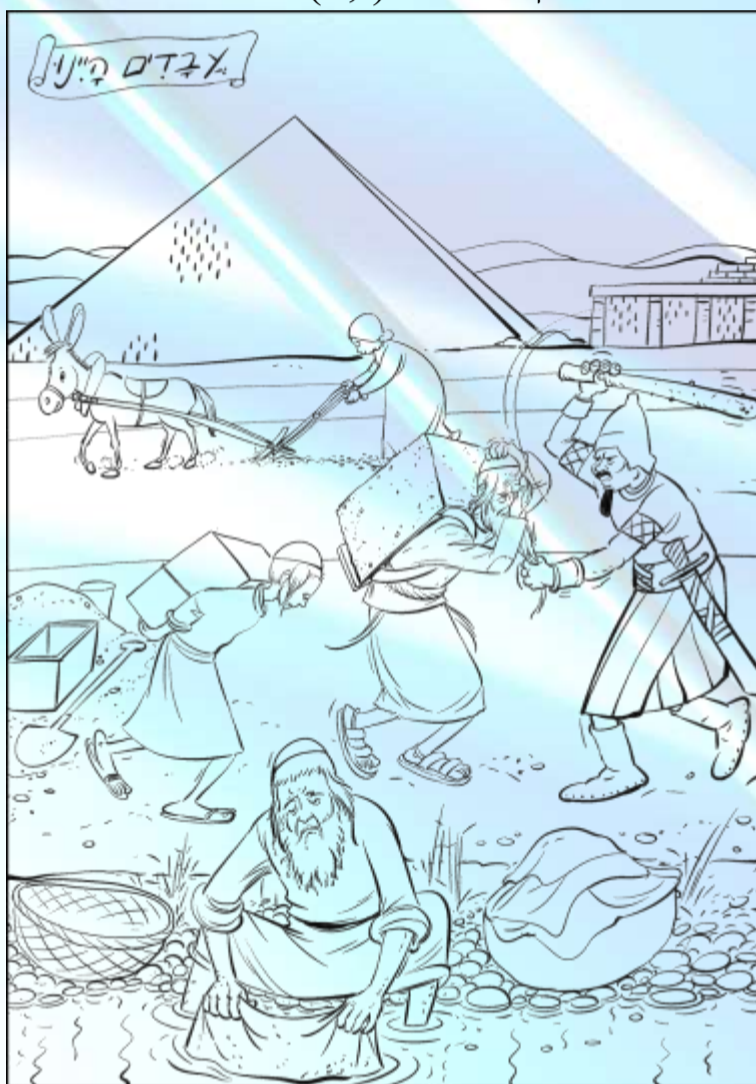
יח. מדור 'כבוד שמים', סיפורים ודברי חיזוק בענין כבוד בית הכנסת ובית המדרש ובמעלת עניית הקדיש, שנערכו מדרשותיו של מגיד המישרים, הרה"ג רבי מאיר מיכאל גרינוואלד שליט"א. ניתן להשיג הספרים בביתו, רחוב הרב הרצוג 39 בית שמש, ובפלאפון: 0527614146. וכן בקרית ספר רחוב אוה"ח 25/4 ובפלאפון: 0533197613.

הקובץ מעוטר באיורי המאייר התורני הנודע הרב יוני גרשטיין שליט"א, תשואות חן לו.

© כל הזכויות שמורות לעורך, ולשאר המחברים לפי הענין. אסור להעתיק חלקים מקובץ זה ללא רשות מפורשת בכתב [ניתן להעתיק הקובץ בשלימותו].

הקובץ לעילוי נשמת

מון רשכבה"ג רבי אהרן יהודה ליב שטינמן ב"ר נח צבי זצ"ל
 מו"ר הגאון רבי אברהם סטפנסקי ב"ר מיכאל זצ"ל הרה"ג
 ר' שאול חיים דב מרגליות ב"ר ישראל שלמה פייבל זצ"ל
 הרה"ג ר' משה רייך ב"ר לייב זצ"ל סבי הרה"ג ר' דב יצחק
 הכהן לינטופ ב"ר שמואל פרץ זצ"ל סבתי מרת יוכבד ע"ה
 ב"ר אריה זצ"ל סבי הרה"ג ר' אהרן דוד הכהן מלאכי ב"ר
 חיים יצחק זצ"ל סבתי מרת רבקה ע"ה ב"ר אברהם יששכר
 זצ"ל סבי הרה"ג ר' יעקב אריה הלוי הורן ב"ר שלום זצ"ל
 סבתי מרת מרים ע"ה ב"ר משה זצ"ל סבי הרה"ג ר' עמנואל
 פילץ ב"ר יצחק מרדכי זצ"ל סבתי מרת מלכה פילץ ע"ה ב"ר
 אברהם זצ"ל מרת אינא רבקה ולדנברג ע"ה ב"ר משה זצ"ל
 הרבנית רחל גנס ע"ה בת הר"ר יוסף זצ"ל הרה"ג ר' משה
 מונק ב"ר אליקים ישראל זצ"ל מרת אלישבע מונק ע"ה ב"ר
 נפתלי הלוי זצ"ל מרת רוחמה צפורה שושנה דוידוביץ ע"ה,
 ב"ר אלכסנדר זושא זצ"ל מרת רבקה בת דניאל ומלכה ע"ה.



אודות הקובץ וזכויות יוצרים

קובץ זה יוצא לאור בס"ד מדי שבוע, ומופץ בעיקר בדוא"ל, ובו ח"י מדורים:

מדורי הפרשה:

א. מדור 'פניני פרשת השבוע', מאת מגיד השיעור הרה"ג רבי אשר קובלסקי שליט"א [מתוך הספר 'פניני פרשת השבוע' ב' חלקים].

ב. מדור 'שמחת התורה', ובו שו"ת בעניני הפרשה, מתוך כתבי הרה"ג רבי יהודה שמחה סטורץ שליט"א.

ג. מדור 'שלום לאוהבי תורתך', ובו שו"ת נוסף בעניני הפרשה, מתוך כתבי הרה"ג רבי שלום חזקיה שליט"א.

ד. מדור 'ליקוטים וסיפורים נפלאים', בעריכת הרה"ג רבי ברוך רובין שליט"א.

ה. מדור 'סיפור ושאלה בציוד', לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פירוש רש"י, מתוך העלון 'האיחוד בחידוד'. פתרון החידה יובא בשבוע שלאחר מכן.

ו. מדור 'מחודדים בפיך', ובו חידות לפרשת השבוע לפי סדר הא-ב, מאת הרה"ג רבי מנחם אלינגר שליט"א.

ז. מדור 'שביבי חיים', ובו וארטים נפלאים לפרשת השבוע, מאת הרה"ג רבי חיים אייזנבאך שליט"א.

מדורי ההלכה והעיון:

ח. מדור 'מתיקות התורה', ובו חידודי הלכה ועובדות הלכתיות, משולחנו של הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א [מלוקטים מתוך סדרת הספרים 'חשוקי חמד' בהסכמתו].

ט. מדור 'אוצר היסודות והחקירות', ובו חקירות ויסודות מרבתינו ראשי הישיבות, ושאר מעתיקי השמועה, מסודרים לפי סדר האב. מתוך הספר 'דרישה וחקירה' [ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות, הפצה ראשית: 'יפה נוף'].

י. מדור 'אורות אילת השחר', ובו עובדות והנהגות ותשובות ממרן בעל אילת השחר זצוק"ל [מהספר 'כאיל תערוג' ועוד].

יא. מדור 'תשובות שר התורה', והוא שו"ת ממרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי שליט"א, מתוך סדרת הספרים 'מועדי הגר"ח', בעריכת הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א. באדיבות מכון 'גם אני אודך', בראשות הרה"ג רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א.

יב. מדור 'מרגליות שאול', ובו חידושים והתכתבויות מגדולי הדור, מכתבי הרה"ג רבי שאול מרגליות זצ"ל. ישר כח לבני משפחתו שיבדלחט"א, ולרה"ג רבי מרדכי שמחה ברנט שליט"א.

יג. מדור 'המעיר לארץ', ובו הערות והארות מרבנן ותלמידיהון [נא לכתוב בשפה ברורה ונעימה. המעונין בעילום שם לא יחתום שמו בסוף ההערה].